

Vaarojen valvonta vai valvonnan vaara?

**Suomalaisten suhtautuminen valtiovallan
valvontaoikeuksiin**

**Janne Nokkala
Pro gradu -tutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2020**

Tiivistelmä

Vaarojen valvonta vai valvonnan vaara? Suomalaisten suhtautuminen valtiovallan valvontaoikeuksiin

Janne Nokkala
Pro gradu -tutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja Pertti Jokivuori
Syksy 2020
63 sivua + yksi liite

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan suomalaisten suhtautumista viranomaisten oikeuksiin valvoa kansalaisia erilaisin keinoin, kuten turvakameroilla, puheluja salakuuntelemalla ja henkilöistä tietoja keräämällä. Erityishuomion kohteena ovat suomalaisten asenteet verkkoliikenteen valvontaa kohtaan, sillä langattoman viestinnän rooli on yhteiskunnan digitaalistuessa kasvanut huomasti. Aiheen tutkiminen on nähty tarpeelliseksi, sillä vaikka ihmisten huoli yksityisten tietojensa käsittelystä säteilee aika ajoin julkiseen keskusteluun, niin järjestelmällistä tieteellistä tutkimusta kansalaisten suhtautumisesta valvontaan Suomessa ei ole juuri tehty. Tutkimuskysymyksiä esitettiin, että miten suomalaiset suhtautuvat valtion valvontaoikeuksien laajentamiseen ja mitkä tekijät voisivat suhtautumista selittää.

Valvonta-asenteiden ymmärtämiseksi teoriaosuus asemoi valvontatoiminnan sen historialliseen kontekstiin uhkien torjuntaan liittyvänä tiedustelutoimintana ja esittelee digitaalstuvan yhteiskunnan kansalaisten yksityisyydelle asettamia haasteita. Lisäksi käydään läpi turvallisuuden varjolla laajenevan valtion vallan ja yksilön oikeuksien välinen jännite, esitetään hypoteeseja valvonta-asenteiden selittäjiksi ja käydään läpi kansainvälistä tutkimusta yksityisyyteen liittyvistä asenteista. Tutkimusaineistona on käytetty International Social Survey Programme:n Suomessa kerättyä kyselyaineistoa vuodelta 2016 teemaan valtion tehtävät. Tutkimukseen on valikoitu aineistosta valvontaoikeuksiin liittyvät kysymykset ja asenteita on kartoitettu hyödyntämällä analyysimenetelminä ristiintaulukointia, varianssianalyysiä ja logistista regressioanalyysiä.

Tuloksina havaittiin, että useimpien valvonnan tyyppien kohdalla suomalaiset jakautuvat kahtia valvontatoimien hyväksyjiin ja torjujiin ja hyväksyjät muodostavat enemmistön silloin, kun valvonnan taustaehtona on jokin uhka kansalliselle turvallisuudelle. Enemmistö kuitenkin torjuu verkkoliikenteen valvonnan ja torjuminen on sitä yleisempää, mitä nuoremmasta ikäluokasta ja korkeammasta koulutustasosta on kyse. Myös poliittisen orientaation vaikutuksesta saatiin varovaisia viitteitä. Muilla testatuilla taustamuuttujilla ei havaittu merkittävää vaikutusta valvonta-asenteisiin.

Avainsanat: valvonta, yksityisyys, uhkien torjunta, pelon kulttuuri, turvavaltio, asennetutkimus

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Teoreettista taustaa valvontatutkimukselle	4
2.1 Ilmiön taustaa.....	4
2.1.1 Tiedustelun tarve	4
2.1.2 Uhkakuvat legitimoimassa	5
2.2 Nykyisyys, ”Orwellin painajainen”?	7
2.2.1 Yksityisyys	7
2.2.2 Big datan uhat ja mahdollisuudet.....	8
2.3 Valvonnan sosiologiset kehystykset.....	9
2.3.1 Riskiyhteiskunta ja pelon sekä valvonnan kulttuurit.....	9
2.3.2 Turvavaltio vakauden turvana?	12
2.3.3 Anarkismin ja valtion vallan jännite	14
2.3.4 Valvonta, kollektiivi ja yksilön kultti	16
2.4 Yksityisyysshuolet ja asenteet tutkimuskirjallisuudessa	18
2.4.1 Asenteiden rakentuminen	18
2.4.2 Aukko suomalaisessa asennetutkimuksessa	20
2.4.3 Yksityisyysparadoksi ja luottamus viranomaisiin.....	21
3. Kyselyaineisto ja tutkimusmenetelmät	23
3.1 Kyselylomake	23
3.2 Aineiston arviointia.....	25
3.3 Tutkimusmenetelmät.....	27
4. Suomalaisten valvonta-asenteet	28
4.1 Suhtautuminen kamera- ja verkkovalvontaan.....	28
4.2 Tietojen kerääminen Suomessa ja ulkomailta asuvista	30
4.3 Salakuuntelu, pidättäminen ja kadulla tutkinta	32
4.4 Keskiössä verkkovalvonta – Sukupuoli, ikäryhmä ja koulutustausta asenteiden selittäjinä.....	35
4.5 Yhteisvaikutuksia etsimässä	40

4.6	Valvonta-asenteet ja poliittinen orientaatio.....	43
4.7.	Valvonnan hyväksyntää selittävät ja selittämättömät tekijät.....	47
5.	Johtopäätökset ja pohdinta	51
5.1	Valvonnan tulevaisuus.....	54
	LÄHTEET	56
	LIITTEET	

1. Johdanto

”Kaukovarjostin lähetti ja vastaanotti samanaikaisesti. Se imaisi itseensä joka ainoan äänen, minkä Winston päästi, jos se vain ylitti hyvin hiljaisen kuiskauksen voiman. Jos hän oli metallilevyn näköpiirissä, hän näkyi yhtä hyvin kuin kuuluikin. Tietenkin oli mahdotonta arvata, minä hetkenä kulloinkin sattui olemaan silmälläpidon alaisena. Ei voinut aavistaa, kuinka usein tai minkä järjestelmän tarkkailukojeeseen Ajatuspoliisi kulloinkin kytki kunkin yksityisen johdon. Kai se piti jokaista joka hetki silmällä. – – Täytyi elää – ja aivan vaistomaisesti elettiinkin – pitäen mielessä, että jokaista äännähdystä kuunneltiin ja jokaista liikahdusta pidettiin silmällä... paitsi pimeässä.”

(George Orwell: Vuonna 1984)

Orwellin ajaton klassikkoteos kuvaa dystooppista maailmaa, jossa keskusvallan kansalaisia kohtaan harjoittama valvonta ulottuu joka puolelle ihmisten arkielämään. Sallittujen ja kiellettyjen sanojen ja ajatusten välinen rajanveto on selkeää ja väärintekijöitä (ts. toisinajattelijoina) rangaistaan ankarimmin. Valvontakoneisto on saanut kansalaiset sisäistämään uskollisuuden vallanpitäjälle siinä määrin, että ihmisten itse itseään kohtaan harjoittamasta kontrollista on tullut ”Ison veljen” tehokkain vallan väline.

Teos ilmestyi ensi kerran vuonna 1949 ja sen kuvaamassa ”tulevaisuudessa” sana on yhä paperille painettua ja sähkölaitteiden toiminta vaatii fyysisiä johtoja. Näin toki pitkälti olikin vielä elämämme todellisuuden vuonna 1984, mutta eipä tainnut Orwellkaan aavistaa, mihin informaatioteknologian kehitys meidät sinkoaa 1980-luvun jälkeisinä vuosikymmeninä. Nykyään sana, äänet, kuvat ja videomateriaali viuhuu suoraan halki ilmojen ja huimalla nopeudella, reaaliajassa maailman toiselle puolelle asti. Yhtäläisyyksiä Orwellin dystopian ja elämämme todellisuuden välille on vedetty aivan teoksen ilmestymishetkestä alkaen ja tuo reflektio onkin yksi pääsyistä kirjan ylisukupolvisen puhuttelevuuteen ja klassikkostatukseen. Tämä reflektoinnin ”perinne” huomioiden ja aikalaisharhaan lankeamisen uhallakin uskaltaa kysyä: Onko maailmamme nykyään *lähempänä* Orwellin kuvaamaa todellisuutta, kuin koskaan aiemmin? Ovatko turvakamerat, tietokoneet ja älypuhelimet tämän päivän kaukovarjostimia?

Vuonna 2018 Suomessa puuhattiin uutta tiedustelulakia, jonka tarpeesta lähes kaikki eduskuntapuolueet olivat huomioita herättävän yksimielisiä (Yle, 3.10.2018). Lain tarvetta perusteltiin esimerkiksi terroriuhkien torjunnalla ja sillä, että nykyinen tiedustelulainsäädäntö on modernien tiedustelumahdollisuuksien puitteissa jäänyt ajastaan

jälkeen (Yle, 30.9.2015). Millaisia siis tarkalleen ottaen ovat nämä modernit tiedustelumahdollisuudet? Yksikään toinen tapaus ei ole tuonut tätä kysymystä yhtä hyvin julkisuuden keskiöön ja kansalaisten tietoisuuteen kuin Edward Snowdenin vuonna 2013 vuotamien asiakirjojen sisältämät paljastukset Yhdysvaltain kansallisen turvallisuusviraston NSA:n ja sen yhteistyökumppaneiden harjoittamasta maailmanlaajuisesta joukkovalvonnasta. Menemättä sen syvemmälle mittavien paljastusten sisältöön, maailmalle valkeni hetkessä modernien vakoiluohjelmien huikea potentiaali: esimerkiksi älypuhelinien käytöstä syntyvää metadataa hyödyntämällä viranomaiset voivat jäljittää ihmisten liikkeitä sekä selvittää heidän sosiaalisia suhteitaan ja muita henkilökohtaisia tietoja (The Washington Post, 4.12.2013). Leikillisesti voidaan sanoa, että internet-aika on antanut moderneille tiedustelupalveluille käyttöön työkaluja ja mahdollisuuksia, joiden edessä Gestapo, Stasi ja KGB olisivat vihertyneet kateudesta.

Massavalvonta perustellaan uhkien torjumiseen liittyvänä ”välttämättömänä” tiedustelutoimintana, mutta siihen liittyy kuitenkin aivan keskeisiä eettisiä kysymyksiä ja arvovalintoja. Mikä legitimoii yksityisyyden suojan loukkaamisen? Ketä saa valvoa, millaisin toimin ja millä perusteilla? Millaisiin uhkakuviin valvonnan perustelut nojaavat ja miten kansalaiset suhtautuvat niihin. Ovatko ne riittäviä syitä valvonnan harjoittamiselle? Jos viranomaisilla on avaimet kattavan valvontakoneiston hyödyntämiseen, niin missä tilanteissa ja missä määrin sen hyödyntäminen voidaan sallia? Pitäisikö sallia lainkaan? Nämä ovat kysymyksiä, joiden teemoista tämän tutkimuksen asetelma rakentuu. Tavoitteena on selvittää suomalaisten asenteita valtion ja viranomaisten valtaoikeuksiin, jotka liittyvät kansalaisten valvontaan. Aihe on ajankohtainen, sillä *big datan* eli ihmisiltä kerätystä informaatiosta koostuvien suurien tietovarantojen rooli maailmalla on kasvussa. Pääasiallinen peruste tutkimukselle on, ettei suomalaisten suhtautumisesta valvontaan näyttäisi olevan aiempaa tutkimusta ja valvonnan kohteiden (eli kansalaisten) asenteiden ei Suomessa(kaan) tulisi olla viranomaisten (eli ”valvojien”) sivuutettavissa vaan päinvastoin valvonnasta tulisi käydä aktiivista julkista keskustelua.

Kiina on oiva esimerkki siitä, mitä voi käydä, kun kansalaisten asenteet ja aiheesta käytävä julkinen keskustelu ovat toissijaisia (tai jopa kiellettyjä) hallinnon tavoitteisiin nähden. Kiinassa käyttöönotettava ”sosiaalinen luottoluokitusjärjestelmä” perustuu kansalaisista kerättäviin valtaisiin datavarantoihin ja se pisteyttää heidät tekemistensä mukaan hierarkkiseen järjestykseen. ”Väärintekemisestä” saadut huonot pisteet näkyvät elämässä

esimerkiksi matkustus- ja työllistymisrajoituksina ja henkilön kuva saatetaan laittaa julkisesti näkyvälle ”mustalle listalle” ikään kuin häpeärangaistukseksi. ”Oikein toimimisesta” taas palkitaan alennuksilla ja jopa paremmilla treffailumahdollisuuksilla (Business Insider, 29.10.2018). Tietysti tällainen järjestelmä on pitänyt ”myydä” kansalaisille hyvillä tarkoitusperillä, kuten tavoitteella pystyä ”mittaamaan sosiaalista pääomaa”. Pistejärjestelmä toimii kannustimena (sekä keppinä, että porkkanana), jolla halutaan saada kaikki kansalaiset toimimaan luotettavasti ja pyrkimään kohti parastaan (ja siten ”kaikkien parasta”) (Claridge, 3.2.2020). Sen, mikä on kansalais(t)en ”parhaaksi”, määrittää tietenkin pisteytyksestä vastaava yksipuoluejärjestelmän hallinto.

Onko Kiinan järjestelmä ääritapaus ja dystopia, vai ”hyvä sapluuna” tulevaisuuden hallinnalle? Jälkimmäinen näkökulma sopii hyvin autoritaarisille valtioille ja Kiina myykin valvontalaitteistojaan myös muihin maihin. Kiinan käytännöt valuvat jo nyt sikäläisen hallinnon ulkopuolelle, sillä luottoluokitusjärjestelmä saattaa edellyttää myös paikallisia suomalaisyrityksiä valvomaan työntekijöitään jopa vapaa-ajalla (HS 27.7.2020). Koronaviruspandemia on tuonut esiin myös modernien valvontamahdollisuuksien ns. positiivisia puolia, kun sovellusten ja sijaintitietojen avulla voidaan jäljittää tartuntaketjuja ja vahtia karanteenien noudattamista (Yle 27.3.2020). Valvonta maailmassa voi siis hyvin ja tulevaisuudessa kenties yhä vain paremmin. Näin ollen on varsin aiheellista kysyä, miten suomalaiset valvontaan suhtautuvat.

Aineistoksi on valittu ISSP:n (International Social Survey Programme) kyselylomakkeilla keräämä Suomen aineisto vuodelta 2016, jonka kysymyspatteriston pääteemana on ollut käsitykset valtion valtaoikeuksista. Valvontakysymyksiä ei aineiston kyselylomakkeessa ole erikseen painotettu, mutta ne riittävät tämän tutkimuksen tarpeisiin. Tarkoitus on esittää primaarinen katsaus ennestään tuntemattomiin suomalaisten valvonta-asenteisiin ja toimia siten pohjana tuleville kansalaisten ja valvonnan välisiä suhteita koskeville tutkimuksille. Aiemman tutkimuksen niukkuuden vuoksi valvontaa koskeville asenteille ei ole mitään yhtä tai kahta ns. luontevaa teoreettista viitekehystä vaan valvonnan tematiikan kysymykset ovat ”hajallaan” ja nousevat esiin eräänlaisina keskustelupisteinä vaihdellen ajallisesti, paikallisesti ja yhteiskunnan eri tasoilla. Näin ollen on valittu teoreettisesti hyvin kokonaisvaltainen lähestymistapa, joka esittelee valvontakysymyksiin liittyviä keskeisiä jännitteitä ja moderneja haasteita. Näiden rinnalle nostetaan tällä empiirisellä tutkimuksella kartoitettu läpileikkaus suomalaisen yhteiskunnan asennoitumisesta valvontaan. Ensin

käydään läpi lyhyesti valvonnan historiallinen alkuperä, sen tavanomaisimmat perustelut sekä sähköisen tietoyhteiskuntamme yhtälöön tuomat haasteet. Sitten eritellään muutamia sosiologisia tapoja kehystää valvonta sisältäen hypoteeseja, joita näistä kehyksistä voidaan nostaa. Analyysiosiossa käydään läpi aineistosta löytyvät asennoitumiset erilaisiin valvonnan muotoihin, etsitään selittäjiä eroille erityisesti verkkovalvontaa koskevissa asenteissa ja verrataan tuloksia teoriaosuudesta nostettuihin hypoteeseihin.

2. Teoreettista taustaa valvontatutkimukselle

2.1 Ilmiön taustaa

Miksi kansalaisten valvontaa harjoitetaan, vaikka koko käsitteellä on (ainakin länsimaissa) niin negatiivinen kaiku? Jos saisi itse päättää, niin miksi kukaan ehdoin tahdoin hyväksyisi valvontaa, vaikka itsellä ”ei olisikaan mitään salattavaa”? Nämä kysymykset ovat paljon selkäydinreaktiota monisyisempiä ja niitä avataan tässä luvussa valvonnan hyvin lyhyen historiikin avulla. Valvonnan juuret ovat tiedustelutoiminnassa ja ennen vain totalitarismeihin yhdistetty siviileihin kohdistettu tiedustelu on vähittäin tunkeutunut demokratioidenkin arkeen eritoten 2000-luvulla uusien teknologioiden ja uhkakuvien myötä.

2.1.1 Tiedustelun tarve

Tiedustelutoiminta on käsitteenä historiallisesti nuori, mutta päätöksentekoa ja strategisia ratkaisuja varten toteutettavaa tiedonkeräystä ja -välittämistä on harjoitettu läpi historian. Todisteita tiedustelutoiminnasta on säilynyt mm. muinaisesta Egyptistä, Assyriasta, Spartasta ja Roomasta ja myös keskiajan katolinen kirkko kunnostautui tällä saralla varsin menestyksekkäästi (Porvali, 2018). Tiedustelun historiaa tutkinut Porvali (2018) toteaaakin: ”Tiedustelu on ikuista, mutta vakiintunut valtiollinen tiedustelutoiminta on nuorta, sillä varsinaiset tiedustelupalvelut yleistyivät vasta 1800-luvun lopulla” (emt., 10). Tänä päivänä tiedustelutoiminta on siis pitkälti keskitetysti valtiollisten tiedustelupalvelujen käsissä ja niiden toimivallan laajuus kansalaisten silmissä on keskeinen kysymys erityisesti

demokratioissa, sillä valtiomuodossamme kaikki viranomaistahot ovat toimistaan viimekädessä vastuussa kansalle.

Vaikka vuoden 2013 paljastukset globaalista massavalvonnasta saivat aikaan varsin oikeutettua moraalipaniikkia, tiedustelutoimintaa kaikkien ei tule nähdä yksinomaan negatiivisessa valossa. Monien keskeisten ja ratkaisevien päätösten tekeminen valtiollisella tasolla edellyttää mahdollisimman hyvän yleiskuvan saamista kustakin tilanteesta ja tässä tiedustelutieto toimii korvaamattomassa roolissa. Monet ratkaisevat päätökset liittyvät aitojen uhkien torjuntaan, joka on osa valtion suojelevollisuutta. Porvalin (2018) mukaan valtio ei voi ulkoistaa kansalaistensa suojelevollisuutta ulkopuolisille (sillä riippuvuus ulkopuolisilta saatavasta tiedosta johtaa herkästi ulkopuolisia hyödyttäviin päätöksiin), vaan valtion päätöksenteko voi olla riippumaton vain siten, että se valitsee ja arvioi tiedustelunsa kohteita omien tarpeidensa perusteella ja omista lähtökohdistaan: ”itsenäinen tiedonhankinta on osa valtion suvereniteettia, ja oman tiedustelukyvyn ylläpitäminen on eräs valtiollisen riippumattomuuden tosiasiallinen tunnus” (emt., 11).

Tiedustelulle on siis olemassa moraalinen oikeutuksensa, mutta missä menevät tuon oikeutuksen rajat. Vastaukseksi ei käy intuitiivinen ”me ja muut” jakolinja, sillä valtiot/valtakunnat ovat kautta aikojen harjoittaneet myös sisäistä valvontaa. Esimerkiksi Suomessa vuosina 1919–1938 toiminut Etsivä keskuspoliisi tarkkaili valtion vihollisena pidettyjä suomalaisia kommunisteja, kun taas jatkosodan jälkeen ”vaaran vuosina” EK:n perillinen ja nykyisen suojelupoliisin edeltäjä Valpo (valtiollinen poliisi, ns. ”punainen Valpo”) tarkkaili suomalaista oikeistoa (Simola & Sirviö, 1999). Kylmän sodan aikaan Yhdysvalloissa vainottiin uhkana pidettyjä kommunisteja (ns. ”Red Scare”) samalla, kun Neuvostoliitto jatkoi omien toisinajattelijoidensa vainoamista. Uhkakuvat ja niistä johdettu sisäisen valvonnan oikeutus riippuvatkin koko lailla kunkin valtion ja aikakauden valtaapitävistä ja laajemmin vallalla olevista (poliittisista) näkemyksistä. Tätä taustaa vasten onkin kiintoisaa tutkia, kuinka eri sukupolvet suhtautuvat tähän kysymykseen.

2.1.2 Uhkakuvat legitimoimassa

Tiedustelutoiminta, johon siis sisältyy sisäinen ja ulkoinen valvonta, nojaa pitkälti uhkakuviin. Tiedon keräämisen arvo tunnustetaan vähimmin vastalausein, kun puhutaan

akuuteista tai potentiaalisista ulkoisista uhista (esim. sotatilasta tai sodan uhkasta), mutta sisäisen, vaikeasti tunnistettavan ja laajuudeltaan epäselvän uhan kohdalla kysymys mutkistuu. Entä jos päättäjien ja kansalaisten keskuudessa vallitsee erimielisyyksiä koko uhan olemassaolosta ja ”ainoa keino varmistua” on yksityisyydensuojan kavennukset mahdollisen (eli vielä tapahtumattoman) tragedian ennaltaehkäisemisen varjolla? Terroriuhka esitetään tavallisesti tällaisena ”kasvottomana vihollisena”, joka on pesiytynyt länsimaihin ja jota vastaan taistellessa keinoja ei tulisi kaihtaa. Sotatieteiden tohtori Jarno Limnell kirjoittaa teoksessaan *Maailma ja Suomi 9/11 jälkeen*, (2011) että syyskuun 11. päivän terrori-iskujen jälkeen Yhdysvallat löysi terrorismista itselleen ”uuden vihollisen”, kansallisen turvallisuuden tehtävä nostettiin *kaikkea muuta toimintaa hallitsevaksi* tehtäväksi ja amerikkalaisten mielissä ”kansallisesta turvallisuudesta tuli henkilökohtaista turvallisuutta” (emt., 47–55). Siitä huolimatta tai paremminkin juuri siitä syystä, että iskut kohdistuivat Yhdysvaltoihin (maailman suurimpaan sotilasmahtiin), niiden seuraukset olivat globaaleja: iskujen seurauksena julistetusta terrorismin vastaisesta sodasta muodostui maailmanpolitiikkaan uuden vuosituhannen paradigma eli hallitseva ajatus (emt., 55). Esimerkiksi lentomatkustus ei koskaan palannut ennalleen, vaan tiukasta valvonnasta ja turvatoimista tuli lentokentillä *uusi normaali*. Eettisesti kiistanalaisin seuraus oli presidentti George Bushin julistama ”ennaltaehkäisevien iskujen oppi”, jonka mukaan Yhdysvalloilla ”oli oikeus” sotilaallisiin toimiin uhkaavaa tai potentiaalista vihollista vastaan, ennaltaehkäisevästi ja yksipuolisella päätöksellä (emt., 57). Tällaisen opin eettiset kompastuskivet ovat perin ilmeisiä (sotaa/kostonkierrettä ei ainakaan vältetä siten, että isketään ensin itse ”varmuuden vuoksi”), mutta sen rationalisointi on samantyyppinen kuin ihmisiin kohdistetun tiedustelun ja valvonnan oikeuttamisessa: etukäteen toimeenpantavalla ”pienemmällä pahalla” pyritään estämään jonkin potentiaalisen ”suuremman pahan” tapahtuminen. Terrorismin pelko on yhä vahvasti läsnä Euroopassa lukuisien kuluneella vuosikymmenellä tehtyjen iskujen vuoksi, ja sitä voidaan edelleen hyödyntää tehokkaasti keppihevosenä kansalaisten yksityisyydensuojan ja oikeuksien kaventamiseen.

Psykologia ”ennaltaehkäisevien iskujen opin” ja valvonnan taustalla ei kuitenkaan ole mitään uutta. Historia on täynnä esimerkkejä konflikteista, joita edeltänyt uhkakuvien maalailu sai lopulta väen vakuuttumaan ”preventiivisten toimien” tarpeellisuudesta. Tunnetuimpia ja traagisimpia esimerkkejä lienee natsi-Saksan toteuttamat vainot, joiden taustatyönä toiminut propaganda maalasi mielikuvia ”Saksaa uhkaavasta juutalaisesta

salaliitosta”. Olemmeko oppineet läksymme historiasta vai luotammeko edelleen vallanpitäjään tuodittautuaksemme (näennäiseen?) turvallisuudentunteeseen.

2.2 Nykyisyys, ”Orwellin painajainen”?

Onko yksityisyytemme hiljalleen katoavaa ”kansanperinnettä”? Tässä luvussa luodaan katsaus yksityisyyden käsitteeseen, jonka arvo yksilöille on epäilemättä keskeisessä roolissa valvonnan hyväksyttävyyttä arvioidessa. Lisäksi katsahdetaan big datan kasvavaan rooliin yhteiskunnassa etuineen ja haasteineen.

2.2.1 Yksityisyys

Kun tiedustelua kohdistetaan omiin kansalaisiin, oikeus yksityisyydensuojaan nousee keskeiseksi kysymykseksi. Mutta mitä oikeastaan tarkoitetaan yksityisyydellä? Suomen perustuslaki turvaa jokaiselle ”yksityiselämän, kunnian ja kotirauhan” (Suomen perustuslaki, 731/1999, 10§), mutta ei määrittele tarkemmin, mitä näillä tarkoitetaan. Wacks (2010) toteaa, että yleisimmällä tasolla yksityisyydellä viitataan haluun tulla jätetyksi rauhaan: vapautteen olla oma itsensä ilman, että toisten urkkiminen rajoittaa millään muotoa omaa toimintaa (emt., 30). Pedersen (1979) on kyselytutkimuksen ja faktorianalyysin avulla erottanut ainakin kuusi yksityisyyden ”tyyppiä”: pidättyväisyys (reserve), eristyneisyys (isolation), yksinolo (solitude), anonymiteetti, intimiteetti perheen kanssa sekä intimiteetti ystävien kanssa. *Pidättyneisyys* viittaa haluttomuuteen olla ja puhua ihmisten (erityisesti tuntemattomien) kanssa. *Eristyneisyys* viittaa haluun tulla jätetyksi rauhaan, eroon muista ja *yksinolo* viittaa olemiseen toisten tarkkailun ulottumattomissa. *Intimiteetti* perheen tai ystävien kanssa viittaa yksinkertaisesti yksinolemiseen perheen/ystävien kanssa ja *anonymiteetti* on halua sulautua joukkoon huomaamattomasti eli halua vältellä ryhmän huomiota (Pedersen, 1979). Tästä yksityisyyden ”kirjosta” nähdään, että käsite ei ole kovinkaan yksiselitteinen.

Pedersenin (1979) tyypeistä anonymiteetti ja yksinolo liittyvät läheisimmin siihen, mitä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan yksityisyydellä. Massavalvonnasta puhuttaessa yksityisyyden määrittelemisen lähtöpisteenä on *kontrolli*, erityisesti informaatiota koskeva kontrolli (Rössler, 2005, 7). Tämä lähestymistapa on tuottanut monta käyttökelpoista

määritelmää. Westinin (1967) mukaan yksityisyys on yksilöiden, ryhmien ja instituutioiden oikeutta päättää itse, milloin, kuinka ja miten paljon tietoa heistä välitetään muille. Fried (1968) on tiivistänyt ajatuksen niin, että yksityisyys on ”kontrollia itseämme koskevaan informaatioon” (emt., 482). Young (1990) toteaa, että yksityisyys on sitä, mitä yksilö päättää pitää piilossa muilta. Yksityisyyden määrittelemistä näin informaation kontrollin kautta on pidetty liian kapea-alaisena (Rössler, 2005, 8), mutta tämä kapeampi määritelmä vastaa sitä, mistä yksityisyydessä on kyse valvonnan kontekstissa. Tässä tutkimuksessa yksityisyydellä viitataan siis ihmisen oikeuteen olla muiden (eli myös viranomaisten) tarkkailun ulottumattomissa, haluan säilyä anonyyminä eli sulautua joukkoon (myös verkkoympäristöissä) ja haluan kontrolloida itse luomaansa informaatiota. Verkossa yksityisyyteen sisältyy siis oikeus päättää henkilökohtaisista tai itse generoiduista tiedoista.

2.2.2 Big datan uhat ja mahdollisuudet

Yksilöjen verkkotoiminnasta jäävistä datajäljistä muodostuu massiivisia tietovarantoja, joista käytetään nimitystä ”big data” (Lupton, 2015, 93). Digitaalisten teknologioiden kapasiteetti tiedon keräämiseen ja analysointiin nähdään nykyään laajalti ylivertaisena tapana valottaa ihmisten käyttäytymistä ja big datan potentiaalia onkin kiitelty useilla aloilla, sillä sen nähdään tarjoavan suurempaa tarkkuutta ja ennustettavuutta tehokkuuden, turvallisuuden ja resurssien hallinnoinnin parantamiseen (emt.). Big datan kaupalliset mahdollisuudet on otettu vastaan avosylin: datan arvo (markkinapotentiaali) on tunnistettu ja datan keräämisestä ja myymisestä kolmansille osapuolille on kehittynyt omat markkinansa (Lupton, 2015, 95 – 96). Datan avulla profiloidaan ihmisiä erityisesti kulutuskäyttäytymisen ja vapaa-ajanviettopojen perusteella, jolloin heille voidaan esittää kohdennettua mainontaa erilaisten kanavien kautta. Yksi näkemys on, että tämä kehitys on kuluttajaystävällistä ja jopa hyödyllistä, sillä yksilö saa helpommin tietoa ja tarjouksia juuri häntä itseään koskettavista ja kiinnostavista asioista, mutta räätälöity markkinointi on vain pieni raapaisu big datan mahdollisuuksiin.

Big datan hyödyntämiseen erilaisiin tarkoituksiin liittyy vaikeita eettisiä kysymyksiä, joissa oikeus yksityisyyteen ja ”omiin tietoihin” näyttelee keskeistä osaa. Edward Snowdenin tietovuotojen myötä ihmiset havahtuivat siihen, että heidän henkilökohtaiset tietonsa sekä yksityisten, että julkistenkin organisaatioiden käsissä eivät olleet lainkaan niin hyvin

suojattuja ja salattuja kuin yleisesti kuviteltiin (Lupton, 2015, 114). Viime vuosina henkilökohtaisen datan lipsuminen pois ihmisten omasta kontrollista on tullut yhä ilmeisemmäksi, ja monet ovat alkaneet vaatia pääsyä itseään koskevaan dataan ja julkishallinnon tietokantoihin samalla kun yritykset ja hallitukset ovat päinvastoin alkaneet estää ilmaispääsyä tietoihin, koska tiedolla on huomattu olevan kaupallista arvoa (Lupton, 2015, 115).

Big data on siis kaksiteräinen miekka. Toisaalta sillä voidaan sujuvoittaa ja tehostaa monia prosesseja, esimerkiksi helpottaa suomalaista kaupunkisuunnittelua (Yle 23.1.2020), mutta toisaalta se voi toimia takaovena mittavaan vallan kahvaan (kuten Kiinassa). Big datan avulla voivat viranomaiset pyrkiä suojaamaan kansalaisia pandemioilta sekä myös suojaamaan itseään kansalaisilta. Datan potentiaali on käsittämätön, sillä sitä hyödyntävät algoritmit ovat tutkimuksessa oppineet ”tuntemaan” henkilön paremmin, kuin hänen lähimmät ystävänsä ja sukulaisensa (Youyou et al., 2015). Nykyisellä ”digiakaudella” big datan merkitys maailmassa tulee yhä vain kasvamaan, joten sen ymmärtäminen ja rooli valvontatoiminnassa ovat integraalinen osa valvontakeskustelua.

2.3 Valvonnan sosiologiset kehystykset

Tässä luvussa esitellään muutamia sosiologisia kehyksiä, joiden läpi modernin massavalvonnan ilmaantumisesta voidaan tarkastella. Näille viitekehyksille on yhteistä, että niissä valvonnan arkipäiväistyminen näyttäytyy pitkälti yhteiskunnallisen kehityksen seuraavana ”loogisena” askeleena, sillä yhteiskunnan monimutkaistuminen ja yksilöllistyminen tekevät kokonaisuudesta yhä vaikeammin hallittavan.

2.3.1 Riskiyhteiskunta ja pelon sekä valvonnan kulttuurit

Saksalainen sosiologi Ulrich Beck kehitti jo 1980-luvulla riskiyhteiskunnan käsitteen kuvaamaan modernia globalisoituvaa maailmaa. Riskiyhteiskunnalla Beck ([1986] 1992) viittaa siihen, että modernissa maailmassa tuotettavan vaurauden yhteydessä tuotetaan systemaattisesti myös erilaisia riskejä, joiden tunnistaminen ja hallitseminen on hyvin vaikeaa ja joiden vaikutukset ulottuvat jopa maailmanlaajuisiksi (emt., 19 – 24). Yhteiskuntamme luonne nimenomaan riskiyhteiskuntana on tullut erityisen konkreettisesti

ilmi koronaviruspandemian myötä, mutta se on lymyillyt aiemmin alati mm. ilmastonmuutoskeskustelussa.

Ennen koronavirusta valvontateknologioiden käyttöä perusteltiin etupäässä terrorismin uhalla. Terrorismin tai muun vastaavan turvallisuusuhkan luoma riski ei toki ole mitenkään uusi ilmiö tai meidän aikamme tuotos. Onhan sotia, sissitoimintaa ja terroria tapahtunut läpi historian. Euroopassa terrori-iskuissa kuolleiden määrä on jopa vähentynyt sitten kylmän sodan päivien (Datagraver 16.8.2018). Jos terrori siis on vähentynyt, niin miksi valvonta on lisääntynyt? Mikä nykyhetkessämme on erityistä? Osa vastauksesta ovat ainakin langattomat verkot ja big data. Näiden mukana tulevien ennennäkemättömien valvontamahdollisuuksien valjastaminen voidaankin nähdä riskiyhteiskunnan yrityksenä ottaa tehokkaammin hallintaansa terrorismin kaltaisia riskejä, mikä aiemmin on ollut paljon haastavampaa. Siinä missä aiemmin tiedustelutoiminta saattoi vaatia ”ruohonjuuritason” soluttautumista radikaaliryhmien sisälle, nykyään algoritmit mahdollistavat ihmisten profiloinnin verkkokäyttäytymisen perusteella jo ennen kuin mitään varsinaista näyttöä henkilön ”radikalisoituneesta” toiminnasta olisi olemassa. Tätä tutkimusta leimaavatkin kysymykset siitä, missä määrin tällainen strategia pyrkii haltuun ottamaan turvallisuusriskejä on kansalaisten näkökulmasta eettisesti ongelmallista. Ihmisten mielestä valvonta itsessään voi muodostaa suuren riskin, kun heistä kerättyä dataa myydään eri tahoille ja väärin käsiin päätynyt data voi poikia ongelmia, kuten on nähty lukuisissa tietovuotoskandaaleissa. Ihmiset voivat kokea, että myös ”luotettu” hallinto on väärä taho saamaan käsiinsä liikaa arkaluontoisia yksityistietoja. Valvonta voidaan nähdä siis samaan aikaan riskinä, että riskien hallintavälineenä, niin ”tautina”, kuin toisten ”tautien” lääkkeenä.

Sosiologi Frank Furedi toteaa teoksessaan *Culture of Fear* (2006), että ”länsimaiset yhteiskunnat ovat tehneet turvallisuudesta pakkomielteen” (emt., 13). Furedin mukaan elämme ”pelon kulttuurissa”: yhteiskunnassamme korostuvat enenevässä määrin erilaiset joka puolella vaanivat vaarat ja riskitekijät (2006, 28). Väittämälle on helppo saada tukea luomalla katsaus tämän päivän uutisointiin. Elämää ja terveyttämme tuntuvat uhkaavan jatkuvasti niin isot kuin pienet asiat: milloin planeettaamme läheltä liippaavat asteroidit avaruudessa, milloin mikromuovit vesistöissä ja hengitysilmassamme. Viimeisimpänä ja poikkeuksellisen tuntuvana vitsauksena meillä on koronavirus. Riskejä nähdään joka puolella ja niiden rummutus on monien silmissä jo johtanut ”tuomiopäivän” tulon banaalistumiseen, niin sanottuun ”vaarojen inflaatioon” (emt.): ihmiset eivät jaksakaan enää

huolestua kaikista vaaroista, sillä niitä on ”kaikkialla” ja näiden käsittelyyn ja välttelyyn käytettävä kognitiivinen kapasiteetti on rajallinen.

Riskeihin turtuminen ei kuitenkaan tarkoita, että emme pyrkisi aktiivisesti minimoimaan niitä. Esimerkiksi Suomessa turvallisuusbisnes on 2000-luvulla ollut kovassa kasvussa ja syyksi on esitetty yleisen turvattomuuden tunteen kasvua (Yle 28.9.2012). Kyselyjen perusteella turvattomuuden *tunne* olikin historiallisen korkealla vuonna 2017 (MTS, 2017). Samaan aikaan kuitenkin monet turvattomuutta aiheuttavat tekijät kuten esimerkiksi henkirikollisuus on ollut Suomessa pari vuosikymmentä jatkuvassa laskussa (Danielsson, 2019). Tätä nurinkurista kehitystä voisi osaltaan selittää juuri riskejä korostava pelon kulttuuri, jonka ylläpidossa varsinkin media on kunnostautunut. ”Media elää kriiseistä” mikä näkyy esimerkiksi siinä, miten keväällä 2020 ei uutisoitu liki mistään muusta kuin koronaviruspandemiasta. Pandemia sai Suomen historialliseen poikkeustilaan ja tietynlaiseen ”pelon kulttuuriin” saattoi törmätä jo lähimmässä ruokakaupassa ihmisten välitellessä toisiaan tartunnan pelossa. Poikkeustiloista tai sellaisen varjolla tehdyistä lakimuutoksista voi kuitenkin tulla pysyviä. Esimerkiksi Ranskassa oli koronaviruksen iskiessä yhä voimassa vuoden 2015 Charlie Hebdo-iskuista alkanut valmiustila, jolla pyritään ehkäisemään terrorismia. Myös Yhdysvaltojen kansalliselle turvallisuusvirastolle (NSA) laajat valvontavaltuudet antanut Patriot Act-laki säädettiin kriisin keskellä vuonna 2001, mutta se on voimassa yhä tänäkin päivänä. Jos koronaviruksen kaltaisista ”aalloista” tulee *uusi normaali*, ne toimivat ilman muuta keppihevosina vastaavanlaisille kansalaisoikeuksia (mm. yksityisyydensuojaa) kaventaville ”väliaikaisille” poikkeustiloille ja lakimuutoksille. Keväällä 2020 näitä menettelyjä nähtiinkin lukuisissa maissa (Yle 29.3.2020).

Pelon kulttuurin sukulaiskäsitteenä voidaan pitää ”valvonnan kulttuuria”, josta on kirjoittanut David Lyon (2018). Lyonin mukaan valvonnan kulttuuri on ”digitaalisen moderniteetin” (eli kansankielellä: nykypäivän) tuote (2018, 12). Olemme käytännössä *sisäistäneet* valvonnan kulttuurin, joka muidenkin kulttuurillisten käännteiden tapaan on kehittynyt sosiaalisten, taloudellisten ja poliittisten olosuhteiden muuttuessa. Nykyään organisaatioiden keskinäisriippuvuudet, someaktiivisuus ja poliittinen ja taloudellinen valta *edellyttävät* jatkuvaa ”langoilla” (online) olemista (2018, 8–12). Sisäistämishypoteesia tukee se, kuinka Snowden-paljastusten ”alkushokin” jälkeen valvontakeskustelu on painunut lähes julkisuuden marginaaliin ja ”hyödymme” me itsekkin tästä kulttuurista, kun pääsemme

leikkimään salapoliisia kyttämällä (”stalkkaamalla”) ihmisten tekemisiä verkkoalustojen välityksellä. Tutkimukseni tarkoituksena on tuoda esiin suomalaisten subjektiivista asennoitumista valvontaan ja valottaa näin valvonnan kulttuurin ”sisäistämisen” astetta. Jos valvonnan kulttuuri on ikään kuin huomaamatta (eli kansalaisilta kyselemättä) hiipinyt ihollemme teknologisen ja sosioekonomisen kehityksen myötä, niin miten siihen suhtaudutaan, kun kissa todella nostetaan pöydälle ja kysytään kansalta suoraan.

2.3.2 Turvavaltio vakauden turvana?

Joakim Hirsch (1983) kirjoitti jo 1980-luvun alussa ilmestyneessä teoksessaan ”Turvavaltio” Länsi-Saksassa havaitsemastaan kehityksestä, jolle tyypillistä oli valtion yhä laajeneva rooli erilaisten kapitalismin sivutuotteena syntyvien kriisien hallinnassa. Hirsch (1983) siis paikansi ”turvavaltiollistumiskehityksen” alkulähteen yhteiskunnan ”läpikapitalisoitumiseen”, pääoman arvonlisäyslogiikkaan ja muuttuviin työvoiman uusintamisen ehtoihin (emt., 61–72). Näkemyksen mukaan muun muassa työttömyys, ympäristötuhot ja monet sosiaaliset ongelmat syntyvät kapitalismin jatkuvaan arvonlisäykseen perustuvasta toiminnasta ja valtion tehtäväksi tulee liennyttää näitä ongelmia perustamalla ja ylläpitämällä niiden hallintaan perustuvia instituutioita (emt., 76–79). Hirsch ei näe valtion puuttumista arvonlisäysprosessin uusintamiseen jonakin markkinoiden ulkopuolisena interventiona vaan välttämättömänä pohjaehtona arvonlisäysprosessin jatkumiselle, sillä kapitalismin logiikka ikään kuin syö omat jatkumisedellytyksensä (esimerkiksi tuhoaa ympäristönsä) ilman ulkopuolisen toimijan korjaustoimia (emt.). Itseasiassa markkinoiden prosessit eivät ole koskaan riittäneet uusintamaan työvoimaa, vaan se on tapahtunut perheissä, joita valtio on alkanut tukemaan sosiaalipolitiikan keinoin varmistaakseen uusiutumisen (keinoina mm. sosiaalivakuutus, sosiaalihuolto, ”ideologiset koneistot” esim. työnvieroksujen leimaaminen/poissulkeminen)(emt., 82–84).

Hirschin teoksessa kuvattu ”turvavaltio” keskittyy pitkälti valtion tendenssiin ”pelastaa kapitalismi omilta kriiseiltään” puuttumalla enenevässä määrin kansalaisten elämään. Kun moderneja valvontakoneistoja tulkitaan Hirschin marxilaisen kehityksen läpi, turvavaltion harjoittaman vakoilun perimmäinen tarkoitus on ”tuhota” dissidentit (eli ”porvarillisen järjestyksen” haastajat). Kylmän sodan aikaan eri maiden tiedustelupalvelut jahtasivat kukin

oman hallintonsa ideologisia vastustajia: kommunistit oikeistoa ja oikeisto kommunisteja. Turvavaltion käsite voidaan irrottaa kylmän sodan kontekstistaan ja havaitaan, että nykyiset ”terrorin ja terroristien torjuntaan” nojaavat perusteet valvonnalle ovat sitä samaa vanhaa tuttua: uhkakuvia ja anomus mandaatista ”taikoa uhat pois”, kunhan kansalainen vain sallii ”pienet perusoikeuksien loukkaukset”.

Hirschin mukaan valtiovalta laajentaa terrorismin käsitteen sisältämään kaikki vallitsevan järjestyksen vastustajat ja toisinajattelijat, jolloin heihin kohdistuvat valvontatoimetkin ikään kuin legitimoituvat (1983, 106–107). Hirsch kirjoitti varsin marxilaiseen sävyyn 1980-luvulla eli kylmän sodan vielä vallitessa ja ennen nykyisenlaisia big data-pohjaisia massavalvontamahdollisuuksia. Hänelle toisinajattelijoiden eli valtion vastaisilla ”terroristeilla” tarkoitettiin etupäässä vasemmistolaisia tahoja, sillä esimerkiksi Länsi-Saksan valtiovallan silmissä ne uhkasivat ”porvarillista järjestystä”. Tästä herää kysymys: ovatko vasemmistolaiset yleisesti ottaen skeptisempiä keskusvallan valvontaa kohtaan? Anarkismista piirteitä lainaavan vasemmistolaisuuden perivihollinen on nimenomaan fasistinen ”poliisivaltio”. Tänä päivänä voidaan melko turvallisesti sanoa ”porvarillisen järjestyksen” eli kapitalismin voittaneen aatteiden taiston, mutta *onko poliittisen vasemmiston asennoituminen yhä epäluuloisempaa viranomaisten harjoittamaa kontrollia ja valvontaa kohtaan.*

Toinen hypoteesi tulee turvavaltiollistumiskehityksestä itsestään. Suomen suuri julkinen sektori ja laajat julkisrahoitteiset palvelut voidaan nähdä osoituksina tietynlaisen turvavaltiollistumisen läpikäynnistä. Valtio on ottanut hoitaakseen monia kapitalismin negatiivisista ulkoisvaikutuksista johtuvia ongelmia ja Hirschin (1983) mukaan tämä siis tapahtuu tavalla, joka ylläpitää vallitsevaa kapitalistista järjestystä. Koska turvavaltiollistumiskehitys on edennyt kronologisesti, ovat nuoremmat sukupolvet kasvaneet ”syvemmän” turvavaltion (ja sen koululaitoksen) piiriin. Voidaanko tästä tehdä oletus, että *nuoremmat ikäpolvet ovat siis valtiouskollisempia ja asennoituvat suopeammin valvontaan.* Hirsch tarjoaa eväät myös vastakkaiselle hypoteesille. Hänen mukaansa yksilön ”sosiaalistava” sopeuttaminen nopeasti muuttuvaan ja perinteitä horjuttavaan moderniin yhteiskuntaan käy ajan myötä yhä vain vaikeammaksi ja ”nuorisojengejä vastaan käydyt kamppailut” ovat osoitus turvavaltion sosiaalistamisen epäonnistumisesta (1983, 101–102). Onko siis sittenkin niin, että *nuoremmat ikäpolvet asennoituvat yhä skeptisemmin*

turvavaltion kontrolliyrityksille. Näihin hypoteeseihin palataan analyysiluvussa.

2.3.3 Anarkismin ja valtion vallan jännite

Pohjimmiltaan valvontakysymyksessäkin on kyse keskitetyn vallan ja itseohjautuvuuden välisestä jännitteestä. Tämän filosofisen kysymyksen juuret ovat aivan järjestäytyneiden yhteiskuntien alkutahdeissa n. 10 000 vuotta sitten, jolloin maanviljely ”keksittiin” ja autonomisista, Marxin termein ”alkukommunistisista” metsästäjä-keräilijäheimoista siirryttiin pysyvään asutukseen ja työnjaon eriytymiseen. Tällöin syntyi myös tarve heimoa suuremmille hallitsemisjärjestelmille, jotka ennen pitkää koskivat jo kokonaisia suuria ja etnisesti sekä kulttuurillisesti moninaisia yhteisöjä. Kun pikakelataan historiaa noista päivistä viimeisimmille vuosisadoille asti, on erotettavissa selvä autoritarismin voittokulku, joka suuressa osassa maailmaa jatkuu yhä tänäkin päivänä. Peruskysymykset ovat kuitenkin edelleen samat ja niihin on eri valtioissa vastattu eri tavoin ja painotuksin: kenelle kuuluu valta(a), millä perusteilla ja mihin se ulottuu?

Termi ”anarkia” on lähes suora lainaus kreikan sanasta ”*anarkhia*”, joka tarkoittaa ”ilman johtajaa” tai ”ilman esivaltaa” (Ward, 2004, 1). Poliittisena ideologiana anarkismin juuret kietoutuvat yhteen sosialismin historian kanssa, sillä näiden aatteiden hallitsevia luokkia koskevassa kritiikissä on paljon yhteistä ja anarkismin eri suuntauksissa painotetaan sosialistisia ja liberalistisia elementtejä eri tavoin (emt.). Sosialismista anarkismi eroaa kuitenkin siinä, miten perustavanlaatuisesti se vastustaa valtiota ja keskitettyä valtaa. Anarkisteille ”valtio” ja ”yhteiskunta” ovat kaksi eri asiaa (emt., 26) ja aatteen mukaan ihmiset voisivat muodostaa yksilönvapauksiin ja yhteistoimintaan perustuvan yhteiskunnan myös ilman valtion ”sortokoneistoa”. Viime vuosisadan vallankumouksissa on ollut paljon anarkistisia elementtejä, mutta anarkistien pettymykseksi jokainen niistä on päätynyt vain uuden keskusvallan pystyttämiseen ja anarkistien itsensä vainoamiseen (emt., 16–25). Keskusvallan kategorinen vastustaminen kun on uhka mille tahansa valtiovallalle, niin oikeistolaiselle, kuin vasemmistolaiselle.

Anarkismin vastakohtana on autoritarismi eli keskitettyyn valtaan perustuva hallintotapa. Vaikka termillä yleensä viitataan itsevaltiuteen ja totalitarismiin, voidaan esimerkiksi Hirschin (1983) turvavaltiokehityksen nähdä edustavan prosessia, jossa ihmiselämän eri osa-

alueita koskevaa valtaa valuu hiljalleen valtion ja viranomaisten käsiin. Mitä enemmän valtaa kertyy hallinnolle, sitä suuremmat mahdollisuudet on vallan väärinkäytölle ja tässä yhtälössä siis virallinen valtiomuoto (diktatuureista demokratioihin) on suhteellisen irrelevantti. Keskeistä kun ei ole se, kuka keskitettyä valtaa kulloinkin käyttää vaan se, että valta on ylipäättään viranomaisille keskitetty. On yhdentekevää, onko vallanpitäjät demokraattisesti valittu, jos heillä nähdään olevan ”liikaa valtaa”. Takamaro Hanzawa (2010) summaa poliittisen filosofian klassikon Alexis de Tocquevillen jo 1800-luvulla esittämiä ajatuksia demokratian tulevaisuudesta. Hanzawan mukaan Tocqueville näki yhteiskunnan hiljalleen kasvavan eräänlaiseen ”vanhemman” rooliin, kun yksilöt itse vain liikkuvat ympäriinsä tyydyttämässä tarpeitaan (2010, 60). Pintapuolisesti ihmiset näyttävät ”vapailta”, mutta kun demokraattinen(kin) hallinto hiipii hiljalleen ihmisten kouluttajan, perustarpeiden tyydyttäjän sekä turvallisuuden ja onnellisuuden takaajan rooliin, sille kumuloituu (kuin huomaamatta) despoottista valtaa kuuliaisiiin kansalaisiinsa (emt.). Tämä ajatus on selvästi Hirschin (1983) turvavaltiollistumisteesin varhainen sukulainen, sillä molemmat olettavat valtion luikertelevan vähittäin yhä vahvemmakeksi osaksi ihmisten elämää. Onko Tocquevillen ennustuksessa perää? Meillä Suomessa todellakin valtio on se taho, johon tukeudutaan niin yksilöllisten kuin kollektiivisten kriisien iskiessä ja se näkyy esimerkiksi laajana sosiaalietuusjärjestelmänä ja tuoreeltaan siinä, miten kansa on tukeutunut hallitukseen kevään 2020 pandemiassa. Annammeko siis myös yksityisyytemme viranomaisten (eli ”huoltajamme”) käsiin valtion suojeluvetoitteen nimissä? *Olemmeko kuuliaisia ja viranomaisuskollisia myös valvontaan liittyvissä kysymyksissä?*

Orwellilainen valvontakoneisto on juuri valtion kansalaisiin ulottamaa valtaa huimasti lisäävä tekijä ja sen virkaa ovat historiassa toimittaneet monien maiden salaiset poliisit ja tiedustelupalvelut. Tämä toiminta on läntisessä maailmassa perinteisesti liitetty avoimen autoritaarisiin hallintoihin, mutta Edward Snowdenin paljastukset osoittivat, että maailman suurin valvonta-aparaatti löytyikin demokratian ”suojelijana” pidetyltä valtiolta. Anarkistisesta näkökulmasta siis demokratiakin voi olla valtaa keskittävä sortokoneisto. Olemme jo puhuneet anarkismin ja vasemmiston läheisistä suhteista. Poliittisen vasemmiston juuret juontavat aikaan *ennen* sosialismin aatteen syntyä ja jo silloin pääteesinä oli yksinvaltiuden vastustaminen. Termi ”vasemmisto” juontaa juurensa 1700-luvun lopulle Ranskan vallankumouksen aikaiseen Ranskan parlamenttiin, jossa monarkiaa vastustaneet ja tasavaltaa kannattaneet radikaalit istuivat parlamentissa vasemmalla (ja monarkiaa tukeneet konservatiivit oikealla) (Bobbio, 2016). Itsevaltiuden vastainen

vallankumouksellisuus on siis ollut vasemmistoaatteen ydintä jo ennen sosialismin ilmaantumista ja siksi onkin kuin kohtalon ivaa, että sosialismiin siirtyneet ”vasemmistolaiset” valtiot ovat olleet aikansa autoritaarisimpia maita. Keskusjohtoinen sosialismi kuitenkin kaatui mahdottomuuteensa ja olisi loogista olettaa, että vasemmiston antiautoritaarinen perinne voisi näkyä asenteissa vielä tänäkin päivänä. Esimerkiksi vuoden 2006 Smash Asem- anarkistiseen mielenosoitukseen osallistui Vasemmistoliiton ja Vihreiden poliittisia aktiiveja (IS 22.10.2007). *Näkykö henkilön poliittinen orientaatio siis myös valvontaan asennoitumisessa?*

2.3.4 Valvonta, kollektiivi ja yksilön kultti

Aikakautemme ”muotisanoihin” on jo pitkään lukeutunut yksilöllistyminen ja yksilöllisyys. Durkheimin mukaan ihminen voi olla kuinka yksilöllistynyt tahansa, mutta hänessä *on aina jäljellä* jotakin kollektiivista (1985, 247). Ilman tätä tosiseikkaa järjestäytynyt yhteiskunta tuskin olisikaan mahdollinen, sillä jokainen yksilö sisältää osan yhteisön kollektiivisesta tajunnasta ja tuon tajunnan kautta *yhteisöllä* on vaikutusta (ts. valtaa) yli yksilöiden (1980). Demokraattisissa yhteiskunnissa yhteisön erilaisten kollektiivisten virtausten valta henkilöityy mm. vaaleilla valittaviin edustajiin ja niiden alaisuudessa toimiviin instituutioihin ja virkamiehiin. Kun valtiojohdon tulkitaan näin olevan kansan mandaatilla toimiva kollektiivisten tuntemusten konkreettinen ilmentymä, voitaisiin tämän linssin läpi sen harjoittama valvontakin nähdä *yhteisön yksilöön kohdistaman kontrollin muotona*. Samoin kuin Durkheim näki *lait* kunkin aikakauden kollektiivisten moraalituntemusten representaatioina (1990), valvonta näyttäytyy poliisi-instituution tavoin yhteisten sääntöjen noudattamisen vahtimisen ”loogisena jatkeena”. Kontrolli voidaan nähdä positiivisessa valossa turvallisuutta lisäävänä, mutta ajatuksen ongelma on siinä, että vaaleillakin valitut vallanpitäjät toimivat monien yksilöllisten intressiensä varassa ja vallan väärinkäytökset historiassa ovat nykyaikaisen moraalilinssin läpi tarkasteltuna ennemminkin sääntö kuin poikkeus. Valvontakoneiston väärinkäytön tyypillisimpiin ilmentymiin lukeutuu sellainen yksilöihin kohdistettu kontrolli, joka perustuu vallanpitäjien omiin näkemyksiin haitallisesta kehityksestä (eli kapeisiin subjektiivisiin näkemyksiin, jotka eivät välttämättä edusta laajemmin yhteisön etua). Valvonnan yleistymisen on siis uhka, joka voi johtaa ihmisten yksilöllisen liikkumavaran merkittävään kaventumiseen.

Durkheimin mukaan yhteisöllä on aina oltava jonkinlainen ”sosiaalinen liima”, joka liittää sen jäsenet yhteen, sillä muutoin olisi turha puhua ”yhteisöstä” lainkaan. Yksi tällaisista liimoista on ihmisen kultin käsite, jolla Durkheim (1985) viittaa siihen, miten modernilla ajalla perinteisten yhteisöllisten siteiden löystyessä ja ihmisten elämismaailmojen eriytyessä lähes ainoaksi yhteisesti jaetuksi ”pyhäksi” ideaaliksi tulee yksilön persoonallisuus itsessään:

”Koska ihmisen persoonallisuus on ainut asia, joka vetoaa yhtäläisesti kaikkiin sydämiin, koska sen kunnioittaminen on ainoa tarkoitusperä, jota voidaan kollektiivisesti edistää, se saa välttämättä poikkeuksellisen arvon kaikkien silmissä. Se kohoaa täten korkealle kaikkien inhimillisten tarkoitusperien yläpuolelle saaden uskonnollista luonnetta.” (1985, 414).

Yksilön kultti ei kuitenkaan tarkoita, että yksilöt olisivat täysin ”oman onnensa seppiä” ja kykenisivät millään muotoa toimimaan erillään yhteisöstä. Durkheimin mukaan ihminen tulee itse asiassa yksilöllistyessään yhä riippuvaisemmaksi kollektiivista (1990), sillä esimerkiksi työnjaon eriytyessä hyvin pitkälle, tarvitsemme kollektiivia hoitamaan kaikkea sitä, mitä elämämme edellyttää, mutta mitä emme itse voi tai osaa tehdä. Suhteemme yhteisöön on vastavuoroinen, sillä teemme myös omaa työtämme itseämme laajemman kokonaisuuden hyväksi. Kenties vieläkin tärkeämpi aspekti on se, että yksilö ei voi itse asiassa koskaan löytää korkeimpia elämää merkityksellistäviä tarkoitusperiä yksin sisältään, vaan ne kumpuavat *yhteisöstä*, joka on määritelmällisesti aina paljon enemmän, kuin mitä yksilö voi koskaan olla (Durkheim, 1985). Tämä näkyy mm. siinä, miten täysin yhteisö(i)stä erillään olevan ihmisen mieli ajautuu herkästi kriisiin, josta harvoin on ulospääsyä vain omin voimin (emt., 246–249).

Yksilöllisyyden korostaminen on perinteisesti ollut poliittisen (maltillisen) oikeiston aatemaailman kulmakiviä. Tästä voitaisiin vetää oletta, että *oikeistossa oltaisiin hyvin varauksellisia kollektiivin verovarjoilla harjoittamaa valvontaa kohtaan*. Toisaalta oikeiston konservatiivisiipi kannattaa yleensä ”lakia ja järjestystä” toivoen viranomaisilta tiukkaa linjaa erilaista ”vallankumouksellista” kuten anarkistista ja terroristisena pidettyä liikehdintää kohtaan. Kaikki paradoksin ainekset ovat kasassa, jos yhtäältä halutaan suurinta mahdollista yksilönvapautta ja toisaalta tukahduttaa joidenkin ihmisten itseilmaisua. Samantyylinen paradoksi löytynee myös vasemmiston sisältä, sillä osa kannattaa hyvin vahvaa valtiota samalla kun anarkistit vastustavat sitä. Jakolinjat valvontaan

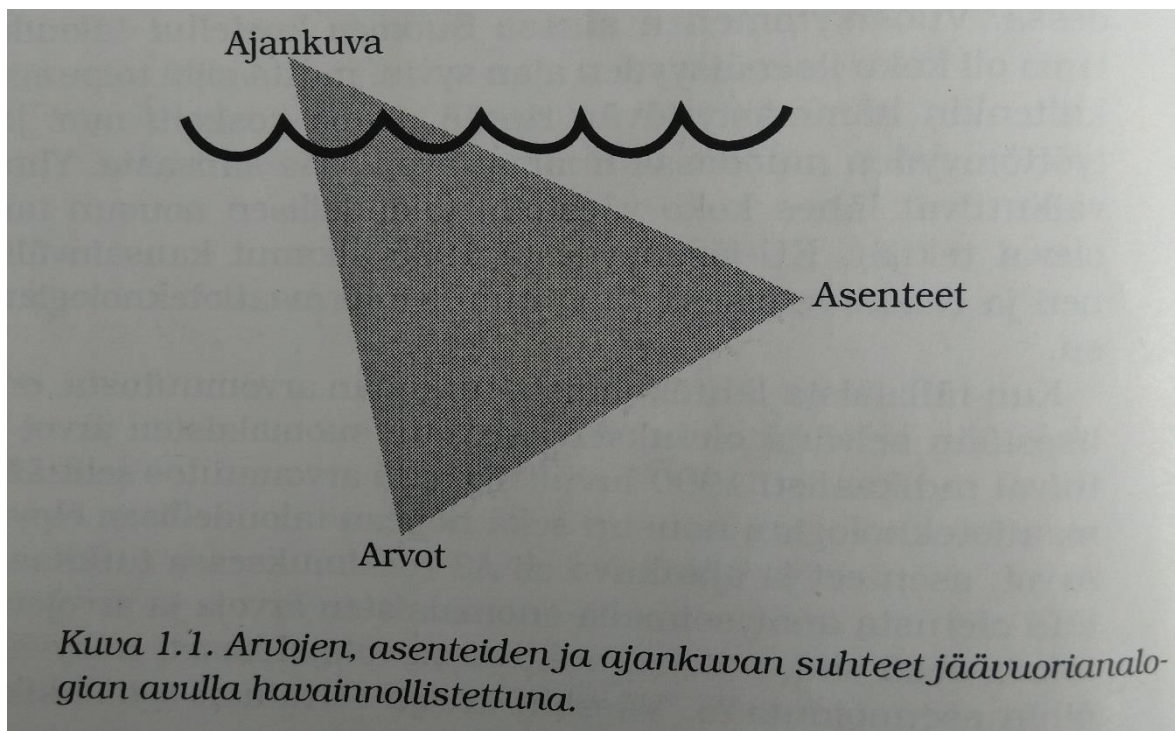
suhtautumisessa eivät siis välttämättä kulje poliittisen oikeisto-vasemmisto-akselin välissä vaan puolueiden ja liikkeiden *sisällä* erilaisten *kollektiivisten* ja *yksilökeskeisten virtausten* välissä.

2.4 Yksityisyysshuolet ja asenteet tutkimuskirjallisuudessa

Tässä luvussa määritellään asenteet, sivutaan yksityiseen liittyvää julkista keskustelua ja tarkastellaan kansainvälistä tutkimusta. Lopuksi luodaan silmäys yksityisyysshuolien ja käyttäytymisen väliseen paradoksiin sekä suomalaisten viranomaisluottamukseen, jonka voisi olettaa olevan tärkeässä roolissa viranomaisten vallan legitiimiyttä arvioidessa.

2.4.1 Asenteiden rakentuminen

Tässä valvontatutkimuksessa on pohjimmiltaan kyse *asenteista*. Puohiniemen (2002) mukaan ihmisten arkikeskusteluissa *arvojen*, *asenteiden* ja *ajankuvan* käsitteet usein sekoittuvat toisiinsa. Hän havainnollistaa näiden käsitteiden eroavaisuuksia ns. ”jäävuorianalogialla”, jossa *ajankuva* on kokemusmaailmamme taso eli esimerkiksi kaikki se, mitä kulutamme (vaatteet, musiikki, elokuvat yms.), miten käyttäydymme ja mitä harrastamme. *Asenteet* ovat ”tapoja, joilla suhtaudutaan ympäröivään maailmaan. Ne ovat myönteisiä, neutraaleja tai kielteisiä toimintavalmiuksia, jotka helpottavat päätettäessä, miten eri tilanteissa tulee toimia” (Puohiniemi, 2002, 5). Asenteet muodostuvat ja muuttuvat ajankuvan mukana, kun ihmiset kohtaavat uusia asioita ja tilanteita, joihin ei ole vakiintuneita suhtautumistapoja (emt.). Syvimpänä tasona jäävuorianalogiassa on *arvot*, jotka ovat henkilökohtaisia, kulttuurisidonnaisia, toimintaa ohjaavia motiiveja ja ne ovat asenteita resistentimpiä muutoksille (emt.).

Lähde: Puohiniemi, 2002, s. 4

Vaikka asenteet ovat arvoja herkempiä muutoksille, jotkin niistä ovat myös ”erittäin vakaita ja pysyviä” (emt.). Näiden joukkoon Puohiniemi (2002) lukee esimerkiksi poliittiseen suuntautumiseen liittyvät asenteet. Myös tämän tutkimuksen aineistolla on lähtökohtaisesti ”poliittinen kaiku”, sillä nimensä mukaisesti siinä on kysely ihmisten suhtautumista siihen, *mitkä asiat vastaajien mielestä kuuluvat valtiolle ja missä mitassa*. Tämän tutkimuksen kontekstissa siis kyselyvastausten oletetaan kuvastavan juuri kansalaisten asenteita valtion roolista erilaisissa politiikkaan kytkeytyvissä kysymyksissä liittyen mm. talouteen, palvelutuotantoon, korruptioon, maahanmuuttoon ja valvontaan.

Rajanveto arvojen ja asenteiden välillä voi olla vaikeaa, sillä poliittiset asenteet (käytännössä henkilön poliittinen kanta) kumpuaa pitkälti arvoista eli henkilökohtaisista asioiden arvottamisen tavoista: esimerkiksi jollekin tärkeitä ovat perinteiset ja uskonnolliset arvot, kun toiselle tärkeämpiä ovat ennakkoluulottomuus ja avoimuus uusille ideoille. Tämä heijastuu yleensä näkyvästi erona henkilöiden poliittisissa asenteissa (esim. konservatiivi vs progressiivinen).

Samantyyppisiä arvoja ja asenteita jakavat ihmiset muodostavat klustereita, jotka ilmentävät yhteiskunnan erilaisia kollektiivisia virtauksia. Asenteet voidaan siis nähdä Durkheimia

mukaillen kollektiivisten tuntemusten fragmentteina eli niiden tutkiminen paljastaa jotain kunkin aikakauden yhteiskunnallisten virtausten luonteesta.

Tutkimusaineiston kysymyksillä kartoitettua suomalaisten suhtautumista viranomaisten valvontaoikeuksiin nimitetään tässä tutkimuksessa *valvonta-asenteiksi*. Puohiniemen (2002) jäävuorianalogiaa mukaillen näidenkin asenteiden voisi olettaa näkyvän ajankuvassa eli siinä, miten käytämme ja kulutamme teknologiaa. Seuraavassa luvussa toteamme, että näin käy yllättävän harvoin, mikä tekeekin valvonnasta ”herkullisen” paradoksin.

2.4.2 Aukko suomalaisessa asennetutkimuksessa

Suomalaista valvonta-asennetutkimusta ei juurikaan löydy siitäkin huolimatta, että big datan aikakaudella yksityisyyteen liittyvät huolet vilahtavat säännöllisen epäsäännöllisesti julkisessa keskustelussa. ”Huolestuneen kansalaisen tietoturvaskeptinen ääni” näyttää ärähtävän aina, kun yksityisiä tietoja sisältävistä järjestelmistä löytyy aukkoja tai niiden käyttäjien piiristä paljastuu väärinkäytöksiä. Esimerkiksi vuonna 2011 Helsingin kaupunginsairaalassa määrääkäsena työskennellyt sihteeri sai potkut tarkasteltuaan luvatta lukuisia potilastietoja (Yle, 12.7.2011). Tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnion mukaan poliisitutkintaan johtaneita tapauksia tulee vuosittain tietoon satakunta ja hän totesikin, että ”potilastietojen urkkiminen alkaa olla jo kiusallinen maan tapa” (emt.). Juttuun haastatellun ja itse urkinnan kohteeksi joutuneen asiakkaan reaktio on kuvaava: ”Tuntuu, että kuka tahansa kesäpoika pääsee Haartmanin sairaalan tietokantoihin. Uskomatonta!”. Myös Trafín ilmainen kuljettajätietopalvelu jouduttiin sulkemaan väliaikaisesti tietoturva-aukoista syntyneen kohun takia (Yle 9.12.2018). Ihmisten suuri huoli omista tiedoista säteilee julkisuuteen myös silloin, kun suunnitellaan jotakin uutta tietokantaa, jonne kansalaisten tietoja on määrä *keskittää* (esimerkiksi vuonna 2019 käyttöön otettu suomalaisten tulorekisteri).

Uutisvirran, arkikokemuksen ja intuitionkin perusteella omien tietojen yksityisyydellä siis on ihmisille paljon merkitystä, mutta anekdoottien sijaan vain tutkimus voi valottaa kuinka paljon. Jotta yksityisyyden arvoa yksilölle voitaisiin jotenkin mitata, täytyy yksityisyys *suhteuttaa* johonkin. Yksi suhteuttamisen keino on kysyä milloin tai millaisissa tilanteissa yksilö olisi valmis luopumaan osasta yksityisyyttään eli millaisissa ”vaihtokaupoissa”

henkilö on valmis luovuttamaan esimerkiksi henkilökohtaisia tietojaan jonkun käytettäväksi. Carrascal et. al. (2013) havaitsivat ihmisten arvottavan esimerkiksi sivuhistoriansa noin seitsemän euron veroiseksi empiirisessä (ja perin osuvasti nimetyssä) tutkimuksessaan ”Selaushistoriasi Big Macin hinnalla: Henkilökohtaisten tietojen ekonomia internetissä”. Ihmiset arvottivat heidän offline-identiteettiinsä liittyviä tietoja (kuten ikä ja osoite) selvästi korkeammalle, noin 25 euroon (emt.). Summat kuulostavat oikeastaan aika suurilta ottaen huomioon, miten köykäisesti ihmiset kyseisiä tietoja usein luovuttavat (tietokoneen tai älypuhelimien ruudulle ilmestyy nälkävuoden pituinen lista pykäläitä ja ainoa keino eteenpäin on painaa ”Hyväksyn”-nappulaa. Ja mehän painamme!). Tietojen markkina-arvo niiden hyödyntäjälle voi toki olla aivan toista luokkaa, kuin tämä subjektiivinen arvottaminen. Asiaa mutkistaa sekin, että verkossa tapahtuva tietojen luovutus voi olla ikään kuin ”passiivista” ja huomaamatonta. Käyttäjä ei välttämättä tule edes ajatelleeksi, että ollessaan kirjautuneena esimerkiksi Googlen tai Facebookiin, hän antaa koko ”seitsemän euron arvoisen” selaushistoriansa ilmaiseksi palvelujen hyödynnettäväksi. Mitään erillistä hyväksyntää ei selain kysele, sillä lupa on jo myönnetty Googlen käyttöehtoja hyväksyttäessä. Monet eivät välttämättä edes miellä tällaista verrattain informatiivista dataa ”omiksi tiedoikseen” saati ole kiinnostuneet mihin sitä käytetään. Tietämättömyys tai välinpitämättömyys eivät kuitenkaan ole kovinkaan yleisiä syytä löyhään tietojen jakamiseen internetissä. Monet ovat oikeasti huolissaan siitä, mihin heidän luovuttaminaan ja heistä kerrytettäviä tietoja käytetään, mutta se ei kuitenkaan näytä heijastuvan heidän käyttäytymiseensä (esim. Kokolakis, 2015). Seuraavaksi esitellään tämä paradoksi lyhyesti.

2.4.3 Yksityisyysparadoksi ja luottamus viranomaisiin

Yksityisyysasenteiden ja käytännön valintojen suhdetta tutkittaessa on esiin noussut näkyvänä ilmiönä selkeää ristiriitaisuutta sanojen ja tekojen välillä, jota tutkimuskirjallisuudessa nimitetään ”yksityisyysparadoksiksi” (esim. Kokolakis, 2015; Barth & De Jong, 2017). Hoofnagle et al. (2010) tekivät Yhdysvalloissa kansallisesti edustavalla otoksella 1000 puhelinhaastattelua eri ikäryhmille ja havaitsivat, että nuorten ikäluokkien huoli yksityisyysasioista ei eroa merkittävästi vanhemmista ikäluokista. Tästä voisi vetää hypoteesin, että yksityisyyttä koskevat asenteet eivät Suomessakaan eroaisi merkittävästi vanhempien ja nuorempien ikäluokkien välillä. Samassa tutkimuksessa havaittiin myös, että nuorin ikäluokka (18-24-vuotiaat) ovat kaikkein tietämättömiä

yksityisyyttä koskevan lainsäädännön sisällöstä (emt.). Yksityisyys näyttäytyy siis tärkeänä myös nuorille, mutta vanhemmat ikäpolvet ovat paremmin perillä lain suojasta. Entä yksityisyyteen kytkeytyvä käytös?

Varsinaista käyttäytymisen suhdetta yksityisyysasenteisiin ovat tutkineet mm. Joinson et al. (2010) ja Pötzsh (2009). Joinson et al. havaitsivat avoimen yliopiston opiskelijoilla teettämässä kyselytutkimuksessa, että *ilmoitetut* yksityisyysasenteet eivät juuri ennustaneet valintoja jossain yksittäisessä yksityisyyteen kytkeytyvässä tilanteessa. Harmillisesti tämän tutkimuksen aineistolla ei voida tutkia yksityisyysparadoksia, sillä aineisto ei sisällä dataa vastaajien verkkokäyttäytymisestä. Yksityisyysparadoksi paljastaa kuitenkin, kuinka suhtautumisemme valvontaan voi olla ”skitsofreenistä”: yhtäältä siitä ollaan huolissaan ja toisaalta taas pelataan suoraan ”isoveljen” pussiin. Kuitenkin Edward Snowdenin (2019) mukaan kansalaisia ei voida tästä syyttää, sillä esimerkiksi useimpien mobiilisovellusten käyttö tänä päivänä *edellyttää omien tietojen luovuttamista sovelluksen kehittäjän omistukseen(!)*. Snowdenin mukaan ihmiset hyväksyvät käyttöehdot siksi, että pääsisivät *hyödyntämään* sovellusta (esim. kommunikoimaan ystäviensä kanssa) eikä ole millään muotoa kohtuullista edellyttää heitä lukemaan monisatasivuista lakikielistä dokumenttia, jonka sisältöä moni ei edes luettuaan ymmärtäisi ja jonka sisältöä yhtiö voi muuttaa itse, yksipuolisella päätöksellä milloin tahansa asiakkailta kysymättä (2019).

Mutta miksi täällä Euroopan ”lintukodossa” suomalaisen tulisi edes varoa viranomaista? Suomi on maailman kolmanneksi vähiten korruptoitunut maa (Transparency International, 2019) ja meillä myös luottamus poliisiin on häkellyttävän korkea. Viimeisimmässä poliisibarometrissa (Vuorensyrjä & Rauta, 2020) jopa 91% vastanneista luottaa poliisiin melko tai erittäin paljon ja tulokset ovat olleet tätä luokkaa jo viimeiset parikymmentä vuotta (emt.; 41). Muun muassa poliisin entisen huumepäällikön Jari Aarnion saamat tuomiot eivät näytä luottamusta juuri horjuttaneen. Niin ikään korkeaa on luottamus myös muihin viranomaisiin kuten tulliin (89%) ja rajavartiolaitokseen (90%)(emt.; 39). Näiden lukujen perusteella on aiheellista kysyä: *näkykö suomalaisten korkea luottamus viranomaisiin myös valvonta-asenteissa?* Siirrymme nyt tarkastelemaan teoriaosuuden herättämiä kysymyksiä empirian kautta.

3. Kyselyaineisto ja tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen aineistoksi valittiin ISSP:n (International Social Survey Programme) kyselylomakkeilla keräämä Suomen aineisto vuodelta 2016. Aineisto on osa ISSP:n maailmanlaajuisen yhteiskuntatieteellisen vertailututkimusohjelman jäsenmaissaan toteuttamaa kyselytutkimusta, jonka aihepiirit vaihtelevat vuosittain. Vuonna 2016 sen aiheena on ollut *valtion tehtävät* ja strukturoidulla kyselylomakkeella on kartoitettu kansalaisten asenteita monipuolisesti liittyen mm. työllisyyspolitiikkaan, palvelujen järjestämiseen, vaikuttamismahdollisuuksiin ja viranomaisten valvontaoikeuksiin. Suomessa aineiston on kerännyt Tilastokeskus systemaattisella satunnaisotannalla väestötietokannasta aikavälillä 6.9 – 20.12.2016. Aineiston perusjoukkona ovat 15–74-vuotiaat suomalaiset, sen koko on 1186 havaintoa (eli vastaajaa, vastausprosentti peräti 47,4%) ja siinä on 128 muuttujaa. Tässä tutkimuksessa lomakkeelta poimittiin tarkasteltavaksi valvontaa koskevat kysymykset.

Koska suomalaisten valvonta-asenteista ei aiempaa tutkimusta näytä olevan, oli tässä työssä päätavoitteena kartoittaa niitä yleisellä tasolla. Aineiston suomien mahdollisuuksien rajoissa (ja teoriaan peilaten) asenne-eroja pyritään myös selittämään. Kyseessä on valmiin ISSP-aineiston sekundaarianalyysi.

Tutkimuskysymyksinä aineistolle esitettiin:

1. Miten suomalaiset suhtautuvat valtion valtaoikeuksien laajentamiseen valvonnan suhteen?
2. Mitkä tekijät voisivat suhtautumista selittää?

3.1 Kyselylomake

Kyselylomakkeesta valikoitiin tutkimusaiheen kannalta keskeisimmät kysymykset, joiden pohjalta analyysi toteutetaan. Seuraavaksi esitetään poimitut kysymykset:

33. Tulisiko mielestäsi Suomen viranomaisilla olla oikeus vai eikö tulisi olla oikeutta...

- a) Käyttää kameravalvontaa julkisilla paikoilla
- b) Valvoa sähköposteja ja kaikkea muuta tietojenvaihtoa internetissä

35. Joidenkin ihmisten mielestä viranomaisilla pitäisi olla oikeus ryhtyä tiettyihin toimenpiteisiin kansallisen turvallisuuden perusteella. Tulisiko mielestäsi Suomen viranomaisilla olla oikeus vai eikö tulisi olla oikeutta

- a) Kerätä tietoa kenestä tahansa Suomessa asuvasta henkilöstä hänen tietämättään
- b) Kerätä tietoa kenestä tahansa ulkomailla asuvasta henkilöstä hänen tietämättään

36. Oletetaan, että viranomaiset epäilisivät jonkin terroriteon olevan tekeillä. Pitäisikö viranomaisilla mielestäsi olla oikeus

- a) Pidättää ihmisiä määräämättömäksi ajaksi asettamatta heitä syytteeseen
- b) Salakuunnella ihmisten puhelinkeskusteluja
- c) Pysäyttää ja tutkia ihmisiä kaduilla sattumanvaraisesti

Kaikkiin edellisiin kysymyksiin vastattiin seuraavan asteikon mukaan:

1 = Ehdottomasti tulisi olla oikeus

2 = Ehkä tulisi olla oikeus

3 = Ehkä ei tulisi olla oikeutta

4 = Ehdottomasti ei tulisi olla oikeutta

8 = En osaa sanoa

Vastausvaihtoehdot 1-2 siis indikoivat avoimuutta kysymyksessä esitettyä ajatusta kohtaan ja vastaukset 3-4 vastaavasti skeptisyyttä.

Kyselylomakkeessa tiedusteltiin myös erilaisia taustamuuttujia kuten sukupuoli, syntymävuosi, koulutustaso, työllisyystilanne, siviilisääty, tulotaso, puoluekanta, jäsenyys uskonnollisessa yhteisössä ja luokka-asema.

3.2 Aineiston arviointia

Tutkimusongelman kannalta aineistolla on vahvuuksia, joita voidaan erottaa vähintään kolme. Ensimmäiseksi voidaan katsoa otoksen edustavuus: yhteensä 1186 havaintoa, joskin ideaalitulanteessa määrä saisi olla vieläkin suurempi (saturaatiopistettä tuskin saavutettiin). Toiseksi vahvuudeksi voidaan lukea aineiston tuoreus (vuodelta 2016), sillä vaikka data on jo muutaman vuoden vanhaa, se on ajalta, jolloin suomalaisten arki oli jo vahvasti tietotekniikan (ja siten myös valvontamahdollisuuksien) kyllästävä. Kolmantena ja kenties tärkeimpänä vahvuutena on aineiston tarkoituksenmukaisuus valvonta-asenteiden selvittämiseen. Vaikka aineisto ei ole ensisijaisesti valvontateemaan keskittyvä, sen kysymyspatteristosta löytyy eväät tämän teeman valottamiseksi. Teeman sisällyttämisestä huolimatta kyseisellä aineistolla ei ole vielä tehty primaarista tutkimusta valvonta-asenteista, mutta koska aiheesta ei näytä löytyvän juuri millään muullakaan aineistolla tehtyä aiempaa suomalaista tutkimusta, on aineistolle annettava kiitosta teeman sisällyttämisestä.

Tutkimuskysymysten kannalta aineistolla on kuitenkin vähintään kaksi selkeää puutetta. Ensimmäiseksi voidaan lukea valvontaa koskevien kysymysten vähyys: 59:n kysymyksen lomakkeesta vain viisi kysymystä (33a, 33b, 35a, 35b & 36b) liittyy suoraan valvontaan ja ihmisistä tiedon keräämiseen. Kysymykset 36a & 36c liittyvät pikemminkin fyysisen pakkovallan käyttöön, joka voi olla itse valvonnan seuraus. Ne kuitenkin sisällytettiin mukaan osana tutkimuksen temaattista kokonaisuutta. Toiseksi heikkoudeksi voidaan katsoa se, ettei aineisto valota monia aiemmassa (ulkomaalaisessa) yksityisyystutkimuksessa kartoitettuja seikkoja kuten vastaajien yksityisyystietoisuutta ja yksityisyyteen kytkeytyvää verkkokäyttäytymistä (esim. Kokolakis, 2015). Näin ollen aineisto ei tarjoa mahdollisuutta tutkia mahdollisen yksityisyysparadoksin esiintyvyyttä eli sitä, kuinka paljon vastaajien asenteiden ja toiminnan välillä on johdonmukaisuutta tai räikeitä ristiriitoja (emt.).

Mainittujen puutteiden lisäksi lomakkeelle sisällytettyihin kysymyksiin liittyy problematiikkaa. Kysymyksessä 33b on tiedusteltu viranomaisten oikeudesta valvoa sähköpostien lisäksi *kaikkea muuta tietojenvaihtoa internetissä* jättäen täysin vastaajan tulkinnan varaan, että mihin tällä *kaikella* oikein viitataan. Yksi voi ymmärtää sen viittaavan vain erilaisten verkkokanavien kautta tapahtuvaan henkilöltä henkilölle tapahtuvaan viestintään (esim. erilaisten viestintäsovellusten kautta käydyt keskustelut), kun joku toinen

voi ajatella sen viittavan todellakin aivan kaikkeen verkon käyttämisestä syntyvään dataan viimeistä auki ladattua nettisivua myöten (kts. luku 2.2.2). Tämä monitulkintaisuus on ongelmallista, sillä ihminen voi olla avoin (tietyin varauksin) esim. vähäisen sähköpostiliikenteensä lukemiselle, mutta ei sivuhistoriansa selaamiselle (tai päinvastoin). Kysymyksessä 35 niin ikään jää täysin avoimeksi se, *mitä tietoa* ja *kuinka paljon* viranomaisilla tulisi olla oikeus kerätä. Siispä vastaajien punnitessa näkemyksiään tietojen keräämisoikeuksiin, he ovat joutuneet käyttämään mielikuvitustaan ja vastauksiin on saattanut vaikuttaa vastaajien yksilöllinen tietämys ja käsitykset siitä, millaisten tietojen kerääminen tänä päivänä on ylipäätään mahdollista ja kuinka arvokkaita ne eri tahoille ovat (kts. luku 2.4.2).

Nämä puutteet kysymysten asettelussa eivät kuitenkaan vie liiaksi uskottavuutta tutkimukselta, sillä kysymykset ovat perusluonteeltaan *periaatteellisia*: ne valottavat sitä, miten vastaaja asennoituu valvontaan *ylipäänsä* tai suhteessa mahdollisten uhkien torjuntaan. Näin ollen ne tarjoavat tämän tutkimuksen tarpeisiin riittävässä määrin tietoa vastaajan valvonta-asenteista.

Aineisto on kerätty ennen elokuussa 2017 tapahtunutta Turun puukotustapausta, josta tuli rikosnimikkeensä puolesta Suomen historian ensimmäinen rikoslain mukainen *terroriteko*. Tästä aineistosta saadut luvut kuvastavat vain vuoden 2016 asenneilmapiiriä ja tulevaisuudessa voitaisiinkin tehdä kiinnostavaa vertailevaa tutkimusta siitä, ovatko valvonta-asenteet muuttuneet merkittävästi Turun puukkoiskun tai syksyllä 2018 paljastuneiden Oulun lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten jälkeen. Molemmat tapaukset toimivat esimerkkeinä tragedioista, jotka näin jälkikäteen ”jossitellen” olisi *ehkä* voitu estää, mikäli poliisi olisi kyennyt etukäteen vakoilemaan tekijöiden yksityistä verkkoliikennettä. Tällaista ajallisesti vertailevaa asennetutkimusta varten tarvittaisiin kuitenkin tuoreempi aineisto. Tämän tutkimuksen hyödyllisyys ilmeneekin osaltaan siinä, että sen tulokset voivat toimia hyvänä vertailukohtana tulevaisuuden valvonta-asennetutkimukselle.

3.3 Tutkimusmenetelmät

Tässä tutkimuksessa käytetään kolmentyyppisiä kvantitatiivisia menetelmiä: ristiintaulukointia, yksi- ja kaksisuuntaista varianssianalyysia sekä logistista regressioanalyysia. Ristiintaulukointi on yksinkertainen, mutta vakiintunut ja selkeä tapa havainnollistaa muuttujien yhteyksiä ja sitä käytetään laajalti analysointiin tai ainakin aineistoon tutustumiseen (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 175). Ennen siirtymistä ”sofistikoituneempiin” analyysimenetelmiin, on ristiintaulukointi oiva tapa esittää pelkistetysti, mitä keskeisimpiin kysymyksiin on vastattu ja miten vastaukset jakautuvat erikseen valikoitujen taustamuuttujien luokissa. Näin valotamme vastausta ensimmäiseen ja pääasialliseen tutkimuskysymykseen: *Miten suomalaiset suhtautuvat valtion valtaoikeuksien laajentamiseen valvonnan suhteen?*

Varianssianalyysillä voidaan tutkia eroavatko kahden tai useamman ryhmän keskiarvot tilastollisesti merkitsevästi toisistaan (KvantiMOTV, 2008). Yksisuuntaisella varianssianalyysillä selvitetään, onko selitettävän muuttujan keskiarvojen välillä eroja yhden selittävän muuttujan eri luokissa (emt.). Kaksisuuntaisella varianssianalyysillä taas voidaan selvittää kahden yhtäaikaisen ryhmittelevän tekijän vaikutusta selitettävään muuttujaan ja se paljastaa myös mahdollisen yhteis- eli interaktiovaikutuksen (Metsämuuronen, 2008, 155, 162). Interaktiovaikutuksella viitataan siihen, että selittävän muuttujan vaikutus selitettävään muuttujaan on ehdollinen toisen selittävän muuttujan suhteen (eli vaihtelee toisen selittävän muuttujan eri luokissa)(Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 260). Varianssianalyysi on kokeellisen tutkimuksen perusmenetelmä (emt., 257) ja sillä voidaan koetella teoriasta johdettuja hypoteeseja, kuten esimerkiksi poliittisen orientaation vaikutusta valvontasenteisiin. Menetelmä toimii siis kausaalianalyysin välineenä (emt.) vaikka kausaatiota ei voidakaan 100% aukottomasti todistaa.

Logistinen regressioanalyysi on käyttökelpoinen silloin, kun selitettävä muuttuja voi saada vain kaksi arvoa, kuten kuuluuko vastaaja valvonnan hyväksyvään ryhmään vai ei. Menetelmällä voidaan selvittää, vaikuttavatko valikoidut selittävät muuttujat tapahtuman (esim. ryhmään kuulumisen) *todennäköisyyteen* ja kuinka suuri tuo vaikutus on (KvantiMOTV, 2008). Menetelmä on valittu siksi, että ennestään vähäisen valvontasennetutkimuksen vuoksi teoriapohjaisia kandidaatteja asenne-erojen selittäjiksi on niukalti

ja logistisella regressioanalyysillä ”voidaan etsiä laajan muuttujajoukon keskeltä niitä tekijöitä, jotka yhdessä kykenevät selittämään jotakin [dikotomista] muuttujaa” (Metsämuuronen, 2008, 114). Tällä eksploratiivisella näkökulmalla siis etsitään mahdollisia selittäjiä esimerkiksi valvontamyönteisyydelle muuttamalla asenteita koskeva muuttuja dikotomiseksi. Sitten ”laitetaan [selittäviä] muuttujia myllyyn ja katsotaan, mitä tulee ulos” (emt., 115). Varianssi- ja logistisella regressioanalyysillä haetaan vastausta toiseen tutkimuskysymykseen: *Mitkä tekijät voisivat valvontaan suhtautumista selittää?*

4. Suomalaisen valvonta-asenteet

Analyysi toteutettiin vaiheittain alkaen yksinkertaisimmista esitystavoista kohti monimutkaisempia vaiheita. Tässä luvussa lähdetään liikkeelle kuvailevalta tasolta esittäen ensin katsaus erilaisia valvonnan ”tyyppejä” koskevien kysymysten vastauksiin yleisesti. Tämän jälkeen tarkastellaan keskeisimmän verkkovalvontaa koskevan kysymyksen vastauksia erityisesti ja eritellään tuloksia valittujen taustamuuttujien mukaan. Siitä edetään yhä kohti analyysiosion päättävää selittävää tasoa hyödyntäen menetelminä varianssianalyysiä ja logistista regressioanalyysiä.

4.1 Suhtautuminen kamera- ja verkkovalvontaan

Kuten jo aiemmin todettiin, suomalaista valvonta-asennetutkimusta ei ole aikaisemmin juuri toteutettu. ”Kuvailevassa tutkimuksessa pyritään jonkin tuntemattoman asian tai tilanteen mahdollisimman tarkkaan ja oikeaan esittämiseen.” (Alkula et al. 1994, 188). Tutkimusaiheen tärkein *tuntematon asia* oli suomalaisten valvonta-asenteet eli suhtautuminen viranomaisten valvontaoikeuksiin. Valotetaan asenteita katsomalla vastausten jakaumia kysymyksittäin.

Taulukko 1: Asennoituminen kameravalvontaan ja verkkovalvontaan (kysymys 33)

Tulisiko mielestäsi Suomen viranomaisilla olla oikeus vai eikö tulisi olla oikeutta...	a) Käyttää kameravalvontaa julkisilla paikoilla	b) Valvoa sähköposteja ja kaikkea muuta tietojenvaihtoa internetissä
Ehdottomasti tulisi olla oikeus	59,3	10,1
Ehkä tulisi olla oikeus	32	25,7
Ehkä ei tulisi olla oikeutta	5,2	29,4
Ehdottomasti ei tulisi olla oikeutta	2	30,4
En osaa sanoa	1,5	4,5
	100 %	100 %

Taulukosta erottuu lukuisia kiintoisia havaintoja. Ensinnäkin suomalaiset ovat erittäin avoimia kameravalvonnalle julkisilla paikoilla. Vain 7,2% vastanneista kieltäisi tai ehkä kieltäisi viranomaisten kameravalvonnan. *Ehdottomasti* sallivien osuus on melko huima enemmistö: liki kuusi kymmenestä suomalaisesta sallii kameravalvonnan (ja *ehkä* sallivat mukaan luettuna yli yhdeksän kymmenestä suomalaisesta!). Kontrasti on räikeä, kun jakaumaa verrataan muiden valvontakysymysten vastauksiin (kts. myös taulukot 2 & 3) eli kameravalvonta näyttäisi käsitteellistyvän muita valvonnan muotoja ”lievemmäksi”. Se saattaa olla ihmisten mielissä ns. ”eri asia”, kuin yksilökohtaisempi kyttäminen. Kameravalvonta on moderneista visuaalisista valvontamenetelmistä vanhimpia (pisimpään käytössä ollut), joten ihmiset saattavat olla jo tottuneita kameroihin ympärillään, eikä niiden läsnäolosta yleensä koidu harmia kuin tarkkaamon ruudulta tunnistetuille rikollisille. Tätä ajatusta jatkaen voidaan todeta, että rikollisen *haitta* saattaa samalla olla rivikansalaisen *hyöty* (jos ei omalla kohdalla niin ainakin mielikuvissa): kameravalvonta on ”ruohonjuuritason” valvontaa, ja se voi johtaa esimerkiksi laukkuvarkaan nappaamiseen ja omaisuuden palauttamiseen rikoksen uhrille. Kameroiden läsnäolon vaikutus on siis ”rehdille kansalaiselle” normaalioloissa neutraali, mutta rikoksen sattuessa positiivinen. Kameravalvontaa ei myöskään välttämättä nähdä sellaisena ”yksityisyyden loukkauksena”, kuin esimerkiksi henkilökohtaisten tietojen keräämistä. Turvakameran kuvamateriaalia ei pidetä sellaisena kuvattavalle henkilölle kuuluvana informaationa, jonka hallintaoikeutta esimerkiksi Fried (1968) piti yksityisyyden edellytyksenä. Useimmiten kamerat sijaitsevat tiloissa tai paikoissa, jonne olemme itse vapaaehtoisesti päättäneet mennä, joten kameroiden tuottaman datan ajatellaan kuuluvan kameran omistajalle. Yksityisyyden varjelu ei juolahtane mieleen siksi, että kameroilla ajatellaan valvottavan massoja, ei yksilöjä.

Jokainen meistä ikään kuin hukkuu väkimassaan, joten videokuvassa olemme ”samassa veneessä” kaikkien muiden kanssa. Koska julkinen tila on yhteistä (kuuluu yhteisölle), voidaan durkheimilaisen linssin läpi tulkita kameroiden edustavan ”yhteisön silmää”, joka valvoo kaikkia jäseniään tasapuolisesti. Ihmiset ovat yksilöinä valmiita luovuttamaan osan yksityisyydestään ”yhteisön kontrolliin” kaikkia hyödyttävän järjestyksen ylläpitämiseksi. Kameravalvonnasta olisi kiintoisaa kysyä kansalta uudestaan sitten, kun meilläkin päin aletaan päivittää ”Kiinan malliin”, jossa kuvamateriaali kytkeytyy suoraan kasvojentunnistusjärjestelmään ja kenet tahansa meistä voi paikantaa kaupungin melskeestä melko nopeasti ja vaivattomasti.

Sähköpostien ja muun verkkoliikenteen valvonnan suhteen suomalaiset ovat voittopuolisesti varauksellisia, mutta jakauma on kameravalvontaan nähden tasaisempi. Peräti kuusi kymmenestä suhtautuu ehdottoman tai epäilevän kielteisesti verkkoliikenteen valvontaoikeuksiin, mutta hieman yli joka kolmas (35,8%) luottaisi ainakin jossain määrin viranomaisiin tässä tehtävässä. Tämä kysymys on tutkimuksen kannalta selvästi koko aineiston tärkein kysymys, sillä sen sisältämä viranomaisille annettava mandaatti on valtava. ”Kaiken internetissä tapahtuvan tietojenvaihdon” valvonnan merkitystä ei juuri voi vähätellä maailmassa, jossa kasvava osa ihmisten elämästä on verkossa tapahtuvaa tietojenvaihtoa. Kysymystä käsitellään myöhemmissä luvuissa ekstensiivisesti, joten siirrykäämme seuraavien valvontakysymysten havaintoihin.

4.2 Tietojen kerääminen Suomessa ja ulkomailla asuvista

Tarkastellaan asenteita liittyen viranomaisten oikeuteen kerätä tietoja Suomessa tai ulkomailla asuvista henkilöistä (eli käytännössä aivan *kenestä tahansa* missä päin maailmaa hyvänsä, sillä jos henkilö ei asu Suomessa, hän asuu ulkomailla ja toisinpäin).

Taulukko 2: Asennoituminen tietojen keräämiseen Suomessa ja ulkomailla asuvista henkilöistä (kysymys 35)

Joidenkin ihmisten mielestä viranomaisilla pitäisi olla oikeus ryhtyä tiettyihin toimenpiteisiin kansallisen turvallisuuden perusteella. Tulisiko mielestäsi Suomen viranomaisilla olla oikeus vai eikö tulisi olla oikeutta...	a) Kerätä tietoa kenestä tahansa Suomessa asuvasta henkilöstä hänen tietämättään	b) Kerätä tietoa kenestä tahansa ulkomailla asuvasta henkilöstä hänen tietämättään
Ehdottomasti tulisi olla oikeus	16,7	18
Ehkä tulisi olla oikeus	40,7	37,9
Ehkä ei tulisi olla oikeutta	21,9	24,6
Ehdottomasti ei tulisi olla oikeutta	17,1	14,6
En osaa sanoa	3,6	5
	100 %	100 %

Kysymykset 35a ja 35b jakavat kansaa kahtia melko selvästi ja ovat jakaumiltaan hyvin samanlaisia (millään vastausvaihtoehdolla erot kysymysten välillä eivät ole edes kolmea prosenttia). Jakaumien samanlaisuus ei ole sinänsä yllättävää, sillä ainoa ero kysymysten välillä on siinä, että *missä* viranomaisilla tulisi tietojen keräämisoikeus olla: Suomessa (35a) tai ulkomailla (35b). Jakaumien samanlaisuus voisi viitata siihen, että vastaamisessa on tietojen keräämismäärä keskeisemmässä asemassa kysymyksen *periaatteellinen* ulottuvuus eli ylipäättään oikeus kerätä tietoja kenestä tahansa, kun vaakakupissa toisella puolella on kansallinen turvallisuus. Huomionarvoista näissä jakaumissa on se, että tietojen keräämisen sallimisen puolelle kallistuvat ovat *enemmistö*. Vastaajista avoimia ajatukselle viranomaisten oikeudesta kerätä salaa tietoja Suomessa asuvista henkilöistä on yli 57% ja ulkomailla asuvista henkilöistä lähes 56% (vastanneet ”tulisi tai ehkä tulisi olla oikeus”). Tämä on kontrastissa aiemman verkkovalvontakysymyksen (33b) vastausten kanssa, jossa enemmistö (n. 60%) oli nimenomaan skeptinen valvontaa kohtaan. Tämä kontrasti tulee kenties hieman ymmärrettävämmäksi kysymysten asetelusta: kysymyksessä 33b ei esitetty mitään taustaehtoja, mitä vasten vastaaja voisi punnita valvontaoikeuksien laajuuden tarvetta. Kysymysten 35a ja 35b taustaksi asetettiin kansallisen turvallisuuden agenda ja kysymyksissä 36a, b & c (kts. seuraava luku, Taulukko 3) uhkakuvat sanallistettiin vielä tarkemmin. Kysymykset 35 ja 36 ovat siis sikäli johdattelevia, että ne asettavat vastaajalle selvästi vastakkain kansallisen turvallisuuden ja yksityisyyden suojan. Kansallista turvallisuutta painottamalla kysymys herättelee mielikuvia siitä, että tiedonkeruussa on kyse uhkien torjuntaan liittyvästä tiedustelusta, joka katsotaan keskeiseksi osaksi valtion

suojeluvelvoitetta (Porvali, 2018). Koska kysymys ei erittele tiedonkeruuoikeutta kansalaisuuden perusteella, voidaan varsinkin 35b tulkitä oikeudeksi tiedustella ja valvoa ulkomailla asuvien ulkomaalaisten muodostamien ja Suomeen kohdistamien uhkien torjuntana (jolloin historiallista taustaa vasten kansalaisen on tällaista oikeutta helpompi kannattaa).

Nämä kysymykset (35a & b) heijastavat jo asettelultaan eräänlaista turvavaltioajattelua (Hirsch, 1983), kun uhat tuodaan suorasanaisesti toiseen vaakakuppiin, jonka vastapuolella on oikeus yksityisyyteen. Enemmistö on valmis ”antamaan siimaa” viranomaisille, jotta riskiyhteiskunnan (Beck, 1992) riskit saataisiin mahdollisimman hyvin hallintaan. Näin siitäkkin huolimatta, että todennäköisyys kuolla tai loukkaantua terrori-iskussa Suomessa on tähtitieteellisen pieni (aineiston keräämisen aikaan Suomessa *ei ollut tehty yhden ainutta* terroristista rikosta!). Kuvastaako näin laaja tiedonkeruun hyväksyntä siis jonkinlaista ”pelon kulttuuria” (Furedi, 2006)? Voi olla, mutta niin pitkälle meneviä johtopäätöksiä käytettävissä olevalla datalla ei voi suoraviivaisesti tehdä.

4.3 Salakuuntelu, pidättäminen ja kadulla tutkinta

Tarkastellaan asenteita liittyen viranomaisten oikeuteen salakuunnella puheluja, pysäyttää ja tutkia ihmisiä kadulla sekä pidättää heitä syytteeseen asettamatta.

Taulukko 3: Asennoituminen salakuunteluun, pidättämiseen ja kadulla tutkimiseen (kysymys 36)

Oletetaan, että viranomaiset epäilisivät jonkin terroriteon olevan tekeillä. Pitäisikö viranomaisilla mielestäsi olla oikeus...	a) Pidättää ihmisiä määräämättömäksi ajaksi asettamatta heitä syytteeseen	b) Salakuunnella ihmisten puhelinkeskusteluja	c) Pysäyttää ja tutkia ihmisiä kaduilla sattumanvaraisesti
Ehdottomasti tulisi olla oikeus	15,1	35,6	22
Ehkä tulisi olla oikeus	29,9	45,6	36,1
Ehkä ei tulisi olla oikeutta	29,7	10	22,1
Ehdottomasti ei tulisi olla oikeutta	22	6,3	16,8
En osaa sanoa	3,2	2,5	3
	100 %	100 %	100 %

Kansalaisten pidättämisoikeus (ilman syytteeseen asettamista) terroriuhan alla (36a) edellisten kysymysten tavoin huomionarvoisesti jakaa kansaa. Peräti 45% on avoimia ajatukselle, kun yli 51% on skeptisiä. Reilu puolet siis arvottaa kokonaan tai ainakin jossain määrin yksilön oikeutta vapautteen ja koskemattomuuteen myös ”poikkeusoloissa” (terroriuhan alla). Skeptisyys on ymmärrettävää sitä taustaa vasten, että mahdollisella vapaudenmenettämällä on hyvin konkreettinen vaikutus yksilön elämään ja olisi poikkeusoloissakin yksilölle varsin mittava haitta. ”Pelkkään” vakoiluun verrattuna (jolle enemmistö oli kansallisen turvallisuuden nimissä myötämielisiä (kts. Taulukko 2.)) vapaudenmenetys on jo ns. seuraavan mittaluokan loukkaus yksityisyyteen ja se tarkoittaa myös joutumista 24/7 jatkuvan tehovalvonnan alaisuuteen. Näinkin totalitaarisiin keinoihin torjuvasti asennoituvien enemmistö on kuitenkin yllättävän niukka (jopa 45% sallisi tai ehkä sallisi pidätykset).

Puhelinkeskustelujen salakuuntelun hyväksyttävyyttä koskevan kysymyksen (36b) jakauma näyttää samanlaiselta, kuin kameravalvonnan tapauksessa: jopa yli 81% on avoimia ajatukselle (terroriuhka reunaehtona), joskin asiassa varmojen osuus (”ehdottomasti tulisi olla oikeus”) on ”vain” reilu 35%. Kontrasti muiden kysymysten jakaumiin on suuri ja syitä voi olla monia. Klassinen selitys hyväksyttävyydelle voisi olla se, että ”minun puheluisani ei ole mitään salattavaa”, puhuvathan ihmiset usein puhelujaan avoimesti julkisilla paikoilla kaikkien kuullen. Toinen syy voisi olla, että älypuhelinajalla kommunikointi soittamalla on ylipäätään vähentynyt, kun muut kommunikaatiomuodot ovat yleistyneet (Yle 14.2.2018). Näin ollen soittojen sisällöllä voi olla suhteellisesti vähemmän arvoa ihmisille (varsinkin verrattuna lankapuhelinten aikakauteen). Näitä hypoteeseja aineistolla ei kuitenkaan voida testata.

Viimeinen kysymys (36c) koski viranomaisten oikeutta (terroriuhka reunaehtona) pysäyttää ja tutkia ihmisiä kaduilla sattumanvaraisesti. Oikeudelle avoimia on lähes kuusi kymmenestä ja skeptisiä loput liki neljä kymmenestä suomalaisesta. Verrattain suuri sallivuus saattaa yllättää, sillä kyseessä on ”iholle menevä” ja varsin perinteinen valvontakeino. Tällaiset keinot voi olla helpompi hyväksyä siksi, että esimerkiksi lomamatkan yhteydessä lentokentällä toteutettava turvatarkastus on monelle tuttu rutiinitoimenpide, jonka tarve niin ikään perustuu oletettuun terroriuhkaan. Sen jälkeen, kun terrorismin vastaisesta sodasta syntyi maailmaan uusi paradigma (Limnell, 2011, 55), ovat monet myös turistimatkoillaan tottuneet joutumaan tarkastettavaksi, kun matkakohteessa astelee sisälle museoon tai

pilvenpiirtäjään. Juuri tällaisten ”kopelointitarkastusten” yleistyminen maailmalla lienee osasyynä tämän kysymyksen sisällyttämiseen tähänkin kyselyaineistoon.

Yleisesti näistä havainnoista käy ilmi, että valvontaoikeuksia koskevat kysymykset (poikkeuksina kameravalvonta ja terroriuhan oletuksella harjoitettu puhelujen kuuntelu) jakavat kansaa selvästi kahteen leiriin: skeptisiin ja avoimiin asenteisiin. Vaikka jako ei ole ihan 50/50, ovat jakaumat silti huomiota herättävän samankokoisia ja tällaisen jakolinjan löytyminen on jo itsessään varsin mielenkiintoinen löydös. Normaalioloissa yli puolet suomalaisista ovat skeptisiä verkkoliikenteen valvonnan suhteen (kysymys 33b, Taulukko 1), mutta kun vaakakupissa on kansallinen turvallisuus, yli puolet ovatkin valmiita antamaan viranomaisille oikeuksia salaiseen tietojen keräämiseen (kysymykset 35 a & b, Taulukko 2). Tämä tukee hypoteesia, jonka mukaan vaaroilla pelottelu saa ihmiset myötämielisiksi oikeuksiensa kavennuksille. Kuten luvussa 2.1.2 jo todettiin: kansallisesta turvallisuudesta tulee herkästi (ihmisen mielessä) henkilökohtaista turvallisuutta. Valvonnan ehdollisesti hyväksyjien suuri osuus tukee (joskaan ei todista) Furedin (2006) määrittelemän pelon kulttuurin prevalenssia: uhkakuvilla peloteltuina mittava osa suomalaisista asennoituu myötämielisesti yksityisyytensä loukkauksiin. Valtaosa suomalaisista kallistuu siis eräänlaisen turvavaltiollistumisen (Hirsch, 1983) taakse: valtion tehtävä on enenevässä määrin riisua erilaiset vaaratekijät kansalaisten elämästä (vaikka sitten yksilön oikeuksia rajoittamalla). Valtio edustaa yhteisöä, jonka etu menee yksilön oikeuksien edelle. Havainto on mielenkiintoinen nykymaailmassa, jossa ”yksilön kultti” on voimissaan ja yksilöiden oikeudet sekä *tietoisuus* oikeuksistaan on laajempia kuin koskaan aikaisemmin historiassa. Durkheimin mukaan yhteisölle antautuminen yksilön itsensäkin kustannuksella oli päinvastoin juuri alkukantaisten ihmisyyhteisöjen piirre: ”Aluksi yhteisö on kaikki, yksilö ei mitään (1985, 413). On kuitenkin varottava tekemästä liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä varsinkaan vastausten niukkojen enemmistöjen perusteella. Kaikissa (paitsi kameravalvontaa koskevassa) kysymyksissä suurin osa vastaajista *ei ollut täysin varmoja* kannastaan, eli he vastasivat ”*ehkä tulisi*” tai ”*ehkä ei tulisi olla oikeutta*”. Survey-tutkimuksessa ihmisillä on kuitenkin tapana välttää ”ääripäiden” vastauksia ja tulkintojen tekemiseksi raja oli vedettävä johonkin. Tässä se vedettiin epävarmojenkin sallijien ja kieltäjien väliin. Kaikki nämä yleiset havainnot koskevat kuitenkin koko perusjoukkoa (suomalaisia) eivätkä ne erottele, miten erilaisten ihmisten asenteet eroavat. Siirrytään seuraavaksi

syvempään

tarkasteluun.

4.4 Keskiössä verkkovalvonta – Sukupuoli, ikäryhmä ja koulutustausta asenteiden selittäjinä

Tarkastellaan kysymystä 33b, jolla on tiedusteltu kansalaisten valmiutta antaa viranomaisten valvoa verkossa tapahtuvaa tietojenvaihtoa *ilman ennakko-oletusta akuutista turvallisuushasta* (toisin kuin kysymyksissä 35 & 36). Ilman tällaista kysymykseen sisältyvää pelottelevaa reunaehtoista voidaan olettaa kuvaavan yleisiä, yhteiskunnan normaalioloissa vallitsevia asenteita. Tämä valvonta-asenteita kuvaava muuttuja on valittu tutkimuksen tärkeimmäksi selitettäväksi muuttujaksi, eikä sitä ole ympätty yhteen muiden kysymysten kanssa erilliseksi summamuuttujaksi, sillä muut valvonta-aiheiset kysymykset ovat luonteeltaan hyvin erilaisia (Taulukot 1, 2 & 3). Kysymys 33b koskee nimenomaan verkkovalvontaa ja nykyajan ”isoveli” valvoo ennen kaikkea ja enenevässä määrin verkon kautta.

Moderneista valvontamahdollisuuksista on siis vastuussa informaatioteknologia. ICT-ala on ollut ja on edelleen hyvin sukupuolittunut. Alan supervallassa Yhdysvalloissa peräti 88% kaikista informaatioteknologisista patenteista (aikavälillä 1980-2010) on täysin miespuolisten tiimien keksintöjä ja tietojenkäsittelyammattien harjoittajista vain 25% on naisia (Ashcraft et al., 2016, 2). Internet on myös lyhyen historiansa ajan ollut varsin miesvaltainen sfääri ja Suomessa yhä enemmistö internetin käyttäjistä on miehiä, joskin käytön sukupuolittuneisuus on laskussa niin Euroopassa, kuin muuallakin kehittyneissä maissa (International Telecommunications Union). Näkyykö tämä tieto- ja viestintätekniiikan sukupuolittuneisuus jotenkin valvonta-asenteissa? Kartoitetaan mahdollisia korrelaatioita hyödyntämällä ristiintaulukointia erilaisten taustamuuttujien perusteella. Ensimmäisenä tarkastelussa sukupuoli:

Taulukko 4: Valvonta-asetteet sukupuolittain

Tulisiko mielestäsi Suomen viranomaisilla olla oikeus vai eikö tulisi olla oikeutta valvoa sähköposteja ja kaikkea muuta tietojenvaihtoa internetissä?	Mies	Nainen
Ehdottomasti tulisi olla oikeus	11 %	9,4 %
Ehkä tulisi olla oikeus	24,6 %	26,6 %
Ehkä ei tulisi olla oikeutta	26,6 %	31,9 %
Ehdottomasti ei tulisi olla oikeutta	34,5 %	26,6 %
En osaa sanoa	3,4 %	5,4 %
Yhteensä	100 %	100 %

Asenteissa ei havaita merkittäviä eroja sukupuolien välillä. Molempien sukupuolten enemmistö (M=61,1% & N=58,5%) ei ole verkossa tapahtuvan tiedonvaihdon viranomaisvalvonnan kannalla, mutta miehet näyttävät jonkin verran varmemmilla kielteisessä kannassaan. Pearson Chi Square -testi osoittaa erojen olevan tilastollisesti melkein merkitseviä (0,014), sillä toisin kuin nollahypoteesi olettaa, jyrkin kielteinen valvonta-asenne (Ehdottomasti ei tulisi olla oikeutta) on miehissä lähes 8% naisia suositumpi, mutta toisaalta tätä sukupuolieroa kumoo naisten kielteisen asenteen näkyminen kohdassa ”Ehkä ei tulisi olla oikeutta” (yli 5% ero miehiin). On jo sinänsä kiintoisa havainto, että valvonta-asetteet eivät mainittavasti sukupuolitu. Vaikka valvontatekniikka(kin) on valtaosin miesten kehittämää, ei suomalaisten miesten enemmistö antaisi sen käytölle siunaustaan ja itse asiassa he ovat jyrkimpiä sen kieltämään. Johtuuko tämä esimerkiksi miesten suuremmasta verkko-osallistumisen asteesta ja/tai sen myötä tuotetun datan aikaansaamasta suuremmasta urkintauhasta? Valitettavasti aineisto ei tarjoa eväitä tällaisten kysymysten valottamiseen.

Tarkastellaan valvonta-asetteita ikäryhmittäin, sillä ikä ja sukupolvi ovat yleensä merkittäviä ihmisten maailmankuvaa (ja siten asenteita) jäsentäviä tekijöitä (Saarenheimo et

al., 2014). Ikäryhmämuuttuja on luotu ryhmittelemällä vastaajat syntymävuoden vuosikymmenen mukaan.

Taulukko 5: Valvonta-asenteet ikäryhmittäin

Tulisiko mielestäsi Suomen viranomaisilla olla oikeus vai eikö tulisi olla oikeutta valvoa sähköposteja ja kaikkea muuta tietojenvaihtoa internetissä?	1940-luvulla synt.	1950-luvulla synt.	1960-luvulla synt.	1970-luvulla synt.	1980-luvulla synt.	1990-2001 synt.	Yhteensä
Ehdottomasti tulisi olla oikeus	16,6 %	13,9 %	10,6 %	6,8 %	6,3 %	5,3 %	10,1 %
Ehkä tulisi olla oikeus	28,2 %	30,9 %	28,2 %	28,8 %	18,1 %	17,4 %	25,7 %
Ehkä ei tulisi olla oikeutta	24,9 %	27,8 %	28,6 %	30,5 %	35 %	30,5 %	29,4 %
Ehdottomasti ei tulisi olla oikeutta	22,7 %	23 %	30 %	31,6 %	36,6 %	41,1 %	30,4 %
En osaa sanoa	7,7 %	4,3 %	2,6 %	2,3 %	4,4 %	5,8 %	4,5 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Havaitaan, että nuoremmissa ikäryhmissä asenteet verkkovalvontaa kohtaan ovat kielteisemmät, kuin vanhemmissa. Valvonta-asenteet jyrkkenevät lähes lineaarisesti vanhemmista ikäryhmistä nuorempiin siirryttäessä. Ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä (Pearson Chi Square 0,000).

Ensimmäinen mahdollinen selitys näille asenne-eroille voisi olla Puohiniemen (2002) mainitsema asenteiden ja ajankuvan tiivis yhteys. Nuoremmat polvet ovat kasvaneet verkkoviestinnän läpitunkemaan maailmaan ja ovat ikäihmisiä aktiivisempia verkon käyttäjiä. Heidän ajankuvansa (ja usein myös henkilökohtaiset tietonsa) on tiiviimmin

digitaalisuuteen kytköksissä, joten omia asenteita on voinut muovata vahvemmin tietoturvaan ja internetin ”vaaroihin” liittyvät aspektit. Vanhempien ihmisten verkkokäyttäytyminen saattaa myös olla luonteeltaan erilaista: esim. etäkommunikointitilanteissa turvaututaan ennemmin ”vanhaan kunnon puhelinsoittoon”, kuin Whatsapp-viestiin. Nuoret harjoittavat runsaasti sähköistä tietojenvaihtoa (viestejä, kuvia, videoita, musiikkia) erilaisissa viestintäsovelluksissa jopa päivittäin, eikä tätä henkilökohtaista viestiliikennettä haluta viranomaisten silmäilevän.

Esimerkiksi Hoofnaglen et al. (2010) löydöksissä ikäluokkien yksityisyysasenteiden väliltä ei löytynyt merkittäviä eroja eli ovatko Suomessa jotkin näihin asenteisiin vaikuttavat seikat merkittävästi erilaisia verrattuna Yhdysvaltoihin (esim. luottamus viranomaisiin?). Tulosten vertailukelpoisuutta on hankala määrittää, sillä aineistojen keräämistapa ja kysymykset ovat olleet erilaisia. Hoofnaglen et al. (2010) kysely myös toteutettiin kokonaiset kolme vuotta ennen maailmaa ”ravistelleita” Snowden-paljastuksia, jotka vasta nostivat valvonnan ja yksityisyyden loukkaukset julkisen keskustelun keskiöön (ainakin hetkeksi). Luvun 2.3.2 hypoteeseista tulos vahvistaa sen, että nuoret keskimäärin eivät ole taipuvaisia tai halukkaita luovuttamaan valvontavaltaa kasvaneelle ”turvavaltiolle” (1990 ja jälkeen syntyneistä jopa yli 70% on ehkä tai ehdottomasti valvontaa vastaan).

Tarkastellaan vielä valvonta-asenteita koulutustaustan mukaan. Koulutustaustamuuttuja on luotu ryhmittelemällä vastaajien ilmoittamat (korkein loppuun suoritettu) koulut kolmeen luokkaan koulutusasteen mukaan (perusaste, toinen aste & korkea-aste).

Taulukko 6: Valvonta-asetteet koulutustaustoittain

Tulisiko mielestäsi Suomen viranomaisilla olla oikeus vai eikö tulisi olla oikeutta valvoa sähköposteja ja kaikkea muuta tietojenvaihtoa internetissä?	Peruskoulu/kansakoulu	Toinen aste (lukio, ammattikoulu ja -opisto)	Korkeakoulutus (AMK & Yliopisto)	Yhteensä
Ehdottomasti tulisi olla oikeus	17,5 %	9,4 %	7,9 %	10,1 %
Ehkä tulisi olla oikeus	24,7 %	27,8 %	22,8 %	25,7 %
Ehkä ei tulisi olla oikeutta	28,3 %	29 %	30,6 %	29,4 %
Ehdottomasti ei tulisi olla oikeutta	22,3 %	29,5 %	35,5 %	30,4 %
En osaa sanoa	7,2 %	4,3 %	3,3 %	4,4 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %

Näyttää, että koulutustason noustessa kielteiset valvonta-asetteet kasvavat ja ero on tilastollisesti merkitsevä (Pearson Chi-Square 0.002). Tällä havainnolla voi olla lukuisia selittäjiä. Esimerkiksi näyttöpäätteiden äärellä paiskittavaa tietotyötä tehdään enemmän korkeammilla koulutusasteilla ja tällaisten työpaikkojen tietoturvakoulutukset, vaitiolovelvollisuudet ja vilkas jatkuva sähköpostiliikenne (yms.) saattaa näkyä tiukempuna suhtautumisena tietoturvakysymyksiin. Toisaalta juuri toisten henkilökohtaisten tietojen käsittely työelämässä voi paljastaa monelle, miten haavoittuvaisia järjestelmät ovat ja kuinka helppo niitä voi olla väärinkäyttää (kts. luku 2.4.2). Huomionarvoista on, että kaikilla koulutustasoilla enemmistön valvonta-asenne on kielteinen. Vaikka suomalaiset luottavat sankoin joukoin viranomaisiin kuin vuoreen (Vuorensyrjä & Rauta, 2020), tuo luottamus ei ulotu internetin tietojenvaihdon valvontaan asti. Kysymys jakaa kansaa ja senpä vuoksi syyt vastausten taustalla kiinnostavat.

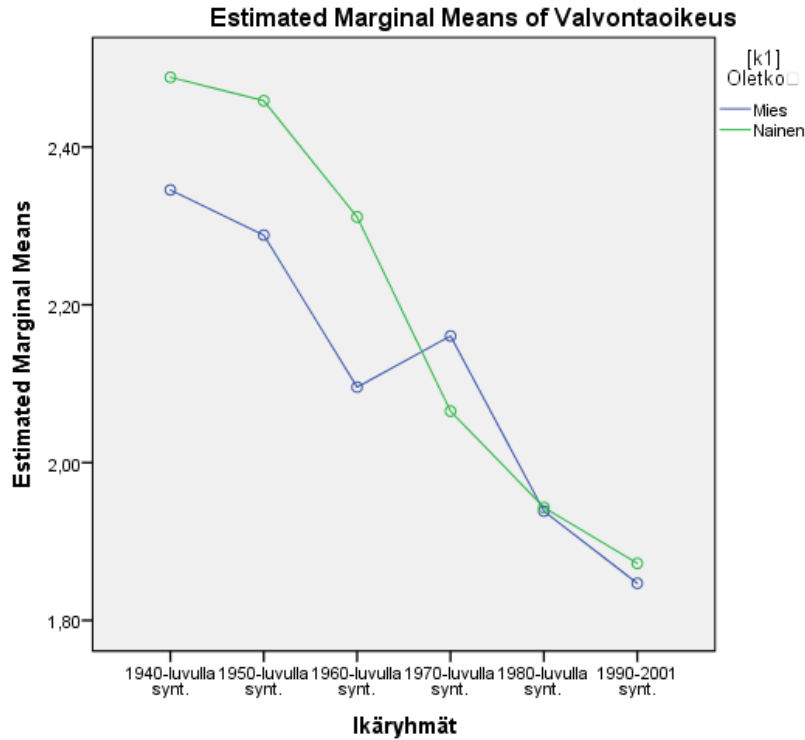
On huomattava, että nämä ikäryhmän ja koulutustason ”vaikutukset” valvonta-asetteisiin voivat olla ns. näennäisyhteyksiä. Ensinnäkin nuoremmat ikäpolvet ovat lähes säännönmukaisesti koulutetumpia, kuin vanhat (Saarenheimo et al., 2014) jolloin on luonnollista olettaa näiden taustamuuttujien osoittavan samansuuntaista vaikutusta valvonta-

asenteisiin. Vielä ilmeisempi kompastuskivi on se, että näitä valvonta-asenteiden (sukupolvisia ja koulutustaustasta riippuvia) eroja *todella* selittäviä kolmansia muuttujia ei välttämättä edes ole sisällytetty kyselylomakkeelle, sillä lomaketta ei ole laadittu *ensisijaisesti* valvontatutkimusta silmällä pitäen. Tähän mennessä on korostettu lähinnä sitä, miten muuttajat selittävät kielteisten asenteiden esiintyvyyttä, mutta on tärkeää huomioida, kuinka mittava osa (eri taustamuuttujienkin mukaan ryhmitellyistä) vastaajista olisi valmis valvonnan hyväksymään. Kaikista suomalaisista verkkovalvonnan (kysymys 33b) hyväksyisi (ehkä tai ehdottomasti) peräti yli kolmannes (n. 36%) vastaajista (Taulukko 1). Mikä tätä avoimuutta selittää? *Keitä* ovat nämä luottavaiset yksilöt ja miksi muut suomalaiset (enemmistö) eivät heidän tavoin luota viranomaiseen tässä asiassa, kun muutoin luottamus yleisellä tasolla on maailman huippua?

4.5 Yhteisvaikutuksia etsimässä

Varianssianalyysissä tutkitaan, ”poikkeavatko tiettyjen ryhmien keskiarvot toisistaan jonkin kvantitatiivisen jatkuvan muuttujan osalta” (Jokivuori & Hietala, 2015, 107). Kysymyksen 33b (Tulisiko mielestäsi Suomen viranomaisilla olla oikeus vai eikö tulisi olla oikeutta valvoa sähköposteja ja kaikkea muuta tietojenvaihtoa internetissä?) vastauksista muodostetulle muuttujalle on annettu nimi: ”Valvontaoikeus”. Muuttuja muodostettiin poistamalla ”En osaa sanoa”-vastaukset, sillä niiden määrä oli pieni, ja tästä johtuen ei ”epävarmojen ryhmästä” voida saada luotettavaa tietoa. Loput vastausvaihtoehdot rekoodattiin niin, että numeeristen arvojen kasvaessa pienemmästä suurempaan, liikutaan valvonta-asenteissa kielteisestä sallivampaan. Valvontaoikeus-muuttuja on siis ajateltu jatkuvaksi muuttujaksi, jossa korkeammat keskiarvot merkitsevät valvonnan korkeampaa hyväksyttävyyttä.

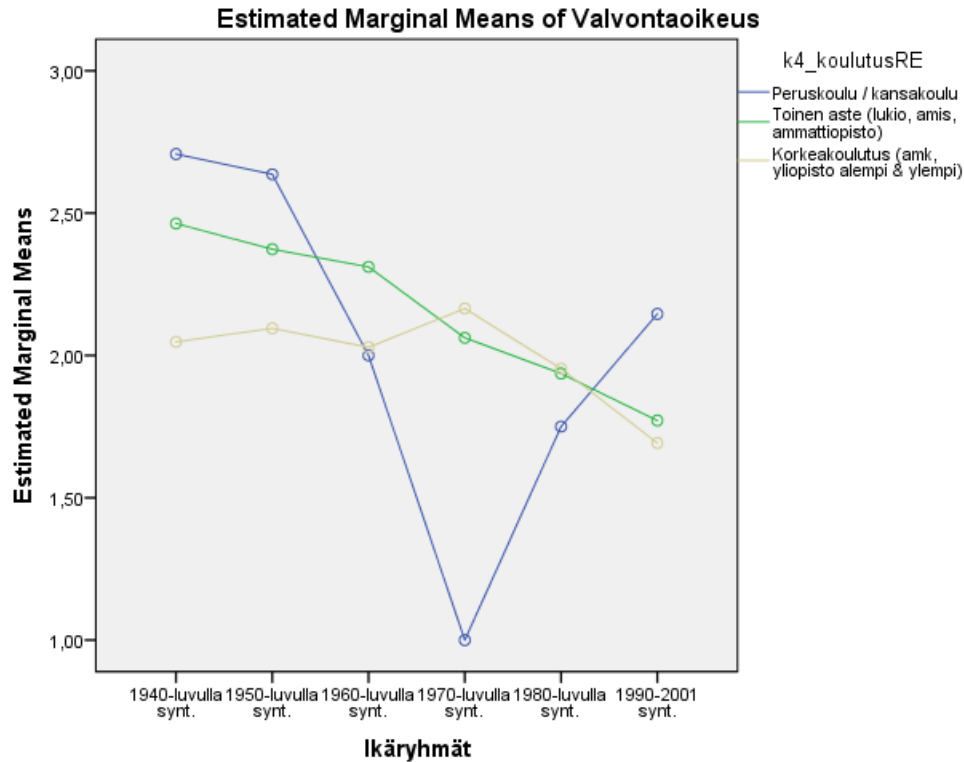
Tutkitaan selitettävää muuttujaa (Valvontaoikeus) kaksisuuntaisella varianssianalyysillä. Tarkastellaan sukupuolen ja ikäryhmän vaikutusta valvonta-asenteisiin ja niiden mahdollista yhteisvaikutusta:

Kuvio 1: Valvonnan hyväksyntä sukupuolen ja ikäryhmän mukaan

Kuvio 1 esittää visuaalisesti ja selkeästi jo ristiintaulukoinnista tehdyn havainnon (luku 4.4), että nuorempiin ikäryhmiin mentäessä valvonnan hyväksyntä laskee ”dramaattisesti” ja tämä ero on myös tilastollisesti erittäin merkitsevä (Pearson Chi Square 0.000). Naisilla valvonnan hyväksyntä näyttäisi hieman suuremmalta vanhemmissa ikäluokissa, mutta sukupuolten erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä (Pearson Chi Square 0.192). Sen sijaan *yhteisvaikutusta* sukupuolella ja ikäryhmällä valvonta-asenteisiin *ei havaita*.

Tarkastellaan seuraavaksi, miten koulutustaso ja ikäryhmä ovat yhteydessä valvonta-asenteisiin. Onko näillä muuttujilla yhteisvaikutusta?

Kuvio 2: Valvonnan hyväksyntä koulutusasteen ja ikäryhmän mukaan

Havaitaan, että korkeammilla koulutustasoilla valvonnan hyväksyntä laskee melko johdonmukaisesti nuorempiin ikäpolviin mentäessä (joskaan nuorimmasta ikäryhmästä (1990-2001 -syntyneet) kaikki eivät ehkä ole edes ehtineet suorittaa korkeakouluja loppuun aineiston keruuhetkellä (2016)). Vaikka koulutuksen vaikutus keskiarvoilla tarkasteltuna ei olekaan aivan tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,079$), on pelkän perusopetuksen saaneiden käyrä varsin huomiota herättävä. Heistä vanhimmat ovat muita koulutustasoja myötämielisimpiä valvonnalle, mutta 1960-luvulla syntyneet näyttävät huomattavasti edeltäjiään kielteisemmiltä ja 1970-syntyneet totaalisesti valvontaa vastustavilta. Tämä hurjan näköinen käyrän ”sukellusliike” johtuu kuitenkin pitkälti otosarhasta, sillä pelkän perusopetuksen varassa olevia 1960-luvulla syntyneitä oli vain 16kpl, 1970-luvulla syntyneitä 1 kpl (jonka ainokainen vastaus tuottaa terävän sukelluspiikin) ja 1980-luvulla syntyneitä 4 kpl (muissa sukupolvissa ”peruskoululaisia” oli kussakin yli 40kpl). Näitä sukupolvia (1960-1980 -luvuilla syntyneet) edustavat otoksen henkilöt ovat siis valtaosin käyneet vähintään toisen asteen koulutuksen ja heidän keskiarvonsa sisältyvät kahteen muuhun käyryyn. Tällainen otosarha on varsin ymmärrettävissä sitä taustaa vasten, että Suomessa nuoret sukupolvet ovat yleensä olleet aina keskimäärin vanhoja koulutetumpia. Pienen vastaajamäärän aiheuttamasta otosarhasta johtuen perusopetuksen käyrästä ei

uskalla tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Ikäryhmän ja koulutuksen *yhteisvaikutuksen* p-arvo ei alita tilastollisen merkitsevyyden rajaa ($p = 0,102$), joten tällaista vaikutusta *ei havaita*.

4.6 Valvonta-asenteet ja poliittinen orientaatio

Luvuissa 2.3.3 ja 2.3.4 esiteltiin hypoteesit, joiden mukaan politiikan kentällä niin anarkian perinteitä vaalivassa vasemmistossa, kuin yksilönvapautta vaalivassa oikeistossa olisi selkeitä aatteellisia aineksia valtiiovallan harjoittaman valvonnan vastustamiselle. Onko tällaista havaittavissa perusjoukossa (suomalaisissa)? Nämä sekä muut mahdolliset poliittisesta historiasta vedettävät hypoteesit tiivistyvät kysymyksessä: *Onko poliittinen orientaatio yhteydessä valvonta-asenteisiin?* Tätä voidaan tarkastella hypoteesien testaamiseen hyvin soveltuvalla yksisuuntaisella varianssianalyysillä (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 258).

Tarkastellaan puoluekannan yhteyttä valvonta-asenteisiin. Puoluekantamuuttuja (kysymys 52, ”Minkä puolueen ehdokasta äänestit eduskuntavaaleissa 2015?) rekoodattiin niin, että kuljettaessa pienimmästä arvosta suurempaan, kuljetaan poliittisella akselilla vasemmistosta kohti oikeistoa. Rekoodauksessa hyödynnettiin puolueiden 2015 Helsingin Sanomien vaalikonevastausten perusteella koostettua arvokarttaa (HS 21.4.2015)(aineisto on vuodelta 2016, eli Puoluekanta-muuttujan on edustettava puolueiden sen hetkistä sijaintia poliittisella akselilla. Rekoodauksen jälkeen poliittinen akseli saa seuraavan järjestyksen: VAS = 1, SDP = 2, VIHR = 3, KESK = 4, KD = 5, PS = 6, RKP = 7, KOK = 8, (MUUT + ei osaa/halua sanoa = missing, eli jätetty pois muuttujasta).

Muita kuin eduskuntapuolueita äänestäneiden vastaukset jätettiin pois, koska pienten vastausmäärien vuoksi poliittiset orientaatiot jäävät hämärän peittoon ja niistä on vaikea tehdä mitään johtopäätöksiä. Puoluekanta-muuttujan ilmeinen heikkous on siinä, että ns. *todellinen* poliittisen orientaation kirjo ei ole suoraviivainen, vaan puolueet ovat hajaantuneet *nelikenttään* talouspoliittisen akselin (vasemmisto – oikeisto) ja arvoihin perustuvan (liberaali – konservatiivi) akselin mukaan (kts. emt. HS:n arvokartta). Näin ollen tällainen vain kahden ”ääripään” muuttuja ei välttämättä kuvaa äänestäjän arvomaailmaa optimaalisesti. Muuttujan koodaus tehtiin ”perinteisen” (talouspoliittisen) vasemmisto-oikeisto-akselin perusteella, sillä nämä jakolinjat ovat vakiintuneempia, aineistossa yleisesti painottuivat kysymykset nimenomaan julkisen vallan roolista yhteiskunnassa ja Helsingin

Sanomien (21.4.2015) koostaman arvokartan mukaan puolueiden *sisäinen hajonta* arvoliberaalihin ja arvokonservatiiveihin on suurta (eli tällaisen ns. arvoakselin perusteella tehtävät tulkinnat olisivat hyvin epämääräisiä).

Vastaamisessa on melko mittava kato. Peräti 279 on jättänyt kokonaan kertomatta puoluekantansa ja loppuista (907) jopa 126 vastasi ”muu puolue”, ”en osaa sanoa” tai ”en halua sanoa”. Eduskuntapuolueita äänestäneistä puoluekantansa kertoneita on aineistossa ”vain” 781. Tämän suuren kadon vuoksi puoluekantamuuttuja soveltuisi huonosti seuraavan luvun logistiseen regressioanalyysiin, mutta varianssianalyysin pohjaksi se riittää.

Tarkastellaan yksisuuntaisella varianssianalyysillä poliittisen orientaation vaikutusta muuttujaan ”Valvontaoikeus”. Varmistetaan varianssianalyysin käyttökelpoisuus varianssien yhtäsuuruustestillä (Metsämuuronen, 2008, 155, 168):

Taulukko 7: Varianssien homogeenisyydesti

Valvontaoikeus

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
1,795	7	726	0,85

Levenen testin p-arvo (0.085) on suurempi kuin 0,05. Eri ryhmien (puoleiden) varianssit voidaan siis olettaa yhtä suuriksi ja täten varianssianalyysin käyttöehto täyttyy.

Taulukko 8: ANOVA

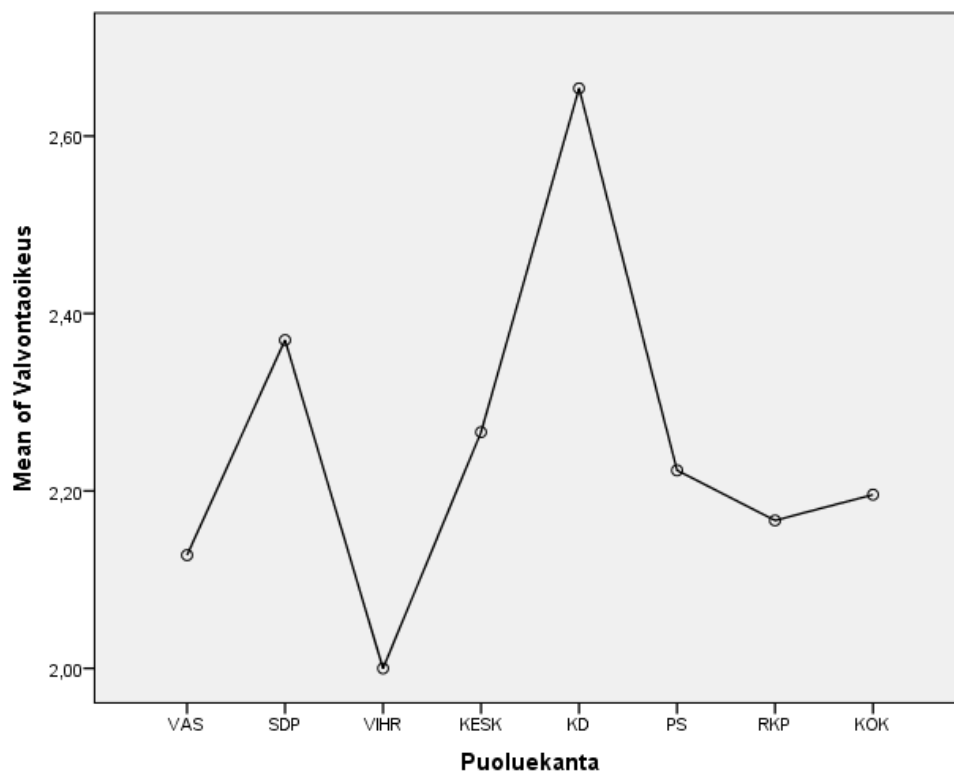
Valvontaoikeus

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	12,880	7	1,840	1,942	0,060
Within Groups	687,746	726	0,947		
Total	700,627	733			

Ryhmien välinen varianssi 1,840 ja ryhmien sisäinen varianssi 0,947. Ryhmien välisten erojen p-arvo on 0,06. Tämä ei aivan alita tilastollisesti melkein merkitsevän eron rajaa (0,05), mutta on kyllin lähellä, jotta hyvin *varovaisia* päätelmiä puolueiden välisistä eroista voidaan tehdä.

Kaikissa puolueissa koko vastausasteikko (1-4) oli käytössä, eli kaikista puolueista löytyy sekä verkkovalvonnan ehdottomasti sallivia, että ehdottomasti kieltäviä asenteita. Pienin keskihajonta oli vasemmistoliitossa (0,875) ja suurin RKP:ssa (1,183), mutta näillä oli (KD:n lisäksi) myös suurin keskivirhe kenties pienten äänestyslukujen vuoksi (aineistossa siis vähiten näitä puolueita äänestäneitä). Kokonaiskuva selkiytyy paremmin graafisella esityksellä:

Kuvio 3: Valvonnan hyväksyntä puoluekannan mukaan

Pitäen mielessä, että erot eivät ole aivan tilastollisesti merkitseviä, voidaan kuviosta tehdä muutamia havaintoja. Ensinnäkin Kristillisdemokraatit ovat ”aivan omassa luokassaan” valvonnan hyväksymisessä. Kontrastina taas vihreät asennoituvat kaikkein kriittisimmin ja seuraavaksi kriittisimmät löytyvät vasemmistosta. Aiemmin johdimme Hirschin (1983) turvavaltiotematiikasta ja anarkismin historiasta (Ward, 2004) hypoteesin, jonka mukaan poliittinen vasemmisto asennoituisi selvästi torjuvasti keskusjohdon harjoittamaan

valvontaan. Vihreiden ja vasemmistoliiton osalta hypoteesi saakin tukea. Näissä puolueissa poliisivaltiokehitys kavahduttaa, ”anarkismin perinne velvoittaa”. Poliittiselle vasemmalle kuuluu myös SDP, mutta siellä asenteet ovatkin toiseksi sallivammat, joskaan eivät lopulta poikkea kovin merkittävästi muista puolueista (poislukien KD ja Vihreät).

Toinen hypoteesimme oli, että yksilönvapautta vaaliva poliittinen oikeisto suhtautuisi niin ikään nuivasti valvontaan. Tämäkin näyttäisi saavan tukea oikeistopuolueiden keskiarvojen sijoittuessa lähelle toisiaan ja melko matalalle Vasemmistoliiton ja Keskustan väliin.

Kristillisdemokraattien valvontamyönteinen linja voi johtua otosharhasta, sillä heitä oli aineistossa vähiten, vain 26 kappaletta. Jos kuitenkin lähdetään tulkitsemaan, niin korkean hyväksyvyyden taustalla voi olla kristillisyyteen linkittyvä arvokonservatismi, jonka silmissä internetin ”villin lännen” suitsiminen viranomaisen toimesta voisi olla jopa suotavaa, sillä se toimii alustana kaikenlaisten epäpyhien ja rienaavien ajatusten tehokkaalle levittämiseksi. Myös Durkheimin muotoilema yhteisöllisyyden ja uskonnollisuuden tiiviin yhteyden tematiikka voi olla hyväksynnän taustalla: hengelliselle ihmiselle yhteisö(n eli ns. Jumalan ”katse”) on tärkeä yksilön elämää jäsentävä ja ohjaava tekijä. Kristillisenkin doktriinin keskiössä on nimittäin ajatus yksilön perään katsovasta (eli valvovasta) Jumalasta, joka kuoleman hetkellä langettaa ”tuomionsa” (taivas tai helvetti) yksilön toimintaan nojaten.

Näihin tulkintoihin puoluekannan ja valvonta-asenteiden yhteydestä liittyy kuitenkin aivan keskeisiä rajoitteita. Monet äänestäjät ovat ”liikkuvia” ja valitsevat puolueen ja ehdokkaan kulloistenkin vaalien alla ajankohtaisten polttavien kysymysten pohjalta, eivätkä niinkään ”järkkymättömän” aatteellisen kotinsa mukaan. Koska tällaisten liikkuvien äänestäjien osuus aineistossa ei ole tiedossa, eikä poliittisen kannan vaikutus valvonta-asenteisiin ole aivan tilastollisesti merkitsevää, voitaisiin teorialuvussa esittämämme hypoteesit myös melko perustellusti hylätä. Viranomaisten verkkovalvontaan asennoitumisen riippumattomuus poliittisesta kannasta olisi jopa hieman yllättävää, mutta kielisi siitä, että muut asiat kuten kenties välittömämmät, ei aatesidonnaiset yksityisyyteen liittyvät huolet ovat valvonta-asenteissa keskeisempiä selittäviä tekijöitä. Tällaisia valvontateeman kannalta teoreettisesti kiinnostavia taustamuuttujia aineistossa ei valitettavasti juuri ole.

4.7 Valvonnan hyväksyntää selittävät ja selittämättömät tekijät

Toisena tutkimuskysymyksenä on ollut se, että *mitkä tekijät voisivat selittää suomalaisten suhtautumista valvontaan* (ts. valvonta-asenteita). Tähän mennessä on selvinnyt, että selkeästi asenteisiin yhteydessä olevia tekijöitä ovat vastaajan ikäryhmä ja koulutustaso. Hyvin varauksellisesti voidaan todeta, että *mahdollisesti* myös poliittinen orientaatio. Etsitään näiden lisäksi vielä muita mahdollisia selittäjiä.

Logistinen regressioanalyysi on hyvä menetelmä selittävien tekijöiden etsimiseen laajasta muuttujajoukosta (Metsämuuronen, 2008, 114). Menetelmällä saadaan selville millä ”todennäköisyydellä” tarkasteltavana oleva asia tapahtuu tai pätee (KvantiMOTV, 2008). Tarkasteltavaksi asiaksi on valittu kuuluminen verkkovalvonnan *hyväksyvien* ryhmään. Lisäksi logistisen regressioanalyysin etuna on, että malliin sisällytettäviltä selittävilta muuttujilta ei vaadita ehdotonta normaalisuutta tai homoskedastisuutta ja ne voivat olla dikotomisista, useampiluokkaisia luokkamuuttujia tai jatkuvia muuttujia (Jokivuori & Hietala, 2015, 49).

Aluksi rekoodattiin muuttujan (kysymyksen) 33b myönteiset vastaukset (”Ehdottomasti tulisi” ja ”Ehkä tulisi olla oikeus”) ykköseksi ja kielteiset ja epävarmat vastaukset (”Ehdottomasti ei tulisi”, ehkä ei tulisi olla oikeutta” ja ”En osaa sanoa”) nollassa. Viranomaisten harjoittamalle valvonnalle avoimuutta indikoivat vastaukset valittiin luokaksi *yksi* siksi, että ihmiset ovat pääsääntöisesti huolissaan yksityisyydestään (kts. luku 2.4.2) ja ”poikkeaminen” tästä eli kaiken verkkoliikenteen valvontaa koskevan mandaatin luovuttaminen viranomaisille on tässä suhteessa kiinnostavampi ilmiö. Logistisessa regressioanalyysissä kiinnostuksen kohteena siis on, että mitkä taustamuuttujat ennustavat kuulumista luottavampaan, verkossa yksityisyytensä ”valtion haltuun uskovien” ryhmään. Käytännössä siis logistisella regressioanalyysillä tutkitaan nyt sitä, millä ”todennäköisyyksillä” eri taustamuuttujien sisältämiin luokkiin kuulumisen ennustaa sallivaa asennetta verkkoliikenteen valvonnalle.

Vaikka menetelmä onkin oiva tapa vaikuttavien muuttujien etsimiselle, on se muiden monimuuttujamenetelmien tavoin orja tutkijan valinnoille eli ”ohjelmisto ei voi tuottaa ulos mitään muuta kuin mitä sinne sisään laitettiin” (Metsämuuronen, 2008, 115). Siksi malliin

valittavien muuttujien on oltava jollain tavalla *oleellisia* (emt.), kuten jo löytämämme ikäryhmä ja koulutustaso. Malliin sisällytettiin selittäviksi muuttujiksi taustamuuttajat: sukupuoli, ikäryhmä, koulutustaso, yhteiskuntaluokka, työssäkäynti ja kiinnostuneisuus politiikasta. Koska aiemmin teoretisoitu poliittisen orientaation vaikutus valvonta-asenteisiin on analyysin perusteella vähintäänkin hatara, haetaan lisäselitysvoimaa sisällyttämällä malliin muut poliittiseen orientaatioon yleensä yhteydessä olevat tekijät, kuten koettu yhteiskuntaluokka, työmarkkina-asema ja ylipäättään kiinnostuneisuus politiikasta. Ei nimittäin liene kohtuutonta olettaa, että kiinnostus yhteisten asioiden hoitoon näkyisi myös kansalaisen yksityisyyttä koskevissa asenteissa.

Dikotomisiksi rekoodatulle *selitettävälle muuttujalle* 33b on annettu nimi: ”*Valvonta-asenne*”. Sen arvoista siis 1 viittaa avoimuuteen verkkovalvonnalle, kun taas 0 viittaa kielteisyyteen tai epävarmuuteen (EOS). Yhteiskuntaluokka-muuttuja on luotu rekoodaamalla 10-asteikollinen luokkamuuttuja (kysymys 50 lomakkeella) kolmiosaiseksi niin, että kuhunkin luokkaan jäi riittävä määrä havaintoja (kts. luokitus alla). Tämä ja muut sisällytetyt muuttajat rekoodattiin numeraaliseen muotoon.

Taustamuuttajat oli rekoodattu seuraavasti (verrokkina eli referenssiryhmänä analyysissä aina muuttujan arvo 1):

Sukupuoli:

1 = Mies, 2 = Nainen

Ikäryhmät:

1 = 1940-luvulla syntyneet

2 = 1950-luvulla syntyneet

3 = 1960-luvulla syntyneet

4 = 1970-luvulla syntyneet

5 = 1980-luvulla syntyneet

6 = 1990-2001-syntyneet

Koulutustaso:

1 = Peruskoulu / kansakoulu, 2 = Toinen aste (lukio, ammattikoulu, ammattiopisto),

3 = Korkeakoulutus (ammattikorkea- tai yliopistotutkinto)

Yhteiskuntaluokka:

1 = Alemmat luokat, 2 = Keskiluokka, 3 = Ylemmät luokat

Työssäkäynti:

1 = Olen tällä hetkellä ansiotyössä, 2 = En ole nyt ansiotyössä, mutta olen ollut aiemmin,

3 = En ole koskaan ollut ansiotyössä

Kiinnostuneisuus politiikasta:

Analyysissä mukana jatkuvana (ei siis kategorisena) muuttujana.

(1 = Ei lainkaan kiinnostunut, 2 = Ei juuri lainkaan kiinnostunut, 3 = Jonkin verran

kiinnostunut, 4 = Melko kiinnostunut, 5 = Erittäin kiinnostunut)

Näillä muuttujilla tapauksista 95,4% jäi mukaan analyysiin. Puuttuvia tapauksia oli vain 55 ja sisällytettyjä 1131. Alkumalli (joka ei sisällä selittäviä muuttujia) kertoo ennustettavan luokan osuuden analyysiin sisältyneistä tapauksista (Jokivuori & Hietala, 2015, 54). ”Millä todennäköisyydellä oltaisiin oikeassa, jos ilman taustatietoja veikattaisiin jokaisen vastaajan asennoituvan verkkovalvontaan kielteisesti”. Ohjelmisto antaa tulokseksi 64,3%.

Täsmällistä mallin selitysastetta ei ole mahdollista saada logistisessa regressioanalyysissä, mutta selitysasteesta saadaan likiarvo kahdella eri testillä (Cox & Snell R square & Nagelkerke R square) (Jokivuori & Hietala, 2015, 55). Tämä malli selittää Valvonta-asetteenmuuttujan vaihtelusta välillä 3,6 – 4,9%.

Mallin ja aineiston välistä yhteensopivuutta tarkasteleva Hosmerin ja Lemeshowin testi antaa p-arvoksi 0,801. Tämä on toivottavaa, sillä testin p-arvon ollessa yli 0,05 mallin voidaan todeta ennustavan selitysvoimaisesti suhtautumista (tässä tapauksessa) valvontaan (Jokivuori & Hietala, 2015, 57). Muuttujat sisältävän mallin luokittelutaulukko (Taulukko 9) antaa kokonaisselitysasteeksi 64,5%, eli muutosta edelliseen ”nollamalliin” on vain 0,2% (64,5% - 64,3% = 0,2%). (emt.)

Taulukko 9: Luokittelutaulukko (selittäjät mukana mallissa)

		Predicted		
		Valvonta asenne dummy		
Observed		Kielteinen asenne	Hyväksyvä asenne	Percentage Correct
Valvonta-asenne	Kielteinen asenne	711	16	97,8
	Hyväksyvä asenne	385	19	4,7
Overall Percentage				64,5

Huomataan, että malli tavoittaa kielteiset asenteet varsin hyvin (97,8%), mutta hyväksyvät vuorostaan erittäin huonosti (4,7%). Valittujen taustamuuttujien avulla onnistutaan haravoimaan valvontaan *hyväksyvästi* suhtautuvat vain 4,7% todennäköisyydellä, eli käytännössä malli *ei sisällä* heidän luokittelunsa onnistumista lisääviä tekijöitä (emt.). Tätä voidaan pitää hienoisena ”pettymyksenä”, mutta tarkastellaan vielä malliin sisällytettyjen muuttujien vaikutusta yksityiskohtaisemmin.

Taulukko 10: Muuttujat regressiomallissa

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step1 ^a	Sukupuoli(1)	,068	,129	,276	1	,600	1,070
	Koulutus			3,917	2	,141	
	Koulutus(1)	-,201	,199	1	1	,313	,818
	Koulutus(2)	-,445	,236	3,548	1	,060	,641
	Työssäkäynti			,063	2	,969	
	Työssäkäynti(1)	,035	,165	,045	1	,833	1,035
	Työssäkäynti(2)	-,034	,383	,008	1	,928	,966
	Y.Luokka			1,619	2	,445	
	Y.Luokka(1)	,106	,170	,386	1	,535	1,111
	Y.Luokka(2)	,223	,178	,008	1	,928	,966
	Ikäryhmä			24,613	5	,000	
	Ikäryhmä(1)	,148	,214	,475	1	,491	1,159
	Ikäryhmä(2)	-,075	,243	,094	1	,759	,928
	Ikäryhmä(3)	-,106	,264	,161	1	,689	,900
	Ikäryhmä(4)	-,750	,281	7,127	1	,008	,472
	Ikäryhmä(5)	-,809	,269	9,019	1	,003	,445
	Pol.kiinnostus	-.062	.070	.775	1	.379	.940
	Constant	-,116	,368	,100	1	,752	,890

- a. Variable(s) entered on step 1: LgRg_sukupuoli, LgRg_koulutusRE, LgRg_työssäkäynti, LgRg_sos.luokka_2, LgRg_polkiinnostus, LgRg_ikäryhmät

Selittävien muuttujien vaikutusta ilmentää kerroin sarakkeessa B (mutta sen arvo on melko toissijainen, jos muuttujan vaikutus ei ole tilastollisesti merkitsevää). Kerroin (B) ilmaisee, kuinka voimakkaasti selittäjä on yhteydessä valvonnan hyväksyvään ryhmään ja riskiluku sarakkeessa $\text{Exp}(B)$ kuvaa riskitason muutosta yhtä selittävän muuttujan yksikön muutosta kohden (Jokivuori & Hietalahti, 2015, 58). Merkitsevyytasoja (sarake Sig.) tarkastelemalla havaitaan, että vain aiemmin todetut ikäryhmän ja koulutustason vaikutukset ovat mainittavia ja lienevät siten vastuussa mallin luokittelukyvyistä suhteessa ”nollamalliin”. Korkeakoulutetuilla riski kuulua valvonnan hyväksyjiin on hieman alle puolet pienempi ($\text{Exp}(B)=0,641$) kuin verrokkiryhmällä (perusopetuksen varassa olevat). Koulutustason kohdalla tosin tilastollinen merkitsevyys (korkeakoulutetuilla p -arvo=0,06) jää pienemmäksi, kuin ristiintaulukoidessa (Taulukko 6.), mikä voi johtua logistisessa regressioanalyysissä käytettävän dikotomisen dummy-muuttujan typistetyistä luonteesta suhteessa siihen, että tarkasteltaisiin erikseen kaikkia kysymyksen vastausvaihtoehtoja.

Ikäryhmämuuttujan verrokkiryhmänä on vanhin ikäpolvi (1940-luvulla syntyneet) ja ikäryhmien (B-kertoimen) negatiivisista etumerkeistä nähdään, että todennäköisyys kuulua valvonnan hyväksyvään ryhmään laskee nuorempiin ikäpolviin kuljettaessa. Nuorimmissa ikäpolvissa riski kuulua valvonnan hyväksyjiin on lähes puolet vanhimpia vastaajia pienempi ($\text{Exp}(B)=0,472$ & $0,445$) ja ero on jo tilastollisesti merkitsevää (p -arvo = $0,008$ & $0,003$). Mutta entä yhteiskuntaluokka, työmarkkina-asema ja kiinnostus politiikkaan? Näillä ei näytä olevan vaikutusta todennäköisyyteen kuulua valvonnan hyväksyjiin, mikä oikeuttaa kysymyksen: tuoko regressiomalli mitään (tutkimuksellista) lisäarvoa? Periaatteessa myös tämä selittäjien *vaikuttamattomuus* on sinällään kiinnostava tulos ja ohjaa tulevia tutkimuksia etsimään valvonta-asenteiden selittäjiä muista tekijöistä.

5. Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimusongelmana oli lähteä selvittämään suomalaisten asenteita valtiovallan harjoittamaa valvontaa kohtaan. Ihmisten huoli yksityisyydestään pompahtaa aika ajoin pinnalle erilaisina keskustelupisteinä ja esimerkiksi Snowdenin massavalvontaa koskevien paljastusten herättämä julkinen pöyristys kieli siitä, että hyvää tietosuojaa todellakin pidetään jonkinlaisena standardipositiona, ns. ”oletusasetuksena”, jonka loukkaaminen (eli valvonta) vaatii erityiset perustelut (kts. luku 2.1), kuten uhkakuvien torjunnan valtion

suojeluvelvoitteen nimissä (Porvali, 2018). Analyysi paljastaa, että suomalaiset ovat useiden valvontakysymysten suhteen varsin kahtiajakautuneita. Yhtäältä kameravalvonta ja puhelujen salakuuntelu saavat varsin laajan enemmistön hyväksynnän, mutta toisaalta verkkoliikenteen valvontaan (n. 60%:n) enemmistö suhtautuu kielteisesti. Kun kysymyksiin sisällytetään selkeä uhkakuva, kellahtaa enemmistö monien valvontatoimien hyväksynnän puolelle (Taulukot 2 & 3). Tämä voi kieliä riskiyhteiskunnan sopukoista aika ajoin päätään nostavasta pelon kulttuurista (Furedi, 2006) ja länsimaissa yleistyneen terrorismin pelon paradigman sisäistämisestä (Limnell, 2011). Syyt voivat kuitenkin olla paljon syvemmillä ja paljon vanhempaa perua. Perustarpeisiin kuuluva turvallisuudentunne vetoaa ihmisiin ajasta ja paikasta riippumatta ja eritoten vaikeina aikoina ihmiset tukeutuvat ja hakevat turvaa yhteisöstään. Durkheimin tematiikkaa seuraten voitaisiin todeta, että yksilöt ovat valmiita luovuttamaan yhteisölle valtaa sellaisten asioiden hoidossa, jotka olisivat yksilölle itselleen lähes mahdottomia hoitaa. Yksi näistä on yhteisön jäsenten turvallisuuden takaaminen, sillä yhteisö on aina yksilöä vahvempi ja paljon *enemmän*, kuin vain jäsentensä summa. Uhkakuvien edessä valvontatoimien kannattajien enemmistö on kuitenkin ”vain” enemmistö, eli mittava osa suomalaisista ei anna tällaisen kollektiivisen tuntemuksen ajaa yksityisyytensä yli. Taustalla voi olla tietoisuus siitä, miten vaivatta erilaisia valtaoikeuksia on käytetty väärin läpi historian ja Snowden-paljastukset todistivat, että ”peli” ei ole paljoa muuttunut modernilla ajalla. Pelottelu kun on valtiomuodosta riippumatta tehokas tapa saada kansa puolelleen:

”[On kansalla] ääni tai ei, ihmiset voidaan aina käännättää johtajiensa taakse. Se on helppoa. Ainoa mitä tarvitsee tehdä, on kertoa heille, että heitä vastaan hyökätään ja syyttää pasifisteja patriotismin puutteesta ja maan altistamisesta vaaroille. Tämä toimii samoin kaikissa valtioissa”.

(Hermann Göring 1946 sellissään odottaessaan Nürnbergin oikeudenkäyntien jatkumista (Gilbert, 1947)).

Kun tarkastellaan yksinomaan nykyiselle vuosituhannele ominaista verkkovalvontaa ilman uhkakuvien maalailua, ovat kielteiset asenteet hallitsevia (Taulukko 1.). Kielteisten enemmistö löytyy sekä miehistä, että naisista, eivätkä valvonta-asenteet näytä juuri sukupuolittuvan (Taulukko 4.), vaikka miehet ovatkin hieman ehdottomampia kielteisissä kannoissaan. Sen sijaan ikäryhmittäiset erot ovat mittavia. Verkkovalvonnan hyväksyttävyyys on korkeinta vanhimmissa ikäluokissa ja laskee varsin johdonmukaisesti nuorempiin ikäluokkiin liikuttaessa. Moni voi pitää tätä löydöstä ”itsestäänselvänä”, sillä mitä nuoremmista ihmisistä on kyse, sitä tiiviimmin heidän arkensa ja työelämänsä on ehtinyt

kietoutua vuosikymmenien mittaan kehitettyjen tieto- ja viestintäteknologioiden ja keskitettyjen tietojärjestelmien ympärille. Tutkimuksessa tulisi pääsääntöisesti välttää ”ensimmäiseen järkevänkuuloiseen hypoteesiin ripustautumista”, mutta tietotekniikan käytön ja tietoturvaluolien käsikkäisyys on varsin houkutteleva selitys, sillä *ajankuvan* ja *asenteiden* välillä on tiivis yhteys (Puohiniemi, 2002). Valitettavasti aineisto ei mahdollista valvonta-asenteiden ja tietotekniikan käytön välisen suhteen tutkimista, jolla tätä hypoteesia voitaisiin testata ja kaivella esiin myös ”yksityisyysparadoksin” (asenteiden ja käyttäytymisen ristiriidan) esiintyvyyttä (esim. Kokolakis, 2015).

Verkkovalvonnan vastustus varsinkin nuoremmissa ikäpolvissa osoittaa kuitenkin sen, että valtion ”turvavaltiollistumiskehitys” (Hirsch, 1983) ei ole ylittänyt sellaista kriittistä massaa, että yksityisyyden kaltaisen kansalaisoikeuden rajojen rikkominen oltaisiin (ehdoitta) valmiita luovuttamaan viranomaisten harkinnan varaan. Näin siitäkin huolimatta, että suomalaiset ovat vuosi toisensa jälkeen huikaisevan luottavaisia omiin viranomaisiinsa (Vuorensyrjä & Rauta, 2020). Yksityinen verkkoliikenne katsotaan siis sellaiseksi sfääriksi, jonne edes ”luotetulla isoveljellä” ei ole asiaa (ilman erityisen painavia perusteita). Ikäryhmän lisäksi myös koulutustasolla oli merkittävä yhteys valvontaan suhtautumisessa asenteiden tiukentuessa korkeammilla koulutustasoilla. Taustalla saattaa olla samansuuntaiset syyt, kuin ikäryhmien eroilla eli suuremmaksi koettu haavoittuvuus, ns. ”enemmän hävittävää” kehityksessä, jossa valtion vallan laajentuessa ”vapaasta kansalaisuudesta” tulee enenevässä määrin valvonnan värittämää ”uskollista hallintoalamaisuutta”. Mikäli nuorempien (ja koulutetumpien) sukupolvien valvontakriittisyys on nimenomaan teknologian kehitykseen sidoksissa eli ajallisesti kasvava trendi, voidaan tulevaisuudessa odottaa yhä enemmän kielteistä asennoitumista verkkovalvontaan. Tämän vuoksi olisi syytä tehdä tuoretta, ajallisen vertailun mahdollistavaa lisätutkimusta valvontaan suhtautumisesta. Tulevaisuudessa valvontatoimet voi joutua perustelemaan yhä vahvemmin uhkakuvia maalailemalla ja olisikin kiintoisaa tietää, ovatko valvonta-asenteet muuttuneet sitten aineiston keräämisen (2016), sillä nyt Suomi on jo kokenut ensimmäisen ”terrori-iskunsa” Turun toripuukotuksessa ja kuten on käynyt ilmi, tällaisilla iskuilla (terrorin pelolla) voi olla asenteissa näkyvää pelotevaikutusta.

Yhtenä tutkimushypoteesina myös oli, että poliittinen orientaatio näkyisi valvontaan suhtautumisessa, sillä niin poliittisen vasemman laidan anarkistisen perinteen, kuin oikeiston yksilönvapauseetoksenkin piiristä löytyy äärimmäisen (poliisi)valtiovastaisia elementtejä.

Hypoteesi sai varovaista tukea, sillä vasemmalla laidalla kielteisyys näytti kaikkein jyrkimmältä (Vas. & Vihr.), mutta matalaa oli valvonnan hyväksyntä myös oikealla laidalla (PS, RKP, KOK)(Kuvio 3). Näihin tulkintoihin tulee kuitenkin suhtautua varauksella, sillä erot eivät olleet aivan tilastollisesti merkitseviä ja poliittisten laitojen valvontakriittisyys korostui lähinnä suhteessa Kristillisdemokraatteihin ja SDP:hen. Oikeampi tulkinta voisi siis olla, että *lähes kaikissa* puolueissa suhtaudutaan valvontaan tietyllä skeptisyydellä, ja valvonta-asenteita selittävät paremmin muut kuin aatesidonnaiset tekijät. Näistä muista tekijöistä testattiin koetun yhteiskuntaluokka-aseman, työmarkkina-aseman ja politiikan kiinnostuksen yhteyksiä, mutta niillä ei näytä olevan vaikutusta. Lisätutkimuksen tarve on ilmeinen ja ennen kaikkea sellaisella (mieluiten varta vasten kerättävällä) aineistolla, joka on kiinnostunut juuri valvontatemiikan kysymyksistä.

5.1 Valvonnan tulevaisuus

Tätä tutkimusta kirjoittaessa maailmanlaajuinen koronaviruspandemia pitää yhä valtioita otteessaan näkyen maittain vaihtelevina rajoitus- ja turvatoimina. Pandemia on luonteeltaan juuri sopiva ongelma toimimaan (tahattomastikin) suurten massojen kontrolloinnin harjoituksena: ihmisille asetetaan kieltoja ja suosituksia, joita paikoittain pyritään valvomaan, ja joista piittaamattomuudella pelotellaan olevan (kuten todennäköisesti onkin) pakkotoimiakin ikävämpiä seurauksia. Pelko on niin tehokas tunne, että pandemian aikana Suomessa jopa *vaadittiin* hallitukselta yhä kovempia rajoitustoimia kenties siksi, että moni ei luota laajoihin yksilönvapauksiin tottuneiden ”holtittomien” kansalaisten kykyyn toimia itse viisaasti ja tilanteen edellyttämällä tavalla. Tätä jos mitä voi luonnehtia pelon kulttuuriksi. Pandemian pahimman alkushokin jälkeen sen alkulähde Kiina drakonisine rajoitustoimineen ja valvontajärjestelmineen on yllättäen näyttänyt selviytyneen kriisistä (ainakin maan virallisten lukujen mukaan) suhteellisen vähin vahingoin (USA Today, 1.4.2020). Hallinnolle ja monille ulkopuolisille tarkkailijoille tämä voi toimia todisteena kiinalaisen järjestelmän ”paremmuudesta” etenkin sellaisessa maailmassa, jossa pandemioiden kaltaisista nopeita ja rajuja keskusjohdon toimia vaativista riskeistä tulee ”uusi normaali”. Kiinassa Durkheimin kuvaama yksilön kultti (1985) ei ole yhtä kehittynyt kuin länsimaissa, vaan siellä kulttuurishistoriallisista syistä kollektiivin (yhteisön) etu nähdään edelleen laajalti ensisijaisena yksilöön nähden ja kenties juuri siksi kiinalaisten on helpompi hyväksyä hallintonsa toimet muutenkin, kuin korona-aikana. Onko

”valvontayhteiskunta” siis todellakin tulevaisuudessa myös länsimaiden lääke Beckin (1992) muotoileman modernin riskiyhteiskunnan kohtaamia riskejä vastaan?

Tässä tutkimuksessa todennettiin se, mikä tiukkojen koronarajoitusten vaatijoita seuratessa vaikuttaa ilmeiseltä: suomalaisista enemmistö olisi avoin monille valvontatoimille, jos niiden perusteena on jonkin uhan pelko. Näin ollen yhä tehokkaamman valvontayhteiskunnan luominen vaatisi *jatkuvaa* uhkatilaa. Jos uhkista tulee kansan mielissä ”uusi normaali”, valvontatoimet voivat säilyttää (ainakin näennäisen) legitimitettinsä läpi vuosikymmenien (kuten Yhdysvaltain Patriot Act-lait osoittavat). Tämä voisi olla kuitenkin erittäin detrimentaalista länsimaiselle perinteelle, jossa yksilönvapaudet ovat olleet yhteiskunnallisen kehityksen välttämättömiä ehtoja. Jos valvonnasta tulee vain luotetun poliisi-instituution jatke ja se opitaan hyväksymään ja sisäistämään, niin katoavatko esimerkiksi moraalisen progression mahdollisuudet hiljalleen yhteiskunnassa. Durkheimia (1990) mukaillen: kollektiiviset virtaukset muuttuvat ajan myötä ja nämä muutokset näkyvät ennen pitkää yhteisön ”sääntökirjassa” (lainsäädännössä), mutta mitä tiukemmin olemassa olevan säännöstön ja normien noudattamista vahditaan tiukalla valvonnalla, sitä enemmän vapaan ajattelun, mielenilmauksien ja kansalaistottelemattomuuden tila kutistuu. Yhteisön jäsenistä kumpuavan yhteiskunnallisen progression hiipuminen Overtonin ikkunan kavetessa on autokratiaan luisumisen tavaramerkki.

On selvää, että vauhdilla ja enenevässä määrin digitoituvassa ja big datan kyllästävässä maailmassa kansalaisten asenteiden tulee heijastua myös heidän tietojensa käsittelyä koskevaan lainsäädäntöön. Siksi tarvitaan lisää empiiristä valvontatutkimusta, joka ei operoi Beckin (1992) ja Lyonin (2018) teorioiden tapaan vain yhteiskuntateoreettisten ”suurten narratiivien” kaltaisella makrotasolla, vaan jossa kuuluvat kansalaisten ajatukset. Vain aika ja lisätutkimus näyttää, miten asenteet kehittyvät ja kuinka ne heijastuvat yhteiskunnalliseen kehitykseen.

”Ne, jotka ovat valmiita tinkimään perustavanlaatuisesta vapaudestaan ostaakseen hieman väliaikaista turvallisuutta, eivät ansaitse kumpaakaan, vapautta, saati turvallisuutta”.

(Benjamin Franklin, 1755)

LÄHTEET

Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. (1994) Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Juva: WSOY.

Ashcraft, C., B. McLain, and E. Eger (2016): Women in Tech: The Facts. National Center for Women & Technology (NCWIT).

Saatavilla: https://www.ncwit.org/sites/default/files/resources/ncwit_women-init_2016-full-report_final-web06012016.pdf luettu 10.7.2020

Barth, S. & De Jong M. (2017) The privacy paradox – Investigating discrepancies between expressed privacy concerns and actual online behavior – A systematic literature review.

Telematics and Informatics, Vol. 34, Issue 7, s. 1038-1058

Saatavilla: <https://doi.org/10.1016/j.tele.2017.04.013> luettu 2.2.2019

Beck, U. (1992) Risk Society. Towards a new modernity. London: Sage.

Saksankielinen alkuteos: Beck, U. (1986) Risikogesellschaft: Auf dem Weg in eine andere Moderne. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main.

Benjamin Franklin (11.11.1775) Pennsylvania Assembly: Reply to the Governor. Founders

Online, National Archives. Haettu: <https://founders.archives.gov/documents/Franklin/01-06-02-0107> luettu 30.8.2020

Alkuperäinen lähde: Leonard W. Labaree (toim.) (1963) The Papers of Benjamin

Franklin, vol. 6, 1.4.1755 - 30.9.1756, New Haven and London: Yale University Press, pp. 238–243.

Bobbio, N. (2016) Left and Right: The Significance of a Political Distinction. John Wiley & Sons.

Sähköinen versio Google Books:ssa:

<https://books.google.fi/books?id=8i7fCwAAQBAJ&hl>

Business Insider (29.10.2018) China has started ranking citizens with a creepy 'social credit' system — here's what you can do wrong, and the embarrassing, demeaning ways

they can punish you. Kirjoittaja: Ma, A.

Saatavilla: <https://www.businessinsider.com/china-social-credit-system-punishments-and-rewards-explained-2018-4?r=US&IR=T> luettu 5.4.2020

Carrascal, J., Riederer, C., Erramilli, V., Cherubini, M. & De Oliveira, R. (2013) Your browsing behavior for a Big Mac: economics of personal information online.

In: Proceedings of the 22nd international conference on World Wide Web, s. 189-200
May 13–17, 2013; Rio de Janeiro: Brazil

Saatavilla: <https://dl.acm.org/citation.cfm?doi=2488388.2488406> luettu 1.2.2019

Claridge, T. (3.2.2020) China's Social Credit System An ambitious attempt to build social capital. Social Capital Research & Training: <https://www.socialcapitalresearch.com/chinas-social-credit-system-social-capital/> luettu 4.4.2020

Danielsson, P. (toim.) (2019) Rikollisuustilanne 2018. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti

Saatavilla:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/307111/Katsauksia_36_Rikollisuustilanne_2018_2019.pdf?sequence=2&isAllowed=y luettu 2.4.2020

Datagraver (julkaistu 22.3.2016, tilastojen viimeisin päivitys 16.8.2018) People killed by terrorism per year in Western Europe 1970-2015.

Saatavilla: <https://www.datagraver.com/case/people-killed-by-terrorism-per-year-in-western-europe-1970-2015> luettu 15.11.2018

Durkheim, É. & Randell, S. (1980) Uskontoelämän alkeismuodot: Australialainen totemijärjestelmä. Helsinki: Tammi

Durkheim, É. & Randell, S. (1985) Itsemurha: Sosiologinen tutkimus. Helsinki: Tammi.

Durkheim, É. & Randell, S. (1990). Sosiaalisesta työnjaosta. Helsinki: Gaudeamus.

Fried, C. (1968) Privacy. Yale Law Journal 77:3 s. 475-493

Furedi, F. (2006) Culture of Fear Revisited. London: Continuum

Gilbert, G. (1947) Nuremberg Diary. Farrar, Straus.

Hanzawa, T. (2010) Democracy. Teoksessa Sekiguchi, M. (toim.) (2010) Government and Politics - Volume I. (s. 49-67). EOLSS Publications

Helsingin Sanomat (21.4.2015) HS:n vaalikone paljastaa: Puolueiden sisällä suurta arvohajaannusta. Kirjoittaja: Salomaa, M.

Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000002818175.html> luettu 1.12.2019

Helsingin Sanomat (27.7.2020) Kiinan uuden luokitusjärjestelmän pelätään ajavan suomalaisyrityksiäkin valvomaan työntekijöitään tiukemmin vapaa-ajalla.

Kirjoittaja: Raita-aho, S.

Saatavilla: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006583032.html> luettu 28.7.2020

Hirsch, J., Blom, R. & Pietilä, V. (1983). Turvavaltio: "Saksan malli", sen kriisi ja uudet yhteiskunnalliset liikkeet. Tampere: Vastapaino.

Hoofnagle, C., King, J., Li, S., & Turow, J. (2010) How Different are Young Adults from Older Adults When it Comes to Information Privacy Attitudes and Policies? Saatavilla:

SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1589864> luettu 30.1.2019

Ilta-Sanomat (22.10.2007) Paavo Arhinmäki kiistää syytteen. Kirjoittaja: Laukka, M. IS:n verkkoartikkeli, saatavilla: <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000055208.html> luettu 30.3.2020

International Telecommunications Union (2019)

<https://itu.foleon.com/itu/measuring-digital-development/gender-gap/> luettu 11.7.2020

Joinson, A., Reips, U., Buchanan, T. & Paine Schofield, C. (2010) Privacy, Trust, and Self-Disclosure Online, *Human–Computer Interaction*, 25:1, 1-24

Saatavilla: <https://doi.org/10.1080/07370020903586662> luettu 2.2.2019

Jokivuori, P. & Hietala, R. (2015). Määrällisiä tarinoita: Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. Jyväskylä: Docendo. Verkkoversio: <https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-291-144-5>

Kokolakis, S. (2015) Privacy attitudes and privacy behaviour: A review of current research on the privacy paradox phenomenon. *Computers & Security*, Volume 64 (2017), s. 122-134. Saatavilla: <https://doi.org/10.1016/j.cose.2015.07.002> luettu 30.1.2019

KvantiMOTV (2008) Varianssianalyysi

Saatavilla: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/variassi/anova.html> luettu 7.7.2020

KvantiMOTV (2008) Logistinen regressio

Saatavilla: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/logregressio/logistinen.html> luettu 8.7.2020

Limnell, J. (2011) *Maailma ja Suomi 9/11 jälkeen*. EU: Wsoy

Lupton, D. (2015) *Digital Sociology*. Oxon: Routledge

Lyon, D. (2018) *The culture of surveillance: Watching as a way of life*. Cambridge, UK; Medford, MA: Polity Press

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (2017) *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*. Helsinki:

Puolustusministeriö. Vuotuiset raportit saatavilla:

https://www.defmin.fi/files/4060/Suomalaisten_mielipiteita_ulko-ja_turvallisuuspolitiikasta_maanpuolustuksesta_ja_turvallisuudesta_marraskuu_2017.pdf

luettu 29.11.2018

Metsämuuronen, J. (2008). Monimuuttujamenetelmien perusteet (2. korj. p.). Helsinki: International Methelp.

Orwell, G. (1983) Vuonna 1984. Juva: WSOY

Pedersen, D. M. (1979). Dimensions of privacy. *Perceptual and Motor Skills*, 48(3), s. 1291-1297. Saatavilla: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.2466/pms.1979.48.3c.1291> luettu 1.12.2018

Porvali, M. (2018) Tiedustelun näkymätön historia. Antiikista maailmansotiin. EU: Atena Kustannus Oy

Puohiniemi, M. (2002). Arvot, asenteet ja ajankuva. Vantaa: Limor

Pötzsch, S. (2009) Privacy Awareness: A Means to Solve the Privacy Paradox?. Teoksessa: Matyáš V., Fischer-Hübner S., Cvrček D., Švenda P. (toim.) *The Future of Identity in the Information Society. Privacy and Identity 2008. IFIP Advances in Information and Communication Technology*, vol 298. Springer, Berlin, Heidelberg
Saatavilla: https://doi.org/10.1007/978-3-642-03315-5_17 luettu 2.2.2019

Rössler, B. & Glasgow, R. D. V. (2005). *The value of privacy*. Cambridge: Polity

Saarenheimo, M., Pietilä, M., Tiihonen, A., Pohjolainen, P., Maununaho, S., Raitakari, S., Vihermäki, K. (2014). *Ikäpolvien taju: Elämäkulkua ja ikäpolvet muuttuvassa maailmassa*. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto.

Saatavilla: https://vtkl.fi/wp-content/uploads/2019/06/Ikapolvien_taju.pdf

Simola, M. & Sirviö, T. (1999). *Isänmaan puolesta: Suojelupoliisi 50 vuotta*. Helsinki: Gummerus.

Snowden, E. (23.10.2019) Videohaastattelu Joe Rogan podcastissa. Käyttäjänimi: JRE Clips. Videon otsikko: Edward Snowden: How Your Cell Phone Spies on You
Haettu 6.6.2020 osoitteesta: <https://www.youtube.com/watch?v=VFns39RXPrU>

Suomen perustuslaki, 731/1999 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
luettu 1.12.2018

The Washington Post (4.12.2013) NSA tracking cellphone locations worldwide, Snowden documents show. Kirjoittajat: Gellman, B. & Soltani A.

https://www.washingtonpost.com/world/national-security/nsa-tracking-cellphone-locations-worldwide-snowden-documents-show/2013/12/04/5492873a-5cf2-11e3-bc56-c6ca94801fac_story.html?utm_term=.a17b3f7e5713 luettu 8.11.2018

Transparency International (2019) Corruption Perceptions Index. Maailman maiden vuotuinen korruptioindeksi.

<https://www.transparency.org/en/cpi/2019/results> luettu 8.6.2020

USA Today (1.4.2020) This is what China did to beat coronavirus. Experts say America couldn't handle it. Kirjoittajat: Hjelmgaard, K., Lyman E. & Shesgreen, D.

Saatavilla: <https://eu.usatoday.com/story/news/world/2020/04/01/coronavirus-covid-19-china-radical-measures-lockdowns-mass-quarantines/2938374001/> luettu 22.8.2020

Vuorensyrjä, M. & Rauta, J. (2020) Poliisibarometri 2020: Kansalaisten arviot poliisin toiminnasta ja Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta. Sisäministeriön julkaisuja 2020: 12
Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-641-6> luettu 20.7.2020

Wacks, R. (2010) Privacy: A Very Short Introduction. New York: Oxford University Press

Ward, C. (2004) Anarchism: A very short introduction. Oxford: Oxford University Press

Westin, A. F. (1967) Privacy and Freedom. New York

Yle (12.7.2011) Laaja potilastietojen urkinta paljastunut Helsingissä. Kirjoittaja: Mölsä, A.
Yle uutisten verkkoartikkeli, saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-5389859> luettu 1.2.2019

Yle (30.9.2015) Supon Pelttari: "Tiedustelulainsäädäntö pahasti myöhässä". Yle uutisten verkkoartikkeli, saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-8343418> luettu 8.11.2018

Yle (14.2.2018) "Ootko pahassa paikassa?" Puhelin soi yhä harvemmin, koska meistä on tullut laiskoja, sanoo tutkija. Kirjoittaja: Nelskylä, L. Petri J. Yle uutisten verkkoartikkeli, saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-10059201> luettu 7.7.2020

Yle (28.9.2018) Turvattomuus ruokkii turvallisuusbisnestä. Kirjoittaja: Petri J. Yle uutisten verkkoartikkeli, saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-6314132> luettu 10.11.2018

Yle (3.10.2018) Eduskunta hyväksyi perustuslain muutoksen kiireellisenä murskalukemin: 178 puolesta, 13 vastaan. Kirjoittajat: Hakahuhta A. & Konttinen M. Yle uutisten verkkoartikkeli, saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-10436005> luettu 8.11.2018

Yle (9.12.2018) Kenen tahansa ajokorttitiedot voi selvittää netissä ilmaiseksi – ihmiset huolestuivat, Trafi sulki palvelun. Kirjoittaja: Salmi, S. Yle uutisten verkkoartikkeli, saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-10545929> luettu 1.2.2019

Yle (23.1.2020) Telia kerää asiakkailtaan sijaintitietoja, vaikka gps olisi pois päältä – tiedot myydään kaupungeille, jotka näkevät kartalla väkijoukkojen liikkeitä. Kirjoittaja: Heiskanen, S.

Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-11169972> luettu 22.2.2020

Yle (27.3.2020) Koronavirus teki puhelimesta vahdin ja varoittajan – Pandemia on nostanut ihmisten valvonnan uudelle tasolle. Kirjoittaja: Hallamaa, T.

Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-11279431> luettu 4.4.2020

Yle 29.3.2020 Tuhkaako korona myös demokratian? Pandemia palautti Eurooppaan vahvan valtion, mutta pitkä kriisi vaatii myös uudenlaista kansalaisuutta.

Kirjoittaja: Turtiainen, S.

Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-11278648> luettu 11.5.2020

Young, I. M. (1990). Justice and the politics of difference. Princeton (N.J.): Princeton University Press.

Youyou, W., Kosinski, M. & Stillwell, D. (2015) Computer-based personality judgments are more accurate than those made by humans. PNAS January 27, 2015 112 (4) 1036-1040
Saatavilla: <https://doi.org/10.1073/pnas.1418680112> luettu 20.8.2020

LIITTEET

Liite 1: ISSP 2016: Valtion tehtävät V: Suomen aineisto -kyselylomake

KYSELYLOMAKE: FSD3149 ISSP 2016: VALTION TEHTÄVÄT V: SUOMEN AINEISTO
QUESTIONNAIRE: FSD3149 ISSP 2016: ROLE OF GOVERNMENT V: FINNISH DATA

Tämä kyselylomake on osa yllä mainittua Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon arkistoitua tutkimusaineistoa.

Kyselylomaketta hyödyntävien tulee viitata siihen asianmukaisesti lähdeviitteellä.

Lisätiedot: <http://www.fsd.uta.fi/>

This questionnaire forms a part of the above mentioned dataset, archived at the Finnish Social Science Data Archive.

If the questionnaire is used or referred to in any way, the source must be acknowledged by means of an appropriate bibliographic citation.

More information: <http://www.fsd.uta.fi/>

Detta frågeformulär utgör en del av den ovannämnda datamängden, arkiverad på Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv.

Om frågeformuläret är utnyttjat eller refererat till måste källan anges i form av bibliografisk referens.

Mer information: <http://www.fsd.uta.fi/>

Suomen valtion tehtävät -tutkimus

Suomi juhlii vuonna 2017 satavuotista itsenäisyyttään. Nyt sinulla on mahdollisuus kertoa, mitä ajattelet valtiosta, sen tehtävistä ja omista mahdollisuuksistasi kansalaisena. Tutkimus koskee myös työtä. Tässä tutkimuksessa selvitetään suomalaisten suhtautumista työhön riippumatta siitä, ovatko he mukana työelämässä vai eivät.

Olet yksi 2500:sta tutkimukseen satunnaisesti valitusta 15 - 75-vuotiaasta suomalaisesta. Suomen osalta tietojen keruusta vastaa Tilastokeskus. Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Tampereen yliopiston kanssa.

Luottamuksellisuus

Kaikki yksittäisen vastaajan tunnistamisen mahdollistavat tiedot poistetaan ennen aineiston luovuttamista Tampereen yliopistossa toimivaan Suomen yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon ja kansainväliselle tietoarkistolle. Aineisto käsitellään tilastollisin menetelmin, eikä yksittäisen henkilön vastauksia voi erottaa tuloksista.

Kyselyn palauttaminen

Pyydämme sinua täyttämään tämän kyselylomakkeen ja palauttamaan sen **25.10.2016 mennessä** oheisessa valmiiksi maksetussa kuoressa Tilastokeskukseen

TAI

voit vastata halutessasi internetissä.

Kirjoita internetissä osoitekenttään www.tilastokeskus.fi/tup/issp

Henkilökohtaiset tunnuksesi ovat: Tunnus
Salasana

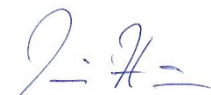
Lomakkeen täyttäneiden ja palauttaneiden kesken arvotaan kaksi 300 euron arvoista lahjakorttia S- tai K-ryhmän kauppoihin.

Lisätiedot

Tutkimusamanuenssi Seppo Antikainen, puh. 040 190 1436, seppo.antikainen@uta.fi
Yliaktuaari Markku Nieminen, puh. 050 500 5244, markku.nieminen@tilastokeskus.fi

Yhteistyöstä etukäteen kiittäen

Tilastokeskus

Jussi Heino
tilastojohtaja

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto

Sami Borg
johtaja

LOMAKKEEN TÄYTTÖOHJEET

Rengasta jokaisen kysymyksen kohdalla omaa näkemystäsi parhaiten vastaavan vaihtoehdon numero.

Muutamassa kysymyksessä vastaus kirjoitetaan sille varattuun tilaan.

Esimerkki 1. Tässä kirjoitetaan vastaus sille varatulle viivalle.

Minä vuonna olet syntynyt? 1964

Esimerkki 2. Tässä ympyröidään jokin annetuista vaihtoehdoista.

Asutko...

- Suuren kaupungin keskustassa 1
Suuren kaupungin esikaupunkialueella tai lähiössä..... 2
Muussa kaupungissa 3
Kylässä tai taajamassa maaseudulla 4
Haja-asutusalueella maaseudulla 5

Esimerkki 3. Monissa kysymyksissä on useampia osioita (a, b, c jne.). Vastaa jokaiseen niistä.

Mitä mieltä olette seuraavista väittämistä?

Valitse molemmilta riveiltä yksi vaihtoehto.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Minunlaisillani ihmisillä ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä hallitus tekee.....	1	2	3	4	5	8
b) Valitsemamme kansanedustajat pyrkivät pitämään vaalilupauksensa	1	2	3	4	5	8

Aluksi koulutustasi koskevia kysymyksiä

1. Oletko...

Mies..... 1

Nainen..... 2

2. Minä vuonna olet syntynyt? _____

3. Kuinka monta vuotta olet käynyt kouluja tai opiskellut kaiken kaikkiaan?

Mukaan luetaan kansa-, kansalais- ja peruskoulu, lukio ja muu yleissivistävä koulutus, kaikki kokopäiväinen ammattiin tähtäävä opiskelu sekä korkea-asteen koulutus. Mikäli olet vielä koulussa tai opiskelemassa, ilmoita tähänastiset täydet koulu- ja opiskeluvuotesi.

_____ vuotta

En ole käynyt koulua 0

4. Mikä on koulutuksesi?

Valitse korkein loppuun suoritettu kouluaste, vain yksi vaihtoehto.

Vielä peruskoulussa 1

Kansakoulu tai kansalaiskoulu 2

Peruskoulu 3

Ammattikoulu tai -kurssi 4

Lukio tai ylioppilas 5

Opistotason ammatillinen koulutus 6

Ammattikorkeakoulu 7

Yliopisto, alemman asteen tutkinto 8

Yliopisto, ylemmän asteen tutkinto 9

Seuraavaksi kysymyksiä työtilanteestasi

Ansiotyöksi katsotaan työskentely palkansaajana, ammatinharjoittajana, yrittäjänä tai oman perheen yrityksessä vähintään tunti viikossa. Jos olet tilapäisesti pois ansiotyöstä äitiys-, isyys- tai muun loman, palkattoman vapaan tai muun samankaltaisen syyn vuoksi, vastaa tavanomaisen työtilanteesi mukaan.

5. Oletko ansiotyössä?

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Olen tällä hetkellä ansiotyössä ..... 1 → Siirry kysymykseen 6.

En ole tällä hetkellä ansiotyössä mutta olen ollut aiemmin..... 2 → Siirry kysymykseen 7.

En ole koskaan ollut ansiotyössä..... 3 → Siirry kysymykseen 12.

6. Kuinka monta tuntia keskimäärin työskentelet viikoittain ylityöt mukaan lukien?

Jos sinulla on useampi kuin yksi työnantaja tai jos olet sekä palkansaaja että ammatinharjoittaja/yrittäjä, laske mukaan kaikki tunnit.

_____ tuntia

Jos sinulla on useampi kuin yksi työnantaja tai jos olet sekä palkansaaja että ammatinharjoittaja/yrittäjä, vastaa pääasiallisen työsi mukaan. Jos et ole tällä hetkellä ansiotyössä tai olet eläkkeellä, vastaa viimeisimmän työsi mukaan. Liikkeen- ja ammatinharjoittajat luetaan yrittäjiksi.

7. Oletko/olitko...

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Palkansaaja..... 1

Yrittäjä, ei muita työntekijöitä 2

Yrittäjä, muita työntekijöitä ..... 3 → Montako työntekijää yrityksessäsi on/oli sinun lisäksesi?
_____ työntekijää

Työssä oman perheen yrityksessä... 4

---

8. Toimitko esimiehenä eli onko/oliko sinulla työssäsi alaisia?

Kyllä ..... 1 → Kuinka monta? _____ alaista/työntekijää

Ei 2

---

9. Oletko/olitko työssä voittoa tavoittelevassa yrityksessä vai voittoa tavoittelemattomassa organisaatiossa?

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Voittoa tavoittelevassa yrityksessä .. 1

Voittoa tavoittelemattomassa organisaatiossa 2

---

10. Oletko/olitko työssä julkisella vai yksityisellä sektorilla?

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Julkisella sektorilla 1

Yksityisellä sektorilla 2

11a. Mikä on nykyinen tai viimeisin ammattisi?

Ilmoita pääasiallisen työsi ammattinimike mahdollisimman tarkasti ja selkeästi, esimerkiksi elektroniikka-asentaja mieluummin kuin asentaja. Ilmoita ammattinimike, ei tutkintonimikettä.

Ammatti: _____

11b. Mitkä ovat tai olivat pääasialliset työtehtäväsi?

_____

11c. Mitä yritys tai organisaatio, jossa olet/olit työssä, pääasiassa tekee/teki?

_____

---

12. Mikä seuraavista parhaiten kuvaa tämänhetkistä tilannettasi?

Jos olet tilapäisesti pois ansiotyöstä äitiys-, isyys- tai muun loman, palkattoman vapaan tai muun samankaltaisen syyn vuoksi, vastaa tavanomaisen työtilanteesi mukaan. Valitse vain yksi vaihtoehto.

Ansiotyössä (palkansaaja, yrittäjä, työssä oman perheen yrityksessä)	1
Työtön työnhakija	2
Koululainen, opiskelija (myös oppilaitoksesta lomalla olevat)	3
Harjoittelussa tai oppisopimuksessa	4
Pysyvästi työkyvytön	5
Eläkkeellä	6
Kotiäiti, koti-isä tai omaishoitaja	7
Varusmies- tai siviilipalveluksessa	8
Jokin muu	9

---

13. Oletko naimisissa, avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa ja asutteko yhdessä?

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Asumme yhdessä	1	→ Siirry kysymykseen 14.
Emme asu yhdessä	2	→ Siirry kysymykseen 15.
En ole parisuhteessa	3	→ Siirry kysymykseen 23.

---

14. Kuinka kauan olet asunut yhdessä nykyisen puolisoasi kanssa?

Jos et muista tarkasti, arvioi asumisvuosien määrä. Laita rasti ruutuun, jos alle vuoden.

_____ vuotta

Alle vuoden

---

15. Mikä on puolisoasi koulutus?

Valitse korkein loppuun suoritettu kouluaste, vain yksi vaihtoehto.

Vielä peruskoulussa	1
Kansakoulu tai kansalaiskoulu	2
Peruskoulu	3
Ammattikoulu tai -kurssi	4
Lukio tai ylioppilas	5
Opistotason ammatillinen koulutus	6
Ammattikorkeakoulu	7
Yliopisto, alemman asteen tutkinto	8
Yliopisto, ylemmän asteen tutkinto	9

---

16. Minä vuonna puolisoasi on syntynyt?

vuonna _____

Seuraavaksi kysymyksiä puolisosasi työtilanteesta

Ansiotyöksi katsotaan työskentely palkansaajana, ammatinharjoittajana, yrittäjänä tai oman perheen yrityksessä vähintään tunti viikossa. Jos puolisosasi on tilapäisesti pois ansiotyöstä äitiys-, isyys- tai muun loman, palkattoman vapaan tai muun samankaltaisen syyn vuoksi, vastaa hänen tavanomaisen työtilanteensa mukaan.

17. Onko puolisosasi ansiotyössä?

Valitse vain yksi vaihtoehto.

- On tällä hetkellä ansiotyössä ..... 1 → Siirry kysymykseen 18.
Ei ole tällä hetkellä ansiotyössä mutta on ollut
aiemmin..... 2 → Siirry kysymykseen 19.
Ei ole koskaan ollut ansiotyössä ..... 3 → Siirry kysymykseen 22.

18. Kuinka monta tuntia puolisosasi keskimäärin työskentelee viikoittain ylityöt mukaan lukien?

Jos hänellä on useampi kuin yksi työnantaja tai jos hän on sekä palkansaaaja että ammatinharjoittaja/yrittäjä, laske mukaan kaikki tunnit.

_____ tuntia

Jos puolisosasi on useampi kuin yksi työnantaja tai jos hän on sekä palkansaaaja että ammatinharjoittaja/yrittäjä, vastaa hänen pääasiallisen työnsä mukaan. Jos puolisosasi ei ole tällä hetkellä ansiotyössä tai hän on eläkkeellä, vastaa hänen viimeisimmän työnsä mukaan. Liikkeen- ja ammatinharjoittajat luetaan yrittäjiksi.

19. Onko/oliko puolisosasi...

Valitse vain yksi vaihtoehto.

- Palkansaaaja..... 1
Yrittäjä, ei muita työntekijöitä 2
Yrittäjä, muita työntekijöitä 3
Työssä oman perheen yrityksessä..... 4

20. Toimiiko/toimiko puolisosasi esimiehenä eli onko/oliko hänellä työssään alaisia?

- Kyllä 1
Ei 2

21a. Mikä on puolisosasi nykyinen tai viimeisin ammatti?

Ilmoita puolisosasi pääasiallisen työn ammattinimike mahdollisimman tarkasti ja selkeästi, esimerkiksi elektroniikka-asentaja mieluummin kuin asentaja. Ilmoita ammattinimike, ei tutkintonimikettä.

Ammatti: _____

21b. Mitkä ovat/olivat puolisosasi pääasialliset työtehtävät?

_____

21c. Mitä yritys tai organisaatio, jossa puolisosasi on/oli työssä, pääasiassa tekee/teki?

_____

22. Mikä seuraavista parhaiten kuvaa puolisosasi tämänhetkistä tilannetta?

Jos puolisosasi on **tilapäisesti** pois ansiotyöstä äitiys-, isyys- tai muun loman, palkattoman vapaan tai muun samankaltaisen syyn vuoksi, vastaa hänen tavanomaisen työtilanteensa mukaan. Valitse vain yksi vaihtoehto.

Ansiotyössä (palkansaaja, yrittäjä, työssä oman perheen yrityksessä)	1
Työtön työnhakija	2
Koululainen, opiskelija (myös oppilaitoksesta lomalla olevat)	3
Harjoittelussa tai oppisopimuksessa	4
Pysyvästi työkyvytön	5
Eläkkeellä	6
Kotiäiti, koti-isä tai omaishoitaja	7
Varusmies- tai siviilipalveluksessa	8
Jokin muu	9

Seuraavaksi valtion tehtäviin liittyviä kysymyksiä

23. Pitäisikö ihmisten aina noudattaa lakia vai tulisiko heidän toimia joissakin poikkeuksellisissa tilanteissa omantuntonsa mukaan, vaikka se merkitsisi lain rikkomista?

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Noudattaa aina lakia	1
VAI	
Toimia omantuntonsa mukaan joissakin tilanteissa	2
En osaa sanoa	8

24. Ihmiset ja järjestöt voivat protestoida eri tavoin maan hallitusta vastaan. Mitkä seuraavista toimista pitäisi mielestäsi sallia ja mitä ei tulisi sallia?

Valitse molemmilta riveiltä yksi vaihtoehto.

	Ehdottomasti tulisi sallia	Ehkä tulisi sallia	Ehkä ei tulisi sallia	Ehdottomasti ei tulisi sallia	En osaa sanoa
a) Hallitusta vastustavien julkisten kokoontumisten järjestäminen	1	2	3	4	8
b) Protestimarssien ja mielenosoitusten järjestäminen	1	2	3	4	8

25. On olemassa ihmisiä, joiden näkemyksiä enemmistö pitää äärimmäisinä. Ajattele ihmisiä, jotka haluavat syrjäyttää maan hallituksen vallankumouksella. Pitäisikö tällaisten ihmisten mielestäsi sallia...

Valitse molemmilta riveiltä yksi vaihtoehto.

	Ehdottomasti tulisi sallia	Ehkä tulisi sallia	Ehkä ei tulisi sallia	Ehdottomasti ei tulisi sallia	En osaa sanoa
a) Järjestää julkisia kokouksia näkemystensä esittämiseksi	1	2	3	4	8
b) Julkaista kirjoja näkemystensä esittämiseksi	1	2	3	4	8

26. Kaikki oikeusjärjestelmät tekevät virheitä, mutta kumpaa pidät pahempana...*Valitse vain yksi vaihtoehto.*

Viattoman tuomitsemista 1

VAI

Syyllisen päästämistä vapaaksi..... 2

En osaa sanoa..... 8

27. Seuraavassa on lueteltu joitakin hallituksen käytössä olevia talouspoliittisia keinoja. Mitä niistä kannatat ja mitä vastustat?*Valitse jokaiselta riviltä yksi vaihtoehto.*

	Kannatan ehdottomasti	Kannatan	En kannata enkä vastusta	Vastustan	Vastustan jyrkästi	En osaa sanoa
a) Julkisten menojen leikkaukset.....	1	2	3	4	5	8
b) Työllisyysohjelmien rahoittaminen.....	1	2	3	4	5	8
c) Liike-elämän julkisen sääntelyn vähentäminen.....	1	2	3	4	5	8
d) Teollisuuden taloudellinen tukeminen uusien tuotteiden ja teknologioiden kehittämiseksi.....	1	2	3	4	5	8
e) Taantuvien toimialojen tukeminen työpaikkojen säilyttämiseksi.....	1	2	3	4	5	8
f) Viikkotyöajan lyhentäminen uusien työpaikkojen luomiseksi.....	1	2	3	4	5	8

28. Seuraavassa on lueteltu erilaisia asioita, joihin käytetään julkisia varoja. Haluaisitko, että niihin käytettyjä julkisia varoja lisättäisiin vai vähennettäisiin?

Huomaa, että jos vastaat "lisättävä paljon", se saattaa vaatia veronkorotuksia.

Valitse jokaiselta riviltä yksi vaihtoehto.

	Lisättävä paljon	Lisättävä jonkin verran	Pidettävä ennallaan	Vähennettävä jonkin verran	Vähennettävä paljon	En osaa sanoa
a) Ympäristö.....	1	2	3	4	5	8
b) Terveys.....	1	2	3	4	5	8
c) Poliisi ja lainvalvonta.....	1	2	3	4	5	8
d) Koulutus.....	1	2	3	4	5	8
e) Puolustusvoimat.....	1	2	3	4	5	8
f) Kansaneläkkeet.....	1	2	3	4	5	8
g) Työttömyyskorvaukset.....	1	2	3	4	5	8
h) Kulttuuri ja taiteet.....	1	2	3	4	5	8

29. Pitäisikö julkisen vallan mielestäsi olla vastuussa seuraavista asioista?

Valitse jokaiselta riviltä yksi vaihtoehto.

	Ehdottomasti pitäisi olla	Ehkä pitäisi olla	Ehkä ei pitäisi olla	Ehdottomasti ei pitäisi olla	En osaa sanoa
a) Työpaikan järjestämisestä jokaiselle haluavalle	1	2	3	4	8
b) Hintojen kurissa pitämisestä.....	1	2	3	4	8
c) Sairaanhoidon järjestämisestä	1	2	3	4	8
d) Kohtuullisen elintason turvaamisesta vanhuksille.....	1	2	3	4	8
e) Yritystoiminnan kasvun tukemisesta	1	2	3	4	8
f) Kohtuullisen elintason turvaamisesta työttömille	1	2	3	4	8
g) Rikkaiden ja köyhien välisten tuloerojen kaventamisesta.....	1	2	3	4	8
h) Varattomista perheistä tulevien yliopisto-opiskelijoiden taloudellisesta tukemisesta	1	2	3	4	8
i) Kohtuullisen asumistason järjestämisestä niille, joilla itsellään ei ole siihen varaa	1	2	3	4	8
j) Tiukkojen lakien säätämisestä teollisuuden ja muun elinkeinotoiminnan aiheuttamien ympäristövahinkojen vähentämiseksi.....	1	2	3	4	8
k) Miesten ja naisten välisen tasa-arvon edistämisestä.....	1	2	3	4	8

30. Ihmisillä on erilaisia mielipiteitä siitä, kenen tulisi järjestää palveluja Suomessa. Kenen tulisi mielestäsi ensisijaisesti järjestää...

a) Sairaanhoidopalvelut? *Valitse vain yksi vaihtoehto.*

Julkisen sektorin	1
Yksityisten, voittoa tavoittelevien yritysten.....	2
Voittoa tavoittelemattomien järjestöjen, säätiöiden tms.....	3
Kirkon tai muiden uskonnollisten yhteisöjen	4
Perheen, sukulaisten tai ystävien	5
En osaa sanoa	8

b) Vanhustenhoitopalvelut? *Valitse vain yksi vaihtoehto.*

Julkisen sektorin	1
Yksityisten, voittoa tavoittelevien yritysten.....	2
Voittoa tavoittelemattomien järjestöjen, säätiöiden tms.....	3
Kirkon tai muiden uskonnollisten yhteisöjen	4
Perheen, sukulaisten tai ystävien	5
En osaa sanoa	8

c) Esi- ja peruskoulupalvelut? *Valitse vain yksi vaihtoehto.*

Julkisen sektorin	1
Yksityisten, voittoa tavoittelevien yritysten.....	2
Voittoa tavoittelemattomien järjestöjen, säätiöiden tms.....	3
Kirkon tai muiden uskonnollisten yhteisöjen	4
Perheen, sukulaisten tai ystävien	5
En osaa sanoa	8

31. Kenellä seuraavista on mielestäsi eniten ja kenellä toiseksi eniten vaikutusvaltaa Suomen hallituksen toimiin ja päätöksiin?

Valitse yksi vaihtoehto kummastakin sarakkeesta.

a) ENITEN vaikutusvaltaa

Media	1
Ammattiliitot	2
Elinkeinoelämä, pankit ja teollisuus.....	3
Kirkko ja uskonnolliset yhteisöt.....	4
Puolustusvoimat	5
Järjestäytynyt rikollisuus	6
Hallituspuolueiden äänestäjät.....	7
Tavalliset kansalaiset.....	8
Kansalais- ja vapaaehtoisjärjestöt	9
Kansainväliset järjestöt (esim. YK, IMF).....	10
En osaa sanoa.....	11

b) TOISEKSI ENITEN vaikutusvaltaa

Media	1
Ammattiliitot	2
Elinkeinoelämä, pankit ja teollisuus.....	3
Kirkko ja uskonnolliset yhteisöt.....	4
Puolustusvoimat.....	5
Järjestäytynyt rikollisuus	6
Hallituspuolueiden äänestäjät.....	7
Tavalliset kansalaiset.....	8
Kansalais- ja vapaaehtoisjärjestöt	9
Kansainväliset järjestöt (esim. YK, IMF).....	10
En osaa sanoa	11

32. Seuraavaksi kaksi näkemystä siitä, mikä vaikuttaa poliittisiin päätöksiin Suomessa. Kumpi on lähempänä omaa näkemystäsi?

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Poliittiset päätökset Suomessa riippuvat enemmän maailmantalouden tapahtumista kuin hallituksen kokoonpanosta .....

1

VAI

Poliittiset päätökset Suomessa riippuvat enemmän hallituksen kokoonpanosta kuin maailmantalouden tapahtumista. ....

2

En osaa sanoa.....

8

33. Tulisiko mielestäsi Suomen viranomaisilla olla oikeus vai eikö tulisi olla oikeutta...

Valitse molemmilta riveiltä yksi vaihtoehto.

	Ehdottomasti tulisi olla oikeus	Ehkä tulisi olla oikeus	Ehkä ei tulisi olla oikeutta	Ehdottomasti ei tulisi olla oikeutta	En osaa sanoa
a) Käyttää kameravalvontaa julkisilla paikoilla.....	1	2	3	4	8
b) Valvoa sähköposteja ja kaikkea muuta tietojenvaihtoa internetissä.....	1	2	3	4	8

34. Mihin sijoittaisit oman kantasi asteikolla nolasta kymmeneen, jossa 0 tarkoittaa "kaiken julkisen hallinnon tuottaman tiedon tulisi olla julkisesti saatavilla, vaikka se muodostaisi riskin yleiselle turvallisuudelle" ja 10 tarkoittaa "yleinen turvallisuus tulisi asettaa etusijalle, vaikka se rajoittaisi pääsyä julkisen hallinnon tuottamaan tietoon". Valitse vain yksi vaihtoehto.

Kaiken julkisen hallinnon tuottaman tiedon tulisi olla julkisesti saatavilla, vaikka se muodostaisi riskin yleiselle turvallisuudelle

0

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Yleinen turvallisuus tulisi asettaa etusijalle, vaikka se rajoittaisi pääsyä julkisen hallinnon tuottamaan tietoon

En osaa sanoa

11

35. Joidenkin ihmisten mielestä viranomaisilla pitäisi olla oikeus ryhtyä tiettyihin toimenpiteisiin kansallisen turvallisuuden perusteella. Tulisiko mielestäsi Suomen viranomaisilla olla oikeus vai eikö tulisi olla oikeutta ...

Valitse molemmilta riveiltä yksi vaihtoehto.

	Ehdottomasti tulisi olla oikeus	Ehkä tulisi olla oikeus	Ehkä ei tulisi olla oikeutta	Ehdottomasti ei tulisi olla oikeutta	En osaa sanoa
a) Kerätä tietoa kenestä tahansa Suomessa asuvasta henkilöstä hänen tietämättään.....	1	2	3	4	8
b) Kerätä tietoa kenestä tahansa ulkomailla asuvasta henkilöstä hänen tietämättään.....	1	2	3	4	8

36. Oletetaan, että viranomaiset epäilisivät jonkin terroriteon olevan tekeillä. Pitäisikö viranomaisilla mielestäsi olla oikeus...

Valitse jokaiselta riviltä yksi vaihtoehto.

	Ehdottomasti tulisi olla oikeus	Ehkä tulisi olla oikeus	Ehkä ei tulisi olla oikeutta	Ehdottomasti ei tulisi olla oikeutta	En osaa sanoa
a) Pidättää ihmisiä määräämättömäksi ajaksi asettamatta heitä syyteeseen	1	2	3	4	8
b) Salakuunnella ihmisten puhelin-keskusteluja	1	2	3	4	8
c) Pysäyttää ja tutkia ihmisiä kaduilla sattumanvaraisesti	1	2	3	4	8

37. Kuinka kiinnostunut olet politiikasta?

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Erittäin kiinnostunut	1
Melko kiinnostunut.....	2
Jonkin verran kiinnostunut.....	3
En juuri lainkaan kiinnostunut.....	4
En lainkaan kiinnostunut.....	5
En osaa sanoa.....	8

38. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

Valitse jokaiselta riviltä yksi vaihtoehto.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
a) Minunlaisillani ihmisillä ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä hallitus tekee.....	1	2	3	4	5	8
b) Mielestäni olen melko hyvin perillä tärkeistä Suomea koskevista ajan-kohtaisista poliittisistä kysymyksistä.....	1	2	3	4	5	8
c) Valitsemamme kansanedustajat pyrkivät pitämään vaalilupauksensa	1	2	3	4	5	8
d) Useimpien virkamiesten voi luottaa toimivan maan parhaaksi	1	2	3	4	5	8

39. Mitä mieltä olet verotuksesta nykypäivän Suomessa?

Tarkoitamme tässä kaikkia veroja yhteensä, mukaan lukien tuloverot, sosiaaliturvamaksut, arvonlisäverot jne.

Valitse jokaiselta riviltä yksi vaihtoehto.

	Aivan liian korkeat	Liian korkeat	Kutakuinkin kohdallaan	Liian matalat	Aivan liian matalat	En osaa sanoa
a) Ovatko verot <u>suurituloisille</u>	1	2	3	4	5	8
b) Ovatko verot <u>keskituloisille</u>	1	2	3	4	5	8
c) Ovatko verot <u>pienituloisille</u>	1	2	3	4	5	8

40. Kuinka usein mielestäsi Suomen verohallinto ...

Valitse molemmilta riveiltä yksi vaihtoehto.

	Lähes aina	Usein	Joskus	Ei juuri koskaan	En osaa sanoa
a) Varmistaa, että ihmiset maksavat veronsa	1	2	3	4	8
b) Kohtelee jokaista lain mukaan, riippumatta heidän suhteistaan tai yhteiskunnallisesta asemastaan	1	2	3	4	8

41. Kuinka usein mielestäsi yksityiset suuryritykset Suomessa ...

Valitse molemmilta riveiltä yksi vaihtoehto.

	Lähes aina	Usein	Joskus	Ei juuri koskaan	En osaa sanoa
a) Noudattavat lakeja ja säännöksiä.....	1	2	3	4	8
b) Yrittävät välttää verojensa maksamista.....	1	2	3	4	8

42. Kuinka monet suomalaispoliitikot ovat mielestäsi sekaantuneet korruption?

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Ei juuri kukaan	1
Vain jotkut harvat	2
Jotkut	3
Melko monet	4
Lähes kaikki	5
En osaa sanoa	8

43. Entä kuinka monet suomalaiset virkamiehet ovat mielestäsi sekaantuneet korruption?

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Ei juuri kukaan	1
Vain jotkut harvat	2
Jotkut	3
Melko monet	4
Lähes kaikki	5
En osaa sanoa	8

44. Kuinka usein sinä tai perheesi jäsen on viimeisten viiden vuoden aikana kohdannut viranomaisen, joka on vihjannut haluavansa tai pyytänyt lahjusta tai suosiosoitusta vastineeksi jostakin palvelusta? Valitse vain yksi vaihtoehto.

Ei koskaan	1
Harvoin	2
Silloin tällöin.....	3
Melko usein.....	4
Erittäin usein	5
En osaa sanoa.....	8

45. Miten Suomen hallitus onnistuu nykyisin seuraavissa asioissa?

Valitse jokaiselta riviltä yksi vaihtoehto.

	Onnistuu erittäin hyvin	Onnistuu melko hyvin	Ei onnistu hyvin eikä huonosti	Onnistuu melko huonosti	Onnistuu erittäin huonosti	En osaa sanoa
a) Sairaanhoidon järjestämisessä	1	2	3	4	5	8
b) Kohtuullisen elintason turvaamisessa vanhuksille.....	1	2	3	4	5	8
c) Suomeen kohdistuvien turvallisuushkien hallinnassa.....	1	2	3	4	5	8

46. Ihmisillä on erilaisia mielipiteitä maahanmuutosta. Tulisiko Suomen sinun mielestäsi sallia maahanmuutto henkilöille ...

Valitse jokaiselta riviltä yksi vaihtoehto.

	Yleensä tulisi sallia	Yleensä ei tulisi sallia	En osaa sanoa
a) Jotka kuuluvat samaan etniseen ryhmään/rotuun kuin useimmat suomalaiset.....	1	2	8
b) Jotka kuuluvat johonkin muuhun etniseen ryhmään/rotuun	1	2	8
c) Joilla on eri uskonto kuin useimmilla suomalaisilla	1	2	8
d) Jotka tulevat Euroopan köyhistä maista.....	1	2	8
e) Jotka tulevat Euroopan ulkopuolisista köyhistä maista.....	1	2	8

Lopuksi vielä taustakysymyksiä

47. Oletko tai oletko joskus ollut jonkin ammattiliiton jäsen?

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Olen tällä hetkellä jäsen	1
Olen ollut jäsen, en ole tällä hetkellä.....	2
En ole koskaan ollut jäsen.....	3

48. Kuulutko johonkin kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön?

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Evankelis-luterilaiseen kirkkoon	1
Ortodoksiseen kirkkoon.....	2
Katoliseen kirkkoon	3
Muuhun kristilliseen kirkkoon tai yhteisöön	4
Olen juutalainen.....	5
Olen muslimi.....	6
Olen buddhalainen	7
Olen hindu	8
Kuulun muuhun aasialaiseen uskonnolliseen yhteisöön...	9
Kuulun muuhun uskonnolliseen yhteisöön	10
En kuulu kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön	11

49. Mikäli häitä, hautajaisia tms. ei oteta huomioon, kuinka usein osallistut jumalanpalveluksiin, kirkollisiin toimituksiin tai hengellisiin tilaisuuksiin?

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Useita kertoja viikossa tai useammin.....	1
Kerran viikossa.....	2
2 - 3 kertaa kuukaudessa.....	3
Kerran kuukaudessa	4
Useita kertoja vuodessa.....	5
Kerran vuodessa	6
Harvemmin kuin kerran vuodessa	7
En koskaan	8

50. Yhteiskunnassamme on erilaisia luokkia. Toiset yhteiskuntaluokat sijoittuvat ylemmäksi ja toiset alemmaksi. Mihin sijoittaisit itsesi seuraavalla yhteiskunnallista asemaa kuvaavalla asteikolla, jossa 10 kuvaa sijoittumista ylimpään ja 1 sijoittumista alimpaan luokkaan?

Valitse vain yksi numero.

Ylin luokka	10
	9
	8
	7
	6
	5
	4
	3
	2
Alin luokka	1

51. Jotkut ihmiset jättävät nykyään syystä tai toisesta äänestämättä. Äänestitkö viime eduskuntavaaleissa huhtikuussa 2015?

Kyllä	1
En	2 → Siirry kysymykseen 53.
Minulla ei ollut äänioikeutta	3 → Siirry kysymykseen 53.

52. Minkä puolueen ehdokasta äänestit eduskuntavaaleissa 2015?

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Kansallinen Kokoomus (Kok)	1
Perussuomalaiset (PS).....	2
Ruotsalainen kansanpuolue (RKP)	3
Suomen Keskusta (Kesk).....	4
Suomen Kristillisdemokraatit (KD).....	5
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SDP).....	6
Vasemmistoliitto (Vas).....	7
Vihreä liitto (Vihr).....	8
Jokin muu puolue tai ryhmittymä	9
En halua sanoa.....	10
En osaa sanoa.....	11

53. Itsesi mukaan laskien, kuinka monta henkilöä kotitaloudessasi normaalisti asuu?

a) Yhteensä..... _____ henkilöä

joista:

b) 18-vuotiaita tai sitä vanhempia..... _____ henkilöä

c) 7 - 17-vuotiaita ..... _____ henkilöä

d) 6-vuotiaita tai sitä nuorempia ..... _____ henkilöä

e) Minkä ikäinen on nuorin kotitaloudessasi asuva lapsi? _____ vuotta

---

54. Kuinka suuret keskimäärin ovat omat kuukausitulosi veroja vähentämättä (=bruttotulot) mukaan lukien pääomatulot ja kaikki sosiaalietuudet?

_____ euroa kuukaudessa

→ Jos asut yksin, siirry kysymykseen 56.

55. Kuinka suuret ovat keskimäärin kotitaloutesi yhteenlasketut kuukausitulot veroja vähentämättä (=bruttotulot) mukaan lukien pääomatulot ja kaikki sosiaalietuudet?

_____ euroa kuukaudessa

---

56. Oletko tällä hetkellä...

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Naimisissa.....	1
Avoliitossa.....	2
Rekisteröidyssä parisuhteessa.....	3
Asumuserossa (mutta vielä virallisesti naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa).....	4
Eronnut avioliitosta tai rekisteröidystä parisuhteesta.....	5
Leski avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen jälkeen.....	6
Minulla ei ole koskaan ollut puolisoa.....	7
Ei mikään yllä olevista.....	8

---

57. Asutko...

Valitse vain yksi vaihtoehto.

Suuren kaupungin keskustassa.....	1
Suuren kaupungin lähiössä tai esikaupunkialueella.....	2
Muussa kaupungissa.....	3
Kylässä tai taajamassa maaseudulla.....	4
Haja-asutusalueella maaseudulla.....	5
